

БОЛНИЦА "ЧЕРВЕН КРЪСТ" RED CROSS HOSPITAL

Първата сграда на болницата "Червен кръст", 1900 г.
The first building of the Red Cross Hospital, 1900

Личейко на гръбначноболната болница, 1909 г.
Ambulances at the RBC Hospital, 1909

Новата сграда на болницата, 1909 г.
The new building of the Red Cross Hospital, 1909

Училище на сестрите сестри на Българско кръволюбиво Народно Собрание
Clement nurses school of the Bulgarian Red Cross Society

Д-р М. Софронов с лекари и елементарни сестри, 1914 г.
Dr. M. Sofronov with doctors and clement nurses, 1914

Снимка с рентгенова апаратура на болницата "Червен кръст"
X-ray room of the Red Cross Hospital

Покршване на Коледа в болницата, 1925 г.
Christmas in the hospital, 1925

Първата група елементарни сестри на БРК, 1900 г.
First group of RBC clement nurses of RBC, 1900

Д-р Д. Михайловски в операционната зала
Dr. D. Mihaylovski during operation

Зала на операционната в новата болница, 1912 г.
Operating room in the new hospital, 1912

Проф. Ст. Данев на годишния прием на Училището на елементарни сестри, София, 1932 г.
Prof. St. Danev at an annual graduation at the School for clement nurses, Sofia, 1932

Елементарна сестра на БРК в гръбначноболната болница
RBC clement nurse at work

Паркът на болницата
The hospital's park

Концерт в парка на болницата, 1930 г.
Concert in the hospital's park, 1930

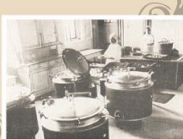
Елементарни сестри в болницата
Clement nurses at work

Коледа в Училището на елементарни сестри, 1940 г.
Christmas in the School for clement nurses, 1940

Елементарни сестри пред паметника на Ото Кун
Clement nurses in front of the statue of Otto Kohn

Кухнята на болницата "Червен кръст"
The Red Cross Hospital's kitchen

Проф. д-р Борис Клайн на посещение в болницата
Assoc. Prof. Dr. Boris Klein visiting patients in the hospital

Изпращане на санитарен влак и елементарни сестри на фронта, 1941 г.
Deployment of a medical train and clement nurses to the Front, 1941

Памет за загиналите във войната, С. Ковоска Митрова (Ковоска), 1945 г.
Commemorating lost lives during war, Kovoska Mitrova (Kovoska), 1945

"Бърза помощ", създадена във болницата "Червен кръст", 1945 г.
Emergency ambulance service, established at the Red Cross Hospital, 1945

Санитарна авиация, създадена през 1947 г.
BRC medical aviation, established in 1947

Срещи на елементарни сестри с мис Гов, 1973 г.
Meeting of the clement nurses with Miss Gof, 1973

Семейство от кореспонденцията между Кралица Йоана и д-р Невина Малава-Гентова, 1902 г.
Famille from the correspondence between Queen Joanna and Dr. Novina Malova-Gentova, 1902

Кралица Йоана на срещата с Клуба на елементарните сестри, 1902 г.
Queen Joanna at the meeting of the Club of clement nurses, 1902

Факсимиле от Протоколът за възстановяване на Дамския комитет, 1905 г.
Facsimile from the Protocol of the restoration of the Ladies Committee, 1905

Срещи на елементарни сестри с Гюшу Британска от Кралския колеж на сестрите в Лондон, 1984 г.
Meeting of clement nurses with Goshu Britishanka from the Royal College of Nursing in London, 1984

Председателката на Клуба на елементарните сестри Стефана Томасини на посещение в Дома за стари хора - Крайово, 1994 г.
The Chairwomen of the Club of clement nurses Stefana Tomassini on a visit to the Home for Older People, Krayovo, 1994

Колежен посещение от Клуба на елементарните сестри в Софийския затвор, 1995 г.
Christmas visit by the Club of clement nurses in the Sofia Prison, 1995

Покршване на Клуба на елементарните сестри на жените - членове на Българския парламент, 1995 г.
Elder presents by the Club of clement nurses for women - members of the Bulgarian Parliament, 1995

Посвещава се на хилядите деятели и активисти на Българския Червен кръст – лекари, милосърдни сестри, доброволци,-, които в продължение на половин век (1900-1950) работиха за създаването, развитието и утвърждаването на училището за милосърдни сестри и на болница „Червен кръст” ”(трансформирана впоследствие в Института за спешна помощ „Пирогов”) като важни звена в болничното дело в България, станали основа на съвременното българско здравеопазване.

ИМАЛО ЕДНО ВРЕМЕ...

**110 години от създаването на болница
„Червен кръст”**

(Историческа хроника)

**Под редакцията на Маг. фарм. Христо Григоров,
председател на Българския Червен кръст)**

Съставител: Лидия Маркова

София 2010 г.

ВМЕСТО ПРЕДГОВОР

Формалният повод за появата на това ново изследване на историята на Българското дружество Червен кръст е юбилейното честване на 60-годишнината на МБАЛСП «Н. Ив.Пирогов», 200-годишнината от рождението на изтъкнатия руски учен, чиято съдба е свързана с Руския Червен кръст и с България и 110-годишнината от създаването на болница «Червен кръст».

Стотиците граждани, на които се налага да ползват помощта на МБАЛСП «Пирогов», едва ли се интересуват от неговата история. Те обаче се надяват да намерят там лек за своята болка. Малцина обаче са онези, които знаят или си спомнят, че

корените на това авторитетно болнично заведение са положени в края на XIX и началото на XX век и по-точно - през 1900 г., когато се създава Дружествената болница «Червен кръст». В продължение на 50 години тя изпълнява достойно предназначението си да подпомага организацията при подготовката на необходимите за здравеопазването милосърдни сестри и едновременно с това осъществява и конкретна лечебна дейност.

Многобройните печатни издания, които проследяват развитието на здравеопазването и медицината в България, са съхранили имената на стотици хора, чиято дейност стои в основата на това развитие. Много трудно е да се изброят всички и това продължава да е постоянна задача на хората, които държат да се запази споменът за тях.

Българското дружество Червен кръст (БДЧК) винаги се е старало да отдава необходимата почит и признание на всички, които по някакъв начин са съдействали за развитието му през годините. Няма да изброяваме десетките форуми – местни, регионални и национални, помогнали за постигането на многобройни и добри резултати... Ще припомним само два.

Преди 10 години – на 29 май 2000 г., бе организирано юбилейно честване «100 години сестринство в България». На 21 ноември с. г. подобно честване отбеляза 100-годишнината от откриването на болница «Червен кръст». То започна в зала «София» на НК на БЧК и продължи в двора на МБАЛСП «Н. И. Пирогов», правопреемник на червенокръстката болница. Там президентът на Република България Петър Стоянов, откри паметна плоча на зданието, в което от 1909 до 1951 г. се е помещавала болница «Червен кръст». След обяд в залите «София», «Вашингтон» и «Варна» на НК на БЧК се проведе юбилейна научна сесия. Изнесени бяха общо 36 съобщения и доклади, но въпреки това останаха много «бели петна» – оказа се, че липсва систематизирана информация за развитието на Дружествената болница през този половин век и особено за нейния персонал.

Сто и десет годишнината на болница «Червен кръст» и 60-годишнината на нейния приемник – МБАЛСП «Н. Ив. Пирогов» ни задължават да се върнем отново към тази тема и да припомним непознати или малко познати факти от историята ѝ, както и да осветлим поне някои от личностите, на които дължим това развитие - д-р Петър Ораховац, д-р Димитър Моллов, д-р Иван Карамихайлов, д-р Минко Софрониев, д-р Кубрат Каракашев, д-р Димитър Михайловски, доц. д-р Борис Клайн, акад. Ташо Ташев, проф. д-р Стефан Димитров, проф. д-р Ангел Симеонов... Всеки от тях, а и Дружествената болница като цяло, заслужават да бъдат изведени от забравата на времето и да получат признателността на поколенията за своя принос в едно благородно дело, началото на което поставя Българското дружество Червен кръст. Защото, както често припомним, който не уважава миналото, не може да живее пълноценно в настоящето и да мисли за бъдещето..

ДРУЖЕСТВЕНА БОЛНИЦА „ЧЕРВЕН КРЪСТ”

В историята на българската здравеопазване и особено - на болничното дело у нас, Дружествената болница „Червен кръст” заема особено място и играе важна роля. Създаването и развитието ѝ доказват за кой ли път, че Българското дружество Червен кръст стои като крайгълен камък в основата на повечето дейности, свързани с изграждането на националното ни здравеопазване от първите дни на освобождението на страната ни от петвековното османско робство, както и на всички онези, които гарантират закрилата на човешкия живот и човешкото достойнство.

Идеята за такова начинание се ражда постепенно, през опита на стотици български medici, доброволни санитарни и помощници на представителите на Руския Червен кръст по време на Освободителната руско-турска война. Тя узрява с изпитанията през Сръбско-българската война, когато – без никакви собствени средства, БДЧК организира впечатляваща дейност за подпомагане на ранените и болните във войната. Освен помощна работа вътре в страната, БДЧК успява да привлече чрез Международния комитет на Червения кръст (МКЧК) в Женева редица чуждестранни мисии, които помагат да се спаси българската войска от санитарна катастрофа. Ръководството разбира, че трябва да се подготви предварително, като обучи милосърдни сестри, санитарни и други служители, да попълни складовете си с всички необходими материали, да има своя, макар и малка болница, в която да квалифицира своите служители. Така времето потвърждава, че основателите му са били на прав път, че задачите и дейността на червенокръстките организации в мирно време трябва да се насочат към подготовка за работа в една евентуална война.

Носители, вдъхновители и реализатори на тази идея са десетки български medici, завършили медицина и специализирали в Русия, Франция, Австрия, Германия, САЩ. Едни от тях работят за изграждане на системата на здравеопазването в освободена България, други осъществяват на практика трудната медицинска професия.

Важно обстоятелство е, че основателите и първите строители на българското здравеопазване са и хората, които създават и изграждат националното червенокръстко дружество. Така че не е изненада взаимната обвързаност в появата и реализацията на всички идеи в полза на здравеопазването и Червения кръст.

В периода 1878-1900 г., в ръководствата и различните дейности на БДЧК в София и страната се включват десетки лекари, убедени в необходимостта и ползата от неговото съществуване в изграждащата се трета българска държава.

Многобройните печатни издания, които проследяват развитието на здравеопазването и медицината в България, са съхранили имената на стотици хора, чиято дейност стои в основата на това развитие.

Сега вниманието ни е насочено към изясняване имената и приноса на хората и институциите, допринесли за създаването и развитието на Дружествената болница „Червен кръст“, споменът за която постепенно избледнява с времето...

Необходимо уточнение: Кога и как се ражда болница „Червен кръст”

В известната ни, немалка по обем, литература по темата годината на създаването на училището и болницата на БДЧК е 1900. Но подготовката на тези събития протича доста преди това, което обяснява защо в редица документи на Дружеството се споменава по-ранна дата - 1899 г.

Вече изтъкнахме, че поуки от дейността му по време на Сръбско -българската война са главният подтик за началото на дейности, в основата на които стои подготовката на санитарен персонал, необходим за военновременна обстановка.

Това разминаване има своите корени и мотивация във факта, че проблемът за подготовката на милосърдни сестри стои пред Дружеството още от неговото създаване – курсове с такава цел са провеждани във Варна през 1885 г., а преди това от руските милосърдни сестри, оставени в Източна Румелия. Точно анализът на конкретните нужди от такива кадри в страната и изводите от Сръбско - българската война от 1885-1886 г., кара ръководството на Дружеството да предприеме определени мерки. През 1894 г. се взема решение и през 1895 г. се прави конкретен опит в тази насока. Дамският комитет на Софийския клон на Дружеството провежда курс за подготовка на милосърдни сестри в столичното читалище „Славянска беседа”, но слабият интерес кара организаторите да отложат цялостното и окончателно решаване на проблема за по-късно време.

Темата за училището и болницата на БДЧК откриваме в книгата на д-р Никола Радев „Делото на Червения кръст в България и странство”, която всъщност е и първата история, издадена по повод 25-годишния му юбилей.

Ето редове от нея:

- 1898 г.- В Годишното събрание е бил повдигнат въпросът за откриване курс на сестри милосердни, както и за откриване санаториум за охтичави, които толкова много се срещат у нас.1899 г.

- В 1899 г. са били повикани за наставници в курса за сестри милосердни две такива от Русия и самият курс е открит в дружественото помещение.... При курса за сестрите има открита и една лечебница с 4-8 легла за практика на ученичките сестри.

- 1900 г. През 1900 година са следвали в курса за милосердни сестри 8 госпожи и госпожици... Общото събрание е постановило да се наградят с Дружественния знак на „Червения кръст” руските сестри милосердни Висотская и Сухонин, наставници на българските ученички сестри милосердни.

Най-достоверна информация за процесите, съпътстващи създаването и развитието на двете взаимносвързани институции – училището за милосърдни сестри и болница „Червен кръст”, откриваме в годишните отчети и протоколите от Годишните Главни събрания на дружеството.

Трябва специално да отбележим, че до 29 май 1900 г.,когато се провежда първото уставно Главно събрание, Настоятелството на Софийския клон действа и като Временен Управителен съвет на цялото дружество, съгласно чл. 57 и 78 от Устава, който предвижда съществуването на най-малко 20 клона в страната.

В отчета за 1895 г. четем: „... д-р Моллов пита какво става с курса за сестри милосердни, който е бил открит от Женския клон на Дружеството „Червения кръст”.

Отговаря му д-р Марин Русев -член деловодител на Дружеството: *”Този курс е пуснал 9 сестри милосердни и после това е бил закрит, защото женский клон на Дружеството се е готвил за растуряние и присъединяването му към самото Дружество”*.

В отчета за 1896 г. е отбелязано, че предвидените в бюджета за предишната година за курса 5000 лв не са били харчени.

През 1898 г. е решено отново да се предвиди в бюджета *„кредит от 5000 лв за сестри милосердни. УС да направи потребното от своя страна за образуването на такъв курс по начин, какъвто намери за по-лесно изпълним и ползотворен.”* Заедно с това д-р Русев предлага да се открие *„санаториум за охтичави”*. Предложението му обаче не е прието, защото *„макар и високо човеколюбиво, това е против устава на дружеството и не е по средствата му”*.

В основата на действията по създаването на училището за милосърдни сестри стоят опитът на Руското дружество Червен кръст и изпитаните в практиката на Русия Общини на милосърдните сестри. По техен пример Българското дружество Червен кръст основава

„Св. Троицко общество сестри милосердни”

Тази нова институция, първооснова на организираната подготовка на милосърдни сестри в България, е изцяло взаимствана от опита в Русия, проверен на практика на българска почва по време на Освободителната руско-турска война и в годините след нея чрез конкретните действия на руските милосърдни сестри.

Идеята за сформирание на общини на сестри на милосърдието в Русия се генерира от основните християнски нравствено-религиозни предписания за милосърдна подкрепа и обществена потребност от допълнително подпомагане на медицинската дейност преди всичко във военно време. Възникнали към средата на XIX век, общините се явяват приемнички на християнската женска грижа, реализирана през ранните векове на християнството от институцията на дяконисите, чиито благотворчески функции затихват някъде около началото на IX век. Трябва да изминат нови девет века, за да се допусне наново женският труд в лазаретите, госпиталите и възпитателните домове. Първата Община на милосърдието в Русия, наречена „Свято Троицка”, се създава през 1844 г. в Санкт Петербург. По-късно подобни общини се създават в Одеса, Тбилиси, Харков и др. В историята на руското милосърдно сестринство до 1919 г. значими следи оставят Георгиевската община (1868), Александровската община в Москва, Покровската (1872), Иверската, Кауфманската, общините „Св. Евгения”, „Св. Елисавета” и „Марфо-Мариинската обител на милосърдието”. Така че радетелите за развитие на българско милосърдно сестринство изграждат едновременно Българската община на милосърдни сестри - първата организация на милосердните сестри у нас и училището към него за подготовка на такива кадри. Периодът 1895-1900 г. съдържа точно тази дейност и вероятно не е случайно, че официалното им основаване и представяне на обществеността става точно на 28 май 1900 г., на празника „Св. Троица”. Целта на Обществото, според първия устав, утвърден през 1900 г., е *„да обучи и поддържа в мирно време да служат под ръководството на опитни нагледници на болни и ранени, които да помагат на лекарите в болниците или при частни болни, а във военно време - в болниците, лазаретите, етапните превързочни пунктове”*. Проф. д-р Стефан Ватев пише в своята „Юбилейна книга...”, че *„духовенството наименовало сестринската организация „Света-Троицко общество сестри милосердни”, така както се*

е наричала първата сестринска община в Русия. Обществото е учредено при БДЧК и се намира под неговите грижи и издръжка.”

Ето няколко коментара по темата в тогавашния специализиран медицински печат:

В сп. „Медицински напредък”, бр.2/1900 г., т.18 пише: „Българското дружество от „Червения кръст” през текущата година открива при Главното управление на Дружеството ”Община „Милосердни сестри” по образец на тези, каквито има в Русия и другите страни. „Крестовоздвиженската община сестри милосердия” в С. Петербург по искане на нашето ръководство се съгласила да командирова в София две от своите сестри в качеството на ръководителки. Управителният съвет на Дружеството, както се научаваме, е изработил устав на новата „Община”, който устав в скоро време щял да бъде обнародван.

Познато е важното значение - и в нравствено, и в практическо отношение - на милосърдните сестри в делото на отгледването на болнавите, било в болница или в частна къща, било на бойното поле по време на война. Уверени сме, че похвалното начинание на нашето дружество „Червен кръст” ще се посрецине съчувствено от нашето

общество и че много жени ще пожелаят да се посветят на това човеколюбиво дело.

Желателно е, обаче, изборът да бъде строг, за да не се компрометира още от началото този твърде нужен и у нас институт”.

В бр.5, м. май с. г. списанието отбелязва: „На 28 априлий Българското лекарско дружество има редовно заседание, на което д-р Димитър Моллов говори върху новоучреденото дружество „Сестри милосердни”. Референтът обясни каква нужда се чувства от подобно общество, което ще подготвя персонала от „сестри милосердни”, както за време на война, така и за болниците в мирно време... На този въпрос станаха оживени разисквания...

Болишинството от колегите беше на мнение, че Червеният кръст е разрешил правилно въпроса за „сестри милосердни”, че у нас трябва да се образува първоначално една школа, по начин, указан в устава на „Обществото”, която да подготви полека-лека нужния персонал на „сестри милосердни”....

В кн. 6, м. юни, списанието съобщава: ”На 28 май тържествено е отворено „Общество милосердни сестри” при Червения кръст”.

Успоредно с информацията за „Обществото” и подготовката на милосърдните сестри, се коментира и необходимостта от лечебно заведение, в което да се провежда практическата подготовка на сестрите. В първоначалния вариант такава база е Александровската болница. Това обаче се оказва неудобно, поради отдалечеността ѝ от училището, което по това време се намира на Руски паметник. Следователно, нуждата от единство между теория и практика в подготовката на медицинските сестри, налага разкриването на болнична база. Налице е и обществена потребност от разкриване на болнични легла в новоизграждащата се държава, както и финансова възможност от страна на Българския Червен кръст.

И в бр.7, м. юли, 1900 г., сп „Медицински напредък”известява: ”Съгласно решението на Главното събрание на Червения кръст, при местната община на милосърдните сестри наскоро ще се отвори една малка болница за практическото обучение на ученичките в отгледването на болните. Ще се приемат само болни мъже от вътрешни и хирургически болести.”

В отчета на Главното събрание на БДЧК, проведено на 29 май 1900 г, в който се анализира извършеното за времето от 1 януари 1899 г. до 1 март 1900 г., подробно се

изясняват началните стъпки за разкриване на специализирана институция за подготовка на милосърдни сестри в България.

„Известно ви е от миналогодишния отчет за решението на Главното събрание да се устрои при Дружеството курс на сестри милосердни. По това решение на Събранието каквото зависеше от нас, всичко се направи: изработи се уставът, от който ви се даде по един екземпляр; повикаха се из Русия две наставници, сестри милосердни, за обучение на бъдещите наши сестри милосердни; изпълниха се и всички други разпоредби по откриването на обществото сестри милосердни, както е наредено по устава. Тук, за своя приятна длъжност, считаме да изкажем нашата искрена благодарност от името на Дружеството на Негово превъзходителство императорския руски дипломатически агент г-н Бахметиев, загдето, по наша молба, ни услужил с ходатайството си да ни изпратят из руските примерни общини на сестри милосердни двете наставници, които дойдоха като командировани из Петербург за време от една до една и половина години, догдето се устрои нашето общество на сестрите милосердни. Те са изпратени и приети на следните условия: 1) За дохождането на двете подедни пари 150 рубли и пътни 250 лева; 2) възнаграждение като заплата месечно на старшата наставница 20 рубли, или 55 лева златни и на младшата -17 рубли или 46 лева и 75 ст. зл. и 3) храна, отопление, помещение и прислуга от Дружеството.“

Въпросният устав за обучение на сестрите и тяхната бъдеща работа в организацията и в здравните заведения е изработен от комисия, оглавявана от зам.-председателя на централното ръководство проф. д-р Христо Стамболски - директор на дирекция „Народно здраве“ при МВР и членове: д-р Петър Ораховац и д-р Димитър Моллов. Съгласно неговите клаузи, обществото и училището трябва да се смятат като едно цяло. По тази причина денят на образуването на Обществото - 28 май 1900 г.- се счита за дата, от която започва и подготовката на милосърдните сестри у нас.

Уставът е докладван на специално заседание на ръководството, като за пръв директор е предложен д-р Петър Ораховац. Той развива своите виждания за работата и устройството на училището и мотивира необходимостта БДЧК да открие малка болница „Червен кръст“ с 6 легла, която да служи като база за обучение на ученичките. Д-р Ораховац припомня факта, че ученичките от курса през 1895 г. слушали лекции в салона на читалище „Славянска беседа“ в центъра на града. Макар и рядко, ходели на практически упражнения в Александровската болница, но не давали нощно дежурство. Всички обаче са убедени, че тези упражнения трябва да бъдат край леглото на болния и през нощта. С една дума – практиката подсказва необходимостта на едно място да се провеждат теоретичните и практическите занятия, там да се хранят и спят.

Важен проблем при създаването на училището е как да се използва съществуващият опит на такива училища и как да се привлекат подходящи ръководители и преподаватели. Точно такива са извиканите от Русия наставници представителките на Крестовоздвиженската община на милосърдните сестри - Петербург София Висотская и Олга Сухонен, по чието настояване се замисля създаването на учебна болнична база.

Нови уточнения по темата откриваме в Протокола на Главното събрание на БДЧК от 29 май 1900 г. за времето от 1899 г. до 1 март 1900 г.:

„Тук от г. председателя се повдигна въпросът за откриване при обществото сестри милосердни една малка лечебница от 4 легла, която да служи за едно подръчно обучение на ученичките сестри милосердни в отгледването на болни. За тая цел, по представената сметка от лекаря - директор на обществото, ще е нужен един кредит от около 25 000 л. за храна, церове и разноски на лекарите по гледането на болните. Всичко друго, каквото е нужно за тая лечебница, го има в склада на Дружеството“.

След направените всестранны разисквания по този въпрос събранието прие: Да се открият при обществото сестри милосердни, в помещението на Дружеството, 6 легла, за която цел се отпуща един кредит от л. 4300, за храна, церове и разноски на лекаря по гледанието на болните. Нужните материали на тия легла, каквито има в склада на Дружеството, да се земат оттам.

Тук се направиха запитвания от кого ще се завеждат тия легла и аптекната част при тях, няма ли да има нужда за тях от специален медицински и други персонал. Г. Председателят обясни, че лекарят-директор на обществото сестри милосердни е заявил, че той, като директор и лектор на обществото, ще може да гледа болните без друг особен от сестрите милосердни персонал и че под неговия пряк надзор аптекната част ще се завежда от една наставница сестра милосердна, която е завеждала аптечна част в лечебници в Русия...

Стана въпрос дали болните, които постъпват на лечение при обществото, да се приемат с плата или без плата. Реши се да се приемат с плата и от тая плата да се предвиди в бюджета един приход от 2 000 лева. За функционирането на лечебницата да се изработи подробен правилник, който да урежда службата в нея, размера на платата и разноските, както и събирането на приходите и произвеждането на разноските."

Всичко това говори, че до 28 май 1900 г., когато официално се открива Училището за милосърдни сестри, в продължение на цяла година, е осъществявана сериозна подготвителна работа. Потвърждение за датата 1899 г., като начало на училището и на болницата на БДЧК, намираме и в един друг архивен документ – правилник за подготовката на милосърдните сестри от 1941 г., който, по всяка вероятност, е съставен от мил. с. Мария Николова – Икономова, която тогава е на длъжност главна сестра по сестринството в Главна дирекция „Народно здраве“ при Министерството на вътрешните работи. Като имаме предвид, че тя е възпитаничка на това училище, че дълги години е сред неговите ръководни кадри, можем да приемем за меродавни тези дати. Допълва я в една своя статия в сп. „Български Червен кръст“/бр. 3, 1942 г., и мил. с. Невена Сендова-Попова. „Училището за мил. сестри на БЧК - пише тя - е основано през 1899 г. До днес то е дало 36 випуска с 659 сестри, от които около 400 са на действаща служба, 139 са напуснали сестринството, 59 са пенсионирани и 68 - починали... От 1899 г. до 1920 г. курсът е бил едногодишен."

Трябва да приемем също, че това датиране означава начало на подготвителните работи за трите събития: Обществото на сестри милосердни, училището и лечебницата при него. Всъщност те са тясно свързани и взаимно обусловени поради факта, че са повлияни и следват опита и схемата на подобни формирования в Русия.

Първи стъпки

Когато говорим за болница „Червен кръст“, разграничаваме няколко периода в нейното развитие. Първият обхваща времето от 1900 до 1909 г., когато тя е наистина малка база (лечебница) към училището, която служи за практическа подготовка на милосърдните сестри.

През първото десетилетие на XX век (1900-1910 г.) Дружествената болница на Българското дружество Червен кръст се утвърждава като обещаващо звено в системата на медицинската помощ в София. Легловата база на болницата нараства постепенно - от 6, 9, 12 легла до 1903 г. и от 20, 30, 40 легла от 1905 до 1909 г. На 15 септември 1909 г. започва работа новият корпус на болницата с 60 легла, едно вътрешно и едно хирургично отделение.

По силата на съществуващите длъжности в системата на БДЧК съобразно приетите устав и правилник един човек ръководи училището и болницата. Поради това и в нашето изложение темите на двете институции ще се разглеждат паралелно, тъй като практически са неразделни дори когато обстоятелствата налагат някаква промяна.

От 1900 до 1902 г. длъжността управител (директор) изпълнява д-р Петър Ораховац, който същевременно е и лекуващ лекар. След него тези задължения поема д-р Димитър Моллов (1902-1908 г.). Изборът им не е случаен. Двамата са между първите и най-вдъхновени строители на българското здравеопазване и на Българското дружество Червен кръст.

Първият редовен курс през 1900-1901 г. се ръководи от руските милосърдни сестри, а вторият - от току-що завършилата сестра Анастасия Стоева. Междувременно през 1905 и 1906 г. няма прием на ученички в училището, поради липса на вакантни места за милосърдни сестри в съществуващите лечебни заведения. Той е възстановен на 1 ноември 1907 г.

Първото десетилетие на болницата «Червен кръст» е белязано и с усилията на Българското дружество Червен кръст да осигури подходяща материална база за току-що създаденото „Св. Троицко общество” и свързаните с него институции.

Опитът ни да възстановим пълната картина на т. нар. Дружествен квартал от 1893 г. до 1951 г. се оказва много труден. В общи линии тя е ясна, но се сблъскахме с невъзможността да установим каква е съдбата на парка и цветарника в него, на черквата, на гроба и паметника на Отто Биелигк (най-щедрият дарител на БДЧК). Бомбардировките в София не са засегнали квартала, но преустройството му след 9 септември 1944 г. вероятно е засегнало точно тези обекти. Милосърдните сестри Христина Петкова и Мария Стоева-Любенова от випуск 1942/1943 г. потвърждават, че по тяхно време те са съществували и са били част от живота на БДЧК. Затова нашите усилия се насочиха към уточняването на истината за Дружествения квартал съобразно техните спомени, коригирайки ги със спомените на възпитаничките на училището след 1944 г. (Мария Кирилова, Атанаска Дишкова, Петра Илчовска - випуск 1946-1948, 1948-1950).

Началото - 1888 г.

Дружеството разполага със свой дружествен квартал, затворен в карето между сегашните улици „Ген. Тотлебен”, „Пенчо Славейков”, „Лайош Кошут” (бивша „Доростол”) и „Шандор Петьофи”(бивша „Дебър”). Той е оформен в годините след Сръбско-българската война, когато БДЧК изпитва остра нужда от помещения за канцелария, за склад и т. н., но не притежава никакви имоти, а и средствата му, както е известно, са „съвършено ограничени”. Ето защо през 1888 г. то се обръща с молба към Софийското градско общинско управление да му подари едно празно място в града. Общинското управление се отзовава с готовност и подарява едно място от 4 505 кв. м. в края на града, покрай Княжевското шосе, като изпраща на Дружеството и съответния акт за притежание. На следната година (1889) това място е заменено с друго, по-голямо, от 5 225 кв.м., намиращо се малко по-далече - до Руския паметник. (Впоследствие, през

1901 г., общината увеличава това място по молба на настоятелството с 6 600 кв.м. и през 1907 г.- с други 12 000 кв.м. По този начин цялото място става 23 825 кв. м.)

Върху мястото от 5 225 кв.м. през 1893 г., в изпълнение на решение на настоятелството на Дружеството от 3 март 1891 г., се построява дружествено здание за склад, за което са изразходвани 82 000 лв. .1. Точно то е приспособено и предоставено на откритите през 1900 г. Дружествена болница, Училище за милосърдни сестри и пансион за сестрите и ученичките. След 1909 г., когато е построена новата болница и след 1913 г., когато Училището за милосърдни сестри се преместват в специално построеното за него здание, въпросната сграда започва да се използва за канцелария и склад на Дружеството. През юбилейната 1935 г. – свидетелства проф. Ватев – в него се помещават: 1. Канцелария на Дружеството - от 1913 г., 2.Канцелария на Младежкия Червен кръст от 1925 г., 3.Една класна практическа стая на Училището за милосърдни сестри от 1931 г., 4. В сутерена и в едно горно помещение се съхраняват известни материали от склада на Дружеството и 5. Две малки стаи се използват за жилище от 1920 г.

Едновременно с построяването на горното здание, до него е построено и второ, малко здание с предназначение за канцелария на Дружеството. За тази цел то се използва от 1893 г. до 1913 г., след което - до 1924 г., се използва за жилище, а от 1924 до 1935 г. – за аптека на Дружеството и жилищно помещение на аптекаря.

По свидетелство на г-жа Любка Тодорова и проф. д-р Елена Панева -Холевич през 1945-1947 г. в зданието се устройва център на спешната медицинска помощ за страната. То съществува и сега- напълно обновено.

По свидетелство на проф. д-р Стефан Ватев и д-р Иван Кесяков през същата 1893 г. е построена и обширна паянтова барака за санитарните линейки на Дружеството. Тази барака служи и за морга на болницата до построяването на специално за тази цел здание през 1912 г. Тогава санитарните и превързочните материали се увеличават и тъй като няма къде другаде да се поместят, Дружеството използва въпросната барака за вещи и санитарен склад. С малки приспособления, направени през 1915 г., тази барака продължава да служи за склад на Дружеството до м. юли същата година. Разрастването на дейностите на Дружеството обаче настойчиво изискват построяването на нов склад. Дотогавашната паянтова барака, без таван, с дъсчен покрив, с дървени стълби, галерии, стелажи, изложени всеки момент на голям риск от пожар, е съвършено непригодна за целта. От друга страна, материалите, съхранявани в нея, са изложени постоянно на атмосферните условия и на праха от улицата. Ето защо, от строежите, предвидени за 1935 г., Централният комитет решава да се построи на нейно място преди всичко здание за склад с квадратура 851 кв м. (сградата на сегашната Клиника по Гнойно-септична хирургия.

Раждането на мечтата

Времето от 1893 г. до 1905 г. отбелязва първите стъпки на Дружествената болница, която изпитва трудности в тясната сграда, строена за склад. Ръководството на Дружеството, десетки изтъкнати медици, строители на българското здравеопазване и болнично дело, живеят с мечтата за нова, модерна сграда за болница „Червен кръст”. И тя започва да се сбъдва.

През 1905 г. Общото годишно събрание решава „да се построи едно специално отделно здание за съществуващата вече болница на Дружеството”.

Идеята е за една предимно хирургическа болница от 40 легла. За целта през 1906 г. е избрана комисия, състояща се от лекарите Ораховац, Михайловски, Стаматов,

Гиргинов и Славчев, чиято задача е да изработи програмата за плана на болницата. Интерес към него проявяват архитектите Лазаров, Момчилов, Фингов/Маричков.

Комисията одобрява съвместния проект на архитектите Г. Фингов и К. Маричков. Водят се разговори за стойността му, както и за цената на строителните материали. Построяването на болничната сграда е отдадено на търг, спечелен от предприемача Сотир В. Андонов, който започва строежа през 1907 г. и предава зданието окончателно привършено през 1909 г. За него, заедно с болничните инсталации, са изразходвани 335 500 лв

На 15 септември 1909 г. болницата на Дружеството Червен кръст се пренася в новопостроеното здание. **Това е сградата на сегашните клиники по вътрешни болести, по токсикология и по гинекология, на която през 2000 г. - по повод 100-годишния ѝ юбилей е поставена паметна плоча.** До 1952 г. тя е на 2 етажа. През 1952 г. се надстроява и трети етаж, а през 1999-2000 г., на сградата се извършва генерален ремонт и осъвременяване, като нейните архитектурна стойност и функции се съхраняват.

Ето какво пише тогавашният медицински печат по темата:

Сп. „Летописи на Българския лекарски съюз”, г.VI, 1908 г.

М. март и април, кн. III и IV *„Новата болница на Червен кръст в София вече почти кристализира и гордо въздига главата си срещу Стара планина на север и срещу Витоша на югоизток. Това е една голяма рядкост да имаме такава болница с такава тържествена и укрепляюща гледка (vue) към хоризонти, толкова обаятелни с природните си величества. По вървежа на работите до есента болницата, вярваме, да бъде свършено готова за мобилиране. Ние поздравяваме Червения кръст за това му прекрасно и хуманно дело - новата му болница.”*

В кн. V, м. май 1909 г. списанието съобщава: *„През тази година Дружеството е завършило постройката и уредбата на една нова двуетажна болница, която ще започне да функционира през м. юли. Болницата, по постройка, удобства и уредба се явява в истинския смисъл на думата модерна. Тя е снабдена с всички модерни приспособления за диагностика и церене и ще коства на Дружеството около 335 000 лева. Тазигодишното Главно събрание е приело правилника на болницата и определило бюджета ѝ. Тя ще има до 60 легла, от които 5 или ако бюджетът позволява – 10, ще бъдат безплатни, 8 легла (в стая по едно) ще се взема по 10 лева дневно, за 8 (в стая по две) – ще се взема по 6 лева и за легла в общите стаи - по 3 лева дневно. Срещу тия такси болните ще получават легло, храна, осветление, отопление, прислуга, лекарства и лекарска помощ. За операциите лежащите в болницата болни ще плащат отделна такса; за в полза на болничната каса. Най-ниската такса е 25 лева, а най-високата - 100 лева. За амбулаторно преглеждане състоятелните болни ще плащат по 1 лев, а бедните - нищо.... В болницата ще се приемат само хирургически и вътрешни болни, които ще бъдат лекувани само от лекари на болницата Вънкашни лекари не ще могат да изпращат болните си там, както бе досега.”*

Неразделна част от постройките, свързани с функционирането на училището за милосърдни сестри и болницата „Червен кръст”, е дружествената аптека, която е открита едновременно с болницата. Задачата ѝ е да приготвя лекарства за болните в дружествената болница. Отначало в нея няма щатен аптекар, но през 1915 г нуждите налагат назначаването на постоянен правоспособен фармацевт.

През Първата световна война дружествената аптека развива изключителна дейност, обслужвайки с лекарства и болнични материали Трета местна военна болница „Червен кръст” с 1 000 легла, както и всички санитарни влакове и превързочни пунктове на дружеството. Тя осъществява и голяма благотворителна дейност, подпомагайки пострадалите от обществени бедствия.

До 1923 г. аптеката е в зданието на болницата, през 1924 г. - в зданието на Сестринския дом, а от 1924 г. до 1935 г. – в малко здание, северно от централното управление, което се е намирало на мястото на днешната приемна на детската хирургия.

През 1935 г. аптеката е преместена в специално построено помещение в новия склад на Дружеството. Към нея има уредена модерна фармацевтическа и аналитична лаборатория, в която се приготвят всички галенически и химико-фармацевтически лечебни препарати и се извършват необходимите химически анализи за доброкачествеността на лечебните материали.

През същата 1935 г. се мисли за уреждането и на една модерна инсталация за стерилизиране на физиологически разтвори и са направени нужните постъпки за доставката на стерилизационен апарат с всичките му принадлежности и прибори.

За тази цел в новопостроеното аптечно помещение са предвидени две специални отделения: едното за инсталацията, а другото - за стерилизиране на материалите

През 1909 г. Общото събрание на Дружеството отпуска кредит от 40 000 лв за построяване на ново здание за кухня, пералня и дезинфекционна, което се е намирало срещу сградата на болницата, с гръб към ул. „Лайош Кошут“. 12 строителни фирми проявяват интерес към постройката. Печели офертата на немската дезинфекционна централа „Дойче Дезинфекцион Централ“, която извършва и оборудването на обектите. През 1912 г. Общото събрание гласува нов допълнителен кредит от 40 000 лв. или всичко 80 000 лв. за довършване на зданието, но тъй като тази сума се оказва недостатъчна, извънредното годишно събрание, свикано през същата година, е принудено да гласува трети допълнителен бюджет от 15 000 лв. или всичко 95 000 лв. Постройката е привършена и използвана за целта едва през 1913 г.. Горният етаж на това здание се използва за жилищни помещения.

Гласуван е и кредит от 6 300 лв. за довършване на зданието за морга и черква, което е започнато едновременно с постройката на зданието за кухня, пералня и дезинфекционна. Това става също през 1913 г.

На мястото на сегашните детски хирургични клиники откъм ул. "Лайош Кошут" (бивша „Дебър“), е била двуетажната сграда на Централния съвет на БЧК. На мястото на сегашната неврохирургия са били складове и портал, след тях - работилници и гаражи.

Откъм централния вход на сегашната болница „Пирогов“, на мястото на паркинга, до 1943 г. са се намирали две двуетажни къщи, в които са живеели милосърдните сестри и ученичките.

Нов дом за милосърдните сестри

През 1911 г., по решение на Годишното събрание, Управителният съвет пристъпва към построяване на жилище за сестрите със средствата от фонда им. Касае се за сума от 95 000 лв, която се взема от фонда „сестри милосердни“, без да се накърнява гаранцията на сестрите за техния пенсионен фонд.

Предвидено е зданието да служи за жилище, училище и санаториум на милосърдните сестри. То трябва да има 31 стаи и да е снабдено с централно отопление и електрическа инсталация. Обявява се конкурс за проекта, който е спечелен от архитект Никола Лазаров, на когото е възложено построяването на зданието. То е привършено и използвано за целта през 1913 г. От 1923 г. в него са Училището за милосърдни сестри при БДЧК и пансионът на ученичките.

В бр. 9-10/1922 г. сп. „Известия на БДЧК“ уточнява: „Пансионът се намира в същия двор с болницата на Червения кръст, северозападно от София, с гледка към

Витоша. Зданието е съградено преди 12 години и е снабдено с всички модерни удобства: електричество, централно отопление, бани с топла и студена вода и пр. и е достатъчно обширно, за да побере 30-те ученички и персонала. Сградата е запазена и досега - това е доскорошният Национален център по кръводаряване.

Разширяването на дейностите на БДЧК налага през 1935 г. да се помисли за построяването на склад и на училищна сграда, както и да се преустрои съществуващата съобразно новите нужди на училището. Анализът на необходимите средства показва, че за този момент планът е неосъществим, затова се взема решение да се изработи генерален план за застрояване на целия дружествен квартал, в който училищната сграда да се включи като строителен обект в общия комплекс строежи. В него е предвидено изграждането на специален павилион на името на Отто Биелигк- най-щедрият дарител на БДЧК

. Интересна е съдбата на специалната паметна мраморна плоча при входа на болницата. Не можахме да уточним кога точно Главното събрание взема решение за поставянето ѝ, но в отчета за 1937 г. се отбелязва, че „по решение на Върховния комитет, в бъдеще имената на почетните членове на дружеството и на дружествените дарители ще могат да се вписват в нея само с разрешение на Главното събрание”. Предлага се там да се впишат имената на дарителите Керанка Хр. Анчева, Лукреция Петишева и Тодор Г. Иванов. Една прекрасна идея, която бихме могли да взаимстваме и днес....

През 1937 г. е обявен конкурс между най-видните архитектурни бюра и архитекти в София. Авторитетно жури присъжда първа награда на проекта с мото „Милосърдие”, представен от архитектите В. Мухтаров и М. Пушкиров.

„Райската градина на милосърдието и благотворителността”

Така нарича дружествения парк д-р Сава Мирков - подпредседател на БДЧК, когато в него, в края на м. юни 1918 г., в специално иззидан гроб, погребват най-щедрия дарител на Дружеството - Отто Биелигк. Той е изграден едновременно с постройката на зданията за кухня, пералня и др., за училището, за моргата и църквата. През 1917 г. в него е направен цветарник, заедно с няколко незначителни постройки: малко жилищно помещение при кухнята, жилищно помещение за портиера, здание за конюшня и жилище за файтонджията, една плевня и една дъсчена барака при Училището за милосърдни сестри. За оформянето на парка като градинар е привлечен Карл Делапина – градинар-алпинист, оформял градината на княжевския дворец. През 1935 г. общата площ на парка при болница «Червен кръст» е 24 714 кв. м.

Отто Биелигк е роден в Австрия, но свързва завинаги живота си с България, където поставя основите на застрахователното дело. През 1917 г. дарява на БДЧК имот в София на стойност над два милиона лева. През 1924 г. те се изчисляват на 16 милиона лева. В завещанието си той изразява желание да бъде погребан в двора на болницата «Червен кръст» и над гроба му да се издигне паметник с неговия бюст. Иска да се построи при болницата павилион, който да носи неговото име и в който да се приемат на безплатно лечение бедни болни....

В бр. 6-7/1920 г. на сп. «Известия на БДЧК», , е публикувано извлечение от протоколите на УС. Коментира се изграждането на бюста и надгробния паметник на О. Биелигк. Решава се негов автор да бъде «известният български художник Николов. Бюстът «да бъде от бронз, малко по-голям от естествена величина, а постаментът да бъде от черен гранит». На заседанието присъства «нарочно поканеният архитект

Маричков». Общата стойност е 65 000 лева. Този бюст-паметник се намира в парка и около него се извършват годишните церемонии по връчването на дипломите на завършващите ученици, както и при други тържествени случаи. А, благодарение на запазени „снимки за спомен“, имаме представа какъв е бил той. Защото след 1944 г. той мистериозно изчезва - днес от гроба и паметника няма и помен...

Поддържането на такъв парк е трудна и скъпа дейност. Затова в заседанието си от 16.08.1920 г. УС взема решение да даде под наем на дружество «Агрикола» за 5 години «цветарницата» срещу 32 000 лева. Една от задачите на наемателя е да поддържа парка в оградата на ДЧК,

Прегледът на строителните работи в Дружествения квартал на БДЧК би бил непълен, ако не споменем, че през 1908 г. Общото събрание на Дружеството гласува кредит от 30 000 лв за построяване на ограда около цялото квартално място от 23 825 кв. м., отпуснато на три пъти от Столичната община на Дружеството. От една снимка на болницата, направена от придворния фотограф Д. А. Карастоянов (запазена във фотогалерията на Н. Груев в Интернет) се вижда ясно нейният вид. Тя опасва целия дружествен квартал, като главният вход на болницата е откъм бул. „Тотлебен“.

Сестрински дом

През 1921 г. БДЧК купува за 518 000 лв зданието на Маркграф, разположено в квартала на Дружеството. През 1923 г. то е преустроено по проект на арх. Михаил Пушкарров и приспособено за жилище и пансион на пенсионираните милосърдни сестри - оттам получава званието си „Сестрински дом“. Запазено е и досега, надстроено, включено в блока сгради на днешната детска хирургия.

Сбъднат блян

И така, от 15.IX.1909 г., болница „Червен кръст“ започва нов живот. В нова сграда, с подчертаната подкрепа на дружественото ръководство, с много очаквания от страна на медицинската общност и гражданството на столицата.

Освещаването става официално на 6 юни 1910 г. Поканени са всички лекари от София – едно доказателство, че ръководството на Българското дружество Червен кръст вижда нейното място на частна болница като ново звено в системата на столичното здравеопазване, което няма идеята да конкурира останалите здравни заведения, - напротив - ще разчита на колегиалното сътрудничество.

За управител (директор) е назначен изтъкнатият столичен лекар д-р Иван Карамихайлов, който оглавява и хирургическото отделение, а за старши лекар на вътрешното отделение - д-р Кубрат Каракашев. Това ръководство работи до м. юни 1911 г.

За времето новата Дружествена болница е добре уредена, отговаряща на всички изисквания - много модерна, слънчева, хигиенична, с необходимите болнични и сервизни помещения, техника и апаратура. Българският Червен кръст поддържа добри връзки с чуждестранни червенокръстки организации и те го подпомагат в това му значимо дело. Стаите са разделени на 3 класи - с по 1, 2 и повече легла.

В болницата са разкрити 5 легла за бедни, на които пациентите се лекуват безплатно. Тарифите за останалите пациенти са 10, 6, 3 лева, в зависимост от броя на леглата в стаята. Таксата за един амбулаторен преглед е 1 лв. Бедните не плащат такса.

Може да се каже, че още от първите си стъпки болницата "Червен кръст" дава сериозна заявка за активно участие в българското здравеопазване - тя винаги е била приоритет в дейността на националното дружество и за нея никога не са жалени средства. Лекарският персонал е специално подбиран. Тук работят едни от най-добрите лекари на страната. А в бъдещото си развитие много от тях стават водещи фигури в българската медицинска наука и медицинското образование, в развитието на болничното и здравеопазното дело на страната.

От това време ни делат цели 110 години. С желанието да постигнем по-голяма достоверност на информацията за развитието на училището за милосърдни сестри и болницата „Червен кръст”, ще се доверим - без никакъв коментар - на категоричните данни от отчетите за дейността на Дружеството, представяни на Годишните главни събрания, както и на протоколите от тях.

1900-1901 г. - Отчет на БДЧК пред Главното събрание на 29 март 1901 г. за времето от 1 март 1900 г. до 1 март 1901 г.

По Обществото сестри милосърдни и лечебницата

Обществото се откри миналото лято на 28 май, на Св. Троица, и се нарече от духовенството „Свето-Троицко общество сестри милосърдни”. За устройството на Обществото и на откритата при него Лечебница, се направиха някои значителни разходи, които превишиха кредитите по бюджета, но това превишение бе необходимо, за да се даде една добра наредба за редовното и правилно функциониране на тия заведения при Дружеството. Лечебницата почна да работи от 20 ноември и през това кратко време в нея са постъпвали и са се ползвали 20 души болни. Службата, както в Обществото, тъй също и в Лечебницата, е наредена по правилника, изработен от директора на Обществото и утвърден от Управителния съвет и от Върховния медицински съвет. Положенията от г-на Директора и г-жите наставници, рускини, грижи и трудове за една примерна наредба във всички работи по Обществото и Лечебницата, са достойни за похвала и благодарност от наша страна и ние им изказваме нашата сърдечна признателност.

В Обществото са приети 8 българки за ученички сестри милосърдни, които са и останали за свършване едногодишния учебен курс на Обществото.....Като свършат курса. 6 от тях се предполага да се изпратят на служба... в държавните болници, за което УС е направил постъпка пред Министерството, а 2- ще останат при Обществото за заместване на Наставниците, за гледане на болните в Лечебницата и за посрещане на следуюция курс от ученички. Госпожите Наставници, рускини, са командировани тук, у нас, на срок не по-дълъг от година и половина, който срок се свършва през идущия септември месец и те тогава ще си заминат за Петербург. Даденото от склада на Дружеството имущество за употребуване в Обществото и Лечебницата, както и това прикупеното за същата цел, се описва във ведомостта тук при отчета...”

1901-1902 г. - Отчет на БДЧК пред Главното събрание на 31 март и 11 април 1902 г. за времето от 1 март 1901 г. до 1 март 1902 г.

„Тук при гласуването на разхода д-р Белинов повдигна въпрос за обществото сестри милосърдни, като каза, че с утвърждаването на това Общество Дружеството е турило в изпълнение една от своите главни задачи, да подготвя най-необходимия санитарен персонал за своята мисия във военно време, па и за нуждите

на нашите лечебни заведения в мирно време. Обаче за подготовката на Обществото трябва да се вземат още отначало мерки, щото персоналът, сестрите милосердни, които ще излизат от Обществото, да бъдат добре подготвени и с достойнство да издържат онова тежко призвание на сестрата милосердна, желателно е да се попълни устава и да се подобри организацията на Обществото... Направеното от д-р Стамболски предложение, щото Дружеството да изпрати в някои чуждестранни институти на сестри милосердни две момичета на възпитание, Събранието го оставя на проучване на УС.

Г-н д-р Димитър Киранов разви едно свое предложение за разширяване на сегашната лечебница при Дружеството на 30-40 легла, като се нареди в нея едно пълно хирургическо отделение, в което да може Дружеството да подготвя по-добре за работа своя санитарен персонал и в което и Военното министерство да праща на практика своите млади военни лекари.

Подир станалите разисквания се дойде до заключение, че, когато Дружеството почне да разполага с достатъчно материални средства, нужни за издържането на една по-обширна болница, то да направи това.

Обществото се подготвя за своето призвание по наредбите на устава му и досега много добре се е държало. Ученичките с любов изпълняват своите длъжности и усърдно се учат на своето поприще. Тъй щото с увереност можем да кажем, че то, Обществото, ще оправдае ония надежди, които му се възлагат и ония жертви, които се правят от Дружеството.

Лечебницата, която служи за първа и подръчна школа на ученичките сестри милосердни, през годината е имало 35 души болни, средно на ден повече от трима болни или всичко за годината 1278 легла, от които 204 са гледани безплатно по бедност. С таксата, събирана от болни с платна, тя почти си покрива разноските за издържането. Инвентарът на лечебницата през годината се е увеличил с прикупените от Виена за нуждите ѝ: една носилка с желязна возяща подставка, един брич, една машина за стрижене, 1 Geblase, 7 Peans, 5 пинцета, 4 Brenner, 10 heftnadeln, всичко на стойност от лева 385 лв.

Главното годишно събрание реши да се награди със знака на Дружеството сестрата милосердна Агрипина Бутягина за нейното примерно усърдие по ръководене практическите занятия на българките ученички сестри милосердни (в отчета пред ОС се уточнява, че тя е бивша старша сестра милосердна от Александровската болница, руския).

1902-1903 г. - Отчет на БДЧК пред Главното събрание на 3 април 1903 г. за времето от 1 март 1902 г. до 1 март 1903 г.

По обществото сестри милосердни и лечебницата.

Обществото през годината е направило втория випуск на милосердни сестри, състоящ се от 15 сестри, от които 10-те ученички, приети в обществото и поменати в ланския ни отчет и 5-те питомници на Александровската болница - ученички сестри, които се причислиха и приеха в обществото по изказаното желание на Гражданската санитарна дирекция след като издържаха установения изпит по програмата на Обществото. Свършилите от този випуск сестри се изпратиха на служба в държавните болници, по назначението от Министерството на вътрешните работи.

По уреждане службата на сестрите в болниците, от Директора на Обществото се изработи едно кратко ръководство, което се одобри от Съвета и изпрати на сестрите чрез началството им за изпълнение.

По доклада на Директора на Обществото, че службата на наставницата при Обществото е крайно затруднителна за едно лице, Съветът намери за добре и в интереса на добрия ред в Обществото и лечебницата да назначи през годината една помощница на наставницата и за такъвз се назначи сестрата от първия випуск Кирияка Катранова, като ѝ се определи заплата, каквато сестрите получават в болниците, 60 лева месечно.

Лечебницата през годината е приела за лекуване 34 души болни, от които двама на предвиденото за бедни безплатно легло.

В хода на разискванията по отчета на 3 април д-р Христо Стамболски заявява: „От лечебницата няма някоя належаша нужда за подготвянето на сестри милосердни, за която цел тя е била открита при организирането на тоя институт. Понеже сега ученичките отиват на практически занятия в Александровската болница, гдето ще се подготвят много добре в своите занятия, то предлагам да се закрие тая лечебница, разноските на която не вярвам дружеството да може да покрива.”

Отговаря му председателят г-н Гешов, според когото „лечебницата не ще да е в голяма тежест на дружеството, понеже правените в нея разноси почти се покриват със събирания приход. С нейното закриване би се направило грешка, щом като дружеството е понесло известни жертви при нейното откриване, което стана изключително по настояването на първите рускини наставници на нашия институт за милосердни сестри.”

Същата теза защитава и генерал Никифоров, който смята, че на лечебницата не следва да се гледа като на някоя приходна статия на дружеството, но само като на спомагателно средство в подготвянето на института сестри милосердни и, ако този институт няма нужда от нея, то тя ще бъде излишна.

Д-р Моллов иска да осветли Събранието в това, че макар лечебницата и да не е от належаша нужда за подготовката на сестри милосердни, но направените за нея жертви не трябва да се захвърлят сега и да се закрива, защото тя е била създадена за института сестри милосердни, както се е мислило отначало, че при него трябва да има такава, за да привързва по-яко сестрите към тяхното бъдеще. Най-после, казва, по тази лечебница се вижда, че дружеството работи нещо и в мирно време, с което се готви за военно време.

Д-р Г. Златарев намира лечебницата за необходима при училището за милосердните сестри, защото с нея ученичките встъпват в първата подготовка на своето бъдеще като сестри милосердни. Даже той изказва мнени лечебницата да се разшири на 20-30 легла, което ще бъде от по-голяма полза на института за сестрите.

Дебатите по темата продължават и на 4 април 1903 г.

Според д-р Сава Мирков, ковчежник на дружеството, „по извадените данни за разходите на лечебницата се намира, че за един болен на ден се е харчило по 1,78 лв, та похарченото през годината за болните възлиза на едно сума от 2063,50 лв, от която, ако се приспадне полагащия се разход за състоялите 169 дни на безплатното легло за бедно болни от 1761,85 лв, срещу събирания по отчета приход от 1849 и несъбраните от някои болни такси на 537 лв, а всичко 2386, та от прихода си получава един излишък от 624,15 лв, от което следва, че поддържането на лечебницата се покрива от приходите ѝ.”

Докато д-р Стамболски поддържа мнението си за закриване на лечебницата, Д. М. Яблански смята, че „макар тя да няма онова широко значение на обществена полза в своя сегашен размер, въпросът за нейното задържане не трябва да се свързва с други някои причини вън от тези за подготовката на милосердните сестри.”

Г.г. докторите Киров и Златарев се изказват в полза на лечебницата и предлагат да се остави и занапред, защото намират, че е *„необходима за солидната подготовка на сестрите милосердни, особено във възпитателно и стопанско отношение, в което отношение учениците не могат да се ползват от своето ходене в Александровската болница, дето лекарите са длъжни да се занимават не с тях, а преди всичко с болните.“*

Г-н д-р Г. Золотович не отдава особено значение на разходите и намира, че ако веднъж дружеството се е решило да поддържа лечебницата, то да прави това за една добре наредена лечебница от 30-40 легла и да я постави на чисто благотворителни начала без тези сметки на такси и приходи; а за сегашната лечебница с 5-6 легла казва, че тя не може да ползва милосердните сестри с някаква солидна подготовка, понеже те ще почерпят всичко това от занятията си в Александровската болница.

След като разбира, че сестрите не дават дежурства в болницата, а в лечебницата на обществото той отбелязва, че с това в обучението на сестрите се прави една голяма грешка и че те трябва да се научат да дежурят в болницата.

Г-н д-р Бочаров е за лечебницата, понеже такива има и при всички общини от милосердни сестри в Русия.

След като се изказват всички мнения, *” Събранието с вишегласие”* приема лечебницата да остане и занапред.

1903-1904 г. - Отчет на БДЧК пред Главното събрание на 21 март 1904 г. за времето от 1 март 1903 г. до 1 март 1904 г.

След погрома на Илинденско-Преображенското въстание през 1903 г. БДЧК изпраща до МКЧК писмо, в което заявява, че вземат ролята на просител, който моли за неговата подкрепа за хилядите бежанци, идващи в България, чиито страдания *„ще станат още по-страшни във време на зимните студове, които приближават“*.

На 2 ноември УС свиква Главното събрание, което обсъжда ситуацията и взема съответни решения:

„На УС се предоставя да вземе мерки за подготвяне на санитарен персонал, като сестри милосердни, санитарни и болнични слуги, за която цел да се отнесе към Лекарския съюз, за да се открият временни курсове на желаещи любители и за издържането на тия курсове, ако стане нужда от едни ограничени средства, за учебни помагала и плащане на преподаватели за лекции, то да се вземат такива от кредита за приготовленията“....

За подготвянето на по-голям санитарен персонал, Съветът е имал предвид, че такъв всякога и в скоро време ще може да се подготви с онази позната готовност на нашите г. г. лекари и с персонала на подготвяните от Дружеството сестри милосердни. По разрешението на Съвета, Шуменският клон през годината е подпомогнал такъв един курс с един незначителен разход от 100 лв.

По обществото „Сестри милосердни“.

Обществото през годината е направило своя трети випуск на милосердни сестри от 10-те ученички, поменати в ланския списък. Те всички са изпратени на служба в държавните болници. Решено е награждаването с дружествения знак на руските сестри, които са били инструкторки на българските - Параскева Чехова, Александра Артемиевна, Мария Раинвалд, Надежда Галчевска и Мария Маршнер, както и професора от Петербург г-н Петерсен за неговата известна санитарна и филантропическа дейност...

(Решение за това награждаване е взето от Годишното главно събрание на БДЧК от 23 март 1904 г.- протокол III, стр.83).

По лечебницата при Обществото „Сестри милосердни”

През годината са постъпили за лекуване 56 души болни, по които са издържани 1794 болнични легла. От тях са оздравели и излезли с облекчение 49, умрели 3, остават на лечение 4 души на 1 март. Предвид на това, че към есента много от бежанците надойдоха в столицата, измежду които се срещаха доста болни, направи се разпореждане да се увеличи числото на леглата от 6 на 12, за което никакви особени разноси не са направени, освен взетите материали от склада за натъкмяване прибавените легла.

1904-1905 г. - Отчет на БДЧК пред Главното събрание на 27 март 1905 г. за времето от 1 март 1904 г.- до 1 март 1905 г.

По Обществото Сестри милосердия

Обществото през годината направи своя четвърти випуск на милосърдни сестри от десетте ученички, които следваха в курса. Тия сестри се изпратиха на служба в държавните болници...

По лечебницата при Обществото Сестри милосердни

През годината са постъпили на лекуване 82 болни. Издържано е 1747 легла. Излезли с облекчение и оздравели 74, умрели 2, Останали на лечение на 1 март 1905 г. - 7, на безплатни легла е имало 178 дни, постъпил приход 3035 лв.

В разискванията по отчета, отразени в Протокол №1 от 27 март 1905 г. , се обсъждат въпроси , свързани със съществуването на болницата и училището.

Решаването на този въпрос, според председателя Ив. Евстр. Гешов, ще зависи от това дали гражданските и военните санитарни власти ще поемат ангажимента да настанят на работа в болниците настоящия и бъдещия випуск. Отговорът на д-р Марин Русев – шеф на Дирекцията за запазване на народното здраве и д-р Стефан Бочаров – главен военен лекар е, че трябва да потърсят „мнението и съгласието” на *респективните министри, техни шефове.*

На следващия ден (28 март 1905 г.) и двамата съобщават, че техните ведомства препоръчват временно да се прекрати курсът за подготовка на милосърдни сестри, поради липса на места в държавните болници. На тази основа Главното общо събрание решава да закрие *„временно курса за сестри милосердни и през текущата 1905 г. да не се приемат ученички в този курс”.*

Това обстоятелство поставя пред делегатите на Главното събрание два принципни въпроса : Трябва ли да съществува лечебницата при управлението на ЧК и, ако трябва, от колко легла да се състои тя?; Да се оставят ли на постоянна работа две милосърдни сестри *„като заповядащи делата и представителки на Обществото „Милосърдни” сестри”* и на занятие при лечебницата на Дружеството?

Разискванията протичат така:

Една група, начело с д-р Русев, д-р Сарафов, д-р Золотович и Г. Крачунов, иска тя да се закрие, защото се харчели пари за поддържането при Червен кръст болница, от която клоновете из провинцията нямали никаква полза. Според тях, щом болницата е създадена, за да служи на ученичките от курса за милосърдните сестри, а не се предвижда нов прием на ученички, тогава няма нужда да се държи и болницата. Следващ аргумент е, че болницата при Червения кръст, *„като лекуваща много по-евтино, отколкото съществуващите в столицата частни болници и санаториуми, тя се*

явява като конкурент на тези частни болници и на частната инициатива, което не би трябвало да се допуска”.

Другата група делегати и членове на УС, състояща се от д-р Ораховац, д-р Моллов, д-р Вацов, Д. М. Яблански, Ст. Н. Лафчиев, д-р Киров, сан. майор д-р Костов искат тя да се запази, защото: много болни предпочитат, ако не намерят място в Александровската болница, да постъпят в болницата на Червения кръст, вместо да се лишават от едно по-грижливо и систематическо лекуване, което те не могат да имат, нито могат да си доставят в дома си. Александровската болница не може да удовлетвори потребностите от медицинска помощ, тъй че „потребата от нови болници е повече от належаща”.

При сравнително ниската цена, при която се лекуват болните в болницата на Червения кръст, се дава възможност на всички болни от по-средно имуществено състояние, които не могат да постъпят за лекуване в Александровската болница, нито пък средствата им позволяват да постъпят в частните болници и санаториуми, дето медицинската помощ струва доста скъпо, да дирят помощ при болницата на Червения кръст. В болницата на ЧК не се лекуват само софиянци, но и лица, дошли от провинцията (отзивите на такива хора били твърде ласкателни). Приходите напълно покривали разходите по поддържането ѝ. Независимо от временното закриване на курса на сестрите милосердни, обществото им обаче съществува и при първия удобен случай този курс ще се отвори и болницата ще продължи да служи за училище на ученичките сестри милосердни. Болницата и в настоящия си малък вид ще служи като ядка на една бъдеща по-голяма болница при Червения кръст. Според чл. 43 на Устава „Главното назначение на настоятелството на местните клонове е: ... да се грижат за откриването според нуждата местни лечебни заведения, от което следва, че не само не трябва да се закрие единствената съществуваща болница, която поддържа Червеният кръст, но че би трябвало всички настоятелства на клоновете да се погрижат да откриват местни лечебни заведения навсякъде – във всеки клон

В хода на разискванията, за да се направи по-евтино съществуването на болницата, след решението тя да продължи работата си, е решено секретарят -лекар да бъде и завеждащ болницата.

По втория въпрос събранието решава:

„При Св. Троицкото общество на сестри милосердни, което се числи към управлението на ЧК, да се оставят и намерват за постоянно две милосердни сестри, от които едната ще се нарича старша милосердна, а другата младша милосердна сестра. На тази сестра ще се плаща възнаграждение, размерът на което ще се определи от събранието при нотирането на разходния бюджет на Дружеството.”

Интересни са разискванията по броя на болничните легла (остават 12), като на 4 от тях ще се приемат само хора бедни, за лекуването и храната на които не ще се иска нищо, а само за останалите 8 легла ще се иска „плата”.

Сп. «Летописи на Лекарския съюз в България», - кн. 12, 1904 г., в чийто редакционен комитет е д-р Димитър Михайловски, публикува следната ласкава оценка „*Институтът за милосърдни сестри при Дружеството Червен кръст, основан през 1900 г., съставлява още един от многобройните успехи на болничната служба в България.*”

**1905-1906 г Отчет на БДЧК пред Главното събрание на 23 април 1906 г.
за времето от 1 март 1905 г. до 1 март 1906 г.,стр. 97-107**

По обществото Сестри милосердни

...Поради нямане кредити на Дирекцията за опазване общественото здраве и Военното министерство да назначават занапред свършилите курса на „Милосердните сестри” Главното събрание взе решение да закрие този курс. С голямо съжаление Управителният съвет бе принуден да направи това - да закрие курса, ползата от който, мислехме си, от никого няма да се оспорва и за успешното развитие на който, надявахме се, всички охотно ще съдействат. Свършилите миналогодишния курс ученички бяха принудени да стоят в Обществото шест месеца повече от определеното им време, тъй като назначението им от Дирекцията за опазване общественото здраве се получи едва на 3 януарий 1906 г., след което те веднага заминаха за местоназначението си. От свършилите 10 ученички 7 се изпратиха по държавните болници, една остана в дружествената лечебница, една - в санаториума на д-р Д. Михайловски - Сарафов и една по собствено желание бе уволнена. През времето, когато ученичките чакаха назначението си, бяха пращани на занятие в Александровската болница, в тая на дружеството Червен кръст и на частни дежурства в града и провинцията и от вред се получаваха похвални отзиви за добросъвестната им служба при частните болни.

Гражданите оцениха ползата от института „Милосердни сестри” и усилено взеха да търсят питомките му. Биваха дни, в които ни една ученичка не оставаше свободна в Обществото при Дружеството. По тоя начин в едно късо време от дежурства на милосърдни сестри можаха да постъпят 674 лева. Сестрите са вече разпратени, а и до днес гражданите не престават да искат сестри за дежурства при болни.

Уточнява се, че се появила нуждата от дежурства на такива кадри по болниците и по домовете и това предопределя евентуалното възстановяване на курса.

По болницата при дружеството

През отчетната година в дружествената болница са постъпили на лечение 127 болни, по които са издържани всичко 3 778 платни и 266 безплатни болнични легла. От тях излезли оздравели и с облекчение 108 души, починали 8 и на 1 март т. г. остават на лечение 11 души. От платните легла постъпило и внесено в Б.Н.Банка 8 073.25 лева. Остават недобори 818 лева. От тях 626 се отнасят към болни, които още лежат в болницата, а 192 лева - към такива, които вече са излезли. С получените приходи болницата е покрила напълно всичките си разходи, а именно: осветление, отопление, храна и заплата на слуги, готвачки и милосердни сестри, като е дала една печалба от около 12 лева. Драго ни е да ви явим, че болницата се е ползвала с добро име, за доказателство за което, освен похвалните отзиви, служи и обстоятелството, че в последния двумесечен срок е отказано приемането в болницата по нямане свободни легла на 27 души болни.

Що се отнася до болницата, Събранието разглежда увеличаването на леглата от 12 на 20 и по принцип го решава положително, тъй като „при всичките неидеални условия, в които се намира болницата, резултатите, които е дала досега, са добри, а с увеличаването на леглата тия условия с нищо няма да се нито влошат, нито подобрят”.

В Протокол 3 от 25 април 1906 г. се отразява решението за построяване на нова болница на подареното от Софийската градска община място с неизразходваните от болницата в Далечния Изток сума от 104 023 лв. Специално избраната комисия е дошла до убеждението, че тя трябва да бъде със 100 легла в мирно време, които за военно време посредством бараки да се развият до 200. За тия легла тя е смятала да приспособи павилонната система по образца на Будапещенската болница на Унгарския ЧК - два по-големи павилиона по за 50 легла: един хирургически и един вътрешен, едно малко павилонче за изолиране, един корпус административен, един за кухня и пералня. Този план трябвало да се осъществява постепенно. В крайна сметка

Събранието взема решение за построяването на новата болница, предимно хирургическа, избира се комисия за изработване на план за нея.(стр.106)

1906-1907 г. Отчет на БДЧК пред Главното събрание на 25 март 1907 г. за времето от 1 март 1906 до 1 март 1907 г.)

По общината на милосърдните сестри

Както е известно, курсът за милосърдни сестри при Дружеството вече от две години е затворен. Горещото желани. да се отвори курсът не можа да се осъществи едно, по нямаме място за училището, и главно, защото Съветът не можеше да разчита, че новосвършилите сестри ще могат да бъдат назначени на служба по болниците. Сега обаче, след настъпилите промени в общината на МС, а също поради търсенето на милосърдни сестри от частните лечебници във Варна и София, откриването на курса става вече възможно. Но за жалост по липса на помещение в дружеството за курса не ще могат да бъдат приети в него повече от 6 ученички.(Главната причина е, че голямата стая, служила за спалня на учениците, е запълнена от новодоставените хигроскопични превързочни материали, за които няма по-удобно помещение. При това положение трябва да се намалят болничните легла от 20 на 12).

Промените в „Св. Троицката община“ се състоят в това, че от 46 сестри при дружеството останаха 43: едната е изключена за лошо държане, а 2 са уволнени по собственото им желание.

По болницата на дружеството

През отчетната година са постъпили на лечение 150 души болни, по които са издържани 3635 платни и 449 безплатни болнични легла. Тая година болницата няма никакви дългове за събиране.

Благодарение на отстъпките, направени от Дирекцията на Електрическото осветление, а именно - безплатното съединяване на болницата с градската електрическа мрежа и намаление на цената на енергията от 70 ст. на 50 ст. на киловатенчас, Управителният съвет можа да инсталира електрическо осветление в дружественото помещение. Като ценим услугите на Дирекцията и улесненията, които тя направи, ползваме се от случая да изкажем и пред Вас благодарността на Съвета към Дирекцията, както за горното, така и за обещаната ежегодна помощ от 100 лв.

През тая година управлението на болницата, като желаше да даде на болните полезно развлечение, реши да тури основата на една библиотека, за което се обърна към редакциите на всички списания и вестници в България да изпращат безплатно изданията си. На тая молба се отзоваха редакциите на следните вестници и списания:

Вестници: „България“; „Балканска трибуна“; „Народни права“; „Свободно слово“; „Courier de Sofia“; „Съзнание“; „Учителска борба“; „Учителска искра“; „Работническа борба“; „Пролетарий“; „Славейче“; „Женски глас“; „Военни известия“; „Седмичен лист на Бълг. Инжин.архит. Д-во“. **Списания:** „Мисъл“; „Ново общество“; „Наш живот“; „Учител“; „Природа“; „Училищен преглед“; „Библиотека „Художник и Поука“; „Майка и дете“; „Родина“; „Орало“; „Ловец“; „Български колоездач“; „Списание на Бълг. Икон. Д-во“; „Военен журнал“; „Войнишка сбирка“; „Млад работник“; Македоно-Одрински преглед“; „Български турист“; „Звезда“; „Младина“; „Народно стопанство“; „Здраве“.

Считаме за наш приятен дълг да изкажем и пред Вас, господа делегати, нашата сърдечна благодарност към щедрите редакции на горепосочените списания и вестници. Като е дума за дарители на болницата, приятно ни е да изкажем благодарността си

също на господата Kundig & Dorken за подарените от тях 12 кг кафе за болните и на г. Г. А. Рашеев, задето подари 50 м ленено платно.

Главното събрание подробно разисква редица въпроси по текущата работа на болницата. Един от тях се отнася до възнагражденията на операторите в болницата. Предлага се те да дават една пета или една десета от тях и така да се покрива разликата с по-скъпите хирургични операции, за които се изразходва повече превързочен материал. Разискванията са доста оживени: Д-р Славчев вярва, че операторите ще се съгласят на драго сърце да дадат в подобни случаи известна помощ на дружеството; Д-р Ораховац обаче смята, че е некрасиво да се водят подобни преговори и предлага стойността на материалите да се оценява и да влиза в стойността на услугата, без да има „земане - даване” с оператора;. Според д-р Стаматов подобно разискване е излишно, тъй като болницата е малка, а очакваната сума - нищожна, а и целта на болницата е благотворителна. Затова предлага да се изчака една година и когато се построи новата болница, специален правилник да урежда подобни проблеми; Д-р Д. Коларов - секретар-лекар на Дружеството и завеждащ административно-домакинската част на болницата отбелязва, че болницата на Червения кръст не е за пари, а за обучение на персонала и да се налага още някаква такса на болните, значи да се отрече това. Той предлага УС да проучи въпроса, а операторите, ако сами желаят, да внасят по някоя помощ на дружеството, без да ги знае някой. Голямо изказване прави д-р Марин Русев, който се радва, че разискванията са потвърдили неговата теза, че болницата не може да се издържа от приходите си, защото е за благотворителна цел, а не за печалба и държи това да се отрази в протокола.

Друг въпрос, поставен на вниманието на делегатите на Главното събрание, е за милосърдните сестри. В крайна сметка се решава да се открие отново курсът за подготовката им, като да се приемат 6 ученички, но без да се намалява броят на леглата в болницата. По предложение на д-р Моллов - директор на общината „Милосърдни сестри”, писмено се изказва благодарност на м. с. Шаекчиева и Валева за усърдно изпълнение на службата им.

– Подробно се обсъждат въпроси по финансовата стойност на новата болница, за нейното място във военно време: „ *Пристъпи се към разглеждане на въпроса за построяването на новата болница на Дружеството. Г. председателят обясни, че за постройката се искат още 135 000 лв. Между другото той изтъкна, че, ако тия пари биха останали в банката, лихвите, които би се получили от тях, ще донесат на дружеството много по-малка полза, в сравнение с ползата, която болницата ще докара на Червения кръст в материално и морално отношение.*”

Д-р Мишайков е на мнение, че болницата трябва да бъде образцова и затова е „непростително да се скъпят средствата” и предлага да се отпусне исканата сума.

Последен се изказва д-р Петър Ораховац, който напомня, че Руският Червен кръст не е имал много капитали, но със своите болници по време на войната е оказвал съществена помощ. „*Нека се построи болницата при Дружество Червен кръст - казва той. - Тя ще бъде ядката, около която ще се развие готовността на Дружеството и в която то ще подготвя персонала си.*”

1907-1908 г. - Отчет на БДЧК пред Главното събрание на 6 април 1908 г. за времето от 1 март 1907 г. до 1 март 1908 г.

За общината на милосърдните сестри

Според решението на Главното събрание курсът за милосърдни сестри, който две години стоя затворен, се откри наново на 1 септември. Бяха приети след

медицински преглед измежду 20 кандидатки 7 ученички, които още продължават занятията си и ще свършат курса на 31 май т.г.

От 43-те сестри, които се числяха в общината, 2 напуснаха по собствено желание, та сега остават 41.

За дружествената болница

Движението на болните през годината е било следното: Останали на 1 март 1907 г. 10 души. Постъпили през годината 150 души. От тях останали на 1 март 1908 г. 15 души. От тях са издържани по 132 болни 4518 платни легла и по 18 болни- 916 безплатни легла, а всичко 5 434 болнични легла. От платните легла са постъпили 11 064.50 лв

Следват подробни списъци на оперираните (103) и лекуваните(56). Починали(5 души

Както и през миналата година управлението на болницата се обърна с молба към книгоиздателите и редакциите на вестниците и списанията да подарят някои от изданията си, за да се тури основата на една библиотека при новата болница. На това се отзова особено г-н Хр. Г. Данов от гр. Пловдив, който даде за целта 181 тома от изданията си. Освен него подариха и г. Г. Мавродинов (Тутракан) - 12 тома, Олчев (София) - 8 тома, Хлебаров (Плевен) - 7 и Голов(София) - 4.

Следните редакции пращаха вестниците и списанията си:

Вестници: „Пряпорец“, „Мир“, „България“, „Нов век“, „Свободно слово“, „Работническа борба“, „Съзнание“, „Държавен вестник“, „Военни известия“, „Църковен вестник“, „Седмичен лист на архит. инж. д-во, „Балканска трибуна“, „Учителска искра“, „Реч“, „Демократ“.

Списания: „Мисъл“, „Духовна пробуда“, „Преглед“, „Християнска мисъл“, „Из нов път“, „Женски глас“, „Майка и дете“, „Медицинска беседа“, „Съвременна хигиена“, „Звезда“, „Младина“, „Ново общество“, „Млад работник“, „Ново време“, „Искра“, „Български колоездач“, „Здраве“, „Славейче“, „Учител“, „Училищен преглед“, „Железопътен сборник“, „Земледелие“, „Преглед на чуждестранната военна литература“, „Военен журнал“, „Демократически преглед“, „Български турист“, „Списание на иконоомическото дружество“, „Природа“, „Български ловец“, „Народно стопанство“

Коментира се строежът на новата болница. Търгът, обявен за построяване на болницата, е спечелен от г. Сотир Андонов, чиято оферта е 7% под девиза – за 181 350 лв. Работите по строежа се провеждат под надзора на специална комисия, в която влизат г.г. Яблански, Ораховац и Михайловски. Подчертава се, че усилията на всички са насочени към спазване на всички изисквания на хигиената и да се създаде нещо – в истинския смисъл на думата модерно. Отправя се молба да се гласуват средства за ограда. Мотивът - понеже мястото, подарено в София, (в съседство със сегашното дружествено място) е незаградено, а пък и оградата на досегашния двор вече е изгнила и трябва непременно да се смени, е нужен кредит за обграждане на цялото място, което е притежание на Червения кръст в София с по-трайна зидана ограда.

Сериозна дискусия възниква по репликата на д-р Балсамов по повод критична статия във в. „Балканска трибуна“, в която се отправят нападки по разходите за обществото и болницата и се иска те да се разделят, за да е ясно колко струва лечението на един болен и образованието на една сестра. В изказванията си д-р Славчев, д-р Серафимов и г. Яблански доказват, че двете институции са взаимно обусловени и свързани; че болницата не е търговско заведение, а училище за милосърдните сестри и Червеният кръст не може да постигне своите задачи без нея. Посочва се и примерът на

Германското, Унгарското, Италианското и други червенокръстки дружества, които харчат огромни суми за болниците си

1908-1909 г. - Отчет на БДЧК пред Главното събрание на 19 април 1909 г. за времето от 1 март 1908 г. до 1 март 1909 г.

Св. Троицката община сестри милосердни

В началото нта отчетната година в общината се числяха общо 48 сестри. През годината от тях са излезли от общината 7 сестри по болест, домашни и други причини.

Останалите 41 сестри бяха разпределени на работа, както следва: в държавните болници на градовете София - 16, Пловдив - 2, Сливен - 2, Бургас - 1, Стара Загора - 2, Русе - 3, Плевен - 2, Видин - 2; в Софийската дивизионна болница - 3, в болницата „Евлоги Георгиев” в Цариград - 3, в санаториума на д-р Сарафов - 2, в болницата „Парашкева Николау” -1 и в болницата на Дружеството „Червен кръст” - 2.

Настъпва промяна в начина на заплащане труда на сестрите – от 1.01.1909 г. те ще получават заплатите си от Дружеството, за да се избегне дублирането на пенсионните удържки от държавата и него

Съобщава се, че Царицата е избрала две сестри от общината, за да ги изпрати на свои разноски във Виенската община на милосърдните сестри за усъвършенстване. В продължение на 2,5 месеца сестрите са вземали уроци по немски език и на 27 април ще заминат за Виена. Освен това, по нейно настояване, е учредена лотария в полза на фонда на милосърдните. сестри.

Болницата

Движението на болните през годината е било следното: Останали на 1 март 1908 г. 17 души. Постъпили през годината 155 души. От тях останали на 1 март 1909 г. - 14 души. От тия болни за 21 души са издържани 1 528 безплатни легла, а за 151 души – 4 503 платни легла или всичко 6 031 болнични легла. От тях са лекувани: от вътрешни болести – 49, оперирани- 108, гинекологически – 14, починали 14.

През отчетната година в библиотеката на болницата са получавани следните вестници и списания.

Списания: „Медицинска беседа”, „Родопски напредък”, „Народно стопанство”, „Природа”, „Звездица”, „Младина”, „Преглед”, „Списание на икономическото дружество”, „Списание на инженерно-архитектурното дружество”, „Майка и дете”, „Женски глас”, „Войнишка сбирка”, „Военен журнал”, „Железопътен сборник”, „Училищен преглед”, „Съвременна хигиена”, „Учител”, „Ловец”, „Български колоездач”, „Български турист”, „Художник”, „Библиотека”, „Поука”, „La presse medical”, „Buletin International”, Месечния бюлетин на Испанския, Френския и Маджарския Червени кръстове.

Вестници: „Нов век”, „Пряпорец”, „Съзнание”, „България”, „Свободно слово”, „Мир”, „Демократ”, „Работническа България”, „Военни известия”, Седмичен лист на инженерно-архитектурно дружество, „Държавен вестник”, „Църковен вестник”.

УС отчита причините за забавяне на процедурата по отварянето на новата болница. Те се свеждат до: забавения строеж на постройките и обзавеждането, споровете около дезинфекционната, пералнята и кухнята; начина, по който да се уреди службата в болницата и началата, върху които тя ще функционира. Обсъжда се и фигурата на управителя на болницата, който трябва да има възможност сам да вземе участие при всички подробности на работите в заведението и на неговата добра уредба, защото поема голяма отговорност. Поради това Съветът назначава д-р Ив. Карамихайлов на длъжността управител-лекар и хирург на новата болница.

Подчертава се, че в отговорната работа по построяването и уреждането на болницата своето ценно съдействие са дали плеада лекари, архитекти, инженери, електротехници, химици и търговци, които не са пожалили ни труд, ни време, за да послужат безвъзмездно на Дружеството. „УС няма друг начин да им се отплати, освен като им изкаже своята най-сърдечна благодарност. УС е особено задължен на д-р Ораховац и д-р Михайловски и Д.Яблански, които в продължение на две години време неустанно следяха и направляваха работите по приготвянето и уредбата на болницата.”

1909-1910 г. - Отчет на БДЧК пред Главното събрание на 9 май 1910 г., за времето от 1 март 1909 г. до 1 март 1910 г.

Св. Троицката община сестри милосердни

В началото на отчетната година в общината има 47 сестри, от които 10 ученички. Успешно завършилият курс на 15 май са разпратени на служба по болниците. В новия випуск са приети 20 ученички измежду 50 кандидатки. 10 от тях се издържат от Дружеството и по пет – от стипендии, отпуснати от Н. В. Царицата и съпругата на председателя – г-жа М. Гешова. След завършването на курса 7 ще бъдат изпратени, на общо основание, на служба в болниците, а три от тях – по желание на г-жа Гешова, ще бъдат оставени в Дружеството със специално назначение да бъдат изпращани из града „да услужват и помагат безплатно, както при гледанието на болните, тъй и при домакинската работа на ония нуждающи се бедни семейства, които имат болник”.

Тия три сестри ще се издържат от средствата на г-жа Гешова, която туря основата на един нов институт в България, какъвто има учреден и функционира успешно в Англия. Това е институтът за гледане на бедни болни по домовете им или т. нар. „Instiute for District Nursing”, който през м. май 1909 г. празнува своя юбилей в Ливърпул.

По покана на това Дружество УС изпраща като свой делегат г-жа х. Мишева

Болницата

През отчетната година старата болница функционира до 15 септември, когато започва работа новата болница. Движението на болните за този период (1 март - 15 септември) е било следното: Останали на 1 март - 14 души. Постъпили през периода - 63 души. От тях пренесени в новата болница - 10. От тия болни за 8 души са издържани 902 безплатни легла, а за 69 души - 2 426 легла с плата или всичко 3 328 легла. От тях са лекувани: от вътрешни болести - 19, от гинекологични – 2, хирургически – 56.

В началото от старата болница бяха пренесени 10 болни, числото на които на 1 март 1910 г. достигна 168. По тия болни са издържани 4 062 платни и 645 безплатни легла. Числото на останалите болни на 1 март възлиза на 49.

Подробно се обсъждат първите приходи на новата болница, проявява се разбиране, че те ще нарастват в бъдеще.

Управителят на болницата подава оставка поради разногласия с Главното събрание по чл. 12 от временния правилник на Дружествената болница. В специално писмо той анализира шестте месеца работа на болницата и предлага да се увеличи броят на бедните легла, защото се е налагало да отказват на нуждаещите се болни медицинска помощ. А само по този начин тя може да постигне целта си, т. е. да стане истинско училище за лекари и милосърдни сестри. Д-р Карамихайлов прави конкретни предложения и за необходимите мерки и приспособления и промени, за да се постигне идеала тя да се счита за образцова. Събранието оживено коментира и някои въпроси по

работата на болницата и нейния персонал, мястото на милосърдните сестри и адекватността на тяхната подготовка за практическа работа, ролята на амбулаторията в системата на болничната помощ.

Ново време, нови изпитания (1910-1920 г.)

През второто десетилетие на миналия век, наситено с бурни и трагични исторически събития, болницата продължава да се развива.

1911-1912 г. - Отчет на БДЧК пред Главното събрание на 24 април 1912 г., за периода 1 март 1911 г. до 1 март 1912 г.

Тази годишна сесия на Главното събрание прилича много малко на предишните. Започналата на 12 февруари 1912 г. Балканска война спира дебатите за мястото на болницата в българското общество. Събитията изискват незабавни и конкретни действия, свързани с разкриването на болници на Българското дружество Червен кръст на фронта и в тила. На него е предоставена грижата за тиловите болници. Централното управление и клоновете на Дружеството разкриват и издържат 14 болници във вътрешността на страната, но основната база е болницата "Червен кръст" в София. На нейните 60 легла през време на Балканската война от 12.02.1912 г. до 01.03.1914 г. са лекувани по 120 души едновременно.

Делегатите на Главното събрание не подценяват ни най-малко конкретните проблеми на болницата, дори в условията на войните. Те подробно коментират работата на „Св. Троицката община сестри милосердия“, проблемите за подготовката на ученичките в Дружественото училище, както и за построяването на жилище за сестрите със средствата от техния фонд. Вниманието им е привлечено и от въпроса по постройката на кухня, пералня и дезинфекционна инсталация при болницата на дружеството - обсъждат се и предложените оферти.

От 1911 г. управител-лекар на болницата е д-р Минко Софрониев, който едновременно е директор на Св. Троицката община на милосърдните сестри и действащ хирург.

Давайки отчет за работата на болницата, д-р Минко Софрониев подчертава, че въпреки промяната, която тя е претърпяла през първата половина на отчетната година и излизането в оставка на дотогавашния ѝ управител-лекар и хирург д-р Иван Карамихайлов, нейната дейност, макар и спъната за известно време, е могла пак да се възстанови и засили. Той уточнява личния състав на болницата: Управител-лекар (от 1909 до края на м. юни 1911 г.) – д-р Иван Карамихайлов; От 29.08.1911 г тази длъжност поема д-р М. Софрониев, който е и старши лекар на хирургическото отделение; д-р Кубрат Каракашев –старши лекар на вътрешното отделение; д-р Б. Божков – старши ординатор при хирургическото отделение; санитарен капитан д-р Д. Кювлиев – прикомандиран на работа в хирургическото отделение – до 1.11. 1911 г.; д-р Д. Куруджиев – новоназначен младши ординатор при хирургическото отделение – от 15.12. 1911 г. Административно-домакинската част е поверена на д-р Д. Коларов-секретар-лекар на Дружеството; аптеката се завежда от аптекаря Морколеско; санитарната прислуга се състои от 10 сестри, от които една – с. А. Загорска, за старша и 20 от новопостъпилите ученички.

През отчетната година са били лекувани 682 болни, от които 62 са били останали от предишната година, а 618 са новопостъпили. Прави впечатление педантичният отчет на цялостната дейност на болницата, особено що се отнася до медицинската ѝ част.

Благотворителността през отчетната година се изразява в издържането на 95 бедни болни с 3 374 лечебни дни.

Една от първите цели на дружествената болница е да подготвя санитарен персонал и тя изпълнява това като приема ежегодно около 20 ученички за милосърдни сестри. Подробният анализ на проблемите около тяхната подготовка кара д-р Софрониев да предложи някои промени в техния стаж в болницата, за да се постигне по-висока ефективност.

В разискванията по отчета (Протокол №2/ 3.04.1912 г.) се чуват различни мнения. Критичните бележки на някои делегати по адрес на болницата карат д-р Стоян Киркович да забележи, че тя има своя *raison d'être* и докато не се види нейната безполезност, няма право да се говори за затварянето ѝ. Д-р Тошко Петров изказва мнение за необходимостта от въвеждане на английската система за обучение на милосърдните сестри. Д-р Васил Моллов поддържа предложението на управител-лекаря д-р Софрониев курсът за подготовката им да бъде двегодишен.

1912-1914 г. - Отчет на БДЧК пред Главното събрание на 25 май 1914 г. за времето от 1.03.1912 г. до 1 .03.1914 г.

Прави се подробен анализ на броя на сестрите, участвали в Балканската война (122). Към времето на отчета личният състав на «Св. Троицката община» наброява 85 действителни сестри, които са разпределени на работа както следва: 2 - в общината, 9 – при Дружествената болница, 59 – при държавните болници, 11 – при военните болници, 3 – в болницата «Евлоги Георгиев» в Цариград и 1 – в «Яслите» на д-во «Евдокия».

Подчертава се, че авторитетни лица и професори са извадили поуки от войните на Балканите и се стига до извода, че ще са нужни 600 - 800 сестри, които да бъдат подготвени за период от 5-10 години...

След 1913 г. ръководителите на сестринското училище обръщат особено внимание на гледането на болния съобразно най-новите тенденции в Европа и изхождайки от презумпцията, че за оздравяването на болния гледането оказва също толкова влияние, както и лечението..

Последователно в болницата са работили двама чуждестранни лекари и 2 студенти-медици, а непрекъснато през цялото време на войната - и един кандидат-лекар. Освен 10-те милосърдни сестри и ученички, за гледане на болните, са помагали грижи 10 самарянки и 7 санитарки, на които като старши са били госпожите Ходжова и Дедекен.

- През този период леглата в болницата нарастват от 60 на 120. От 18.IX.1912 г. до 1.III.1914 г. в нея са били лекувани 1 820 души, от които 607 офицери, 1 015 войници и 198 граждани. Извършени са операции на 436 души, които са имали 50 107 лечебни дни. Регистрирани са и 19 смъртни случаи на военни, от които 5 офицери, 10 ранени и 4 болни войници. Имало е 8 случая на заразни болести: 1 от петнист тиф, 1 от холера и 6 от еризипел (червен вятър).

През същото време са били прегледани амбулаторно 9 097 войници, офицери и граждани. От тях 4 260 прегледани и 815 фотографирани с рентгеновия апарат. Рентгеновата лаборатория на дружествената болница функционирала непрекъснато и през известен период е била единствената, която е обслужвала всички болници в София. През 1915 г. е разкрит рентгенов кабинет (рентгенов институт, както го наричали тогава). Този кабинет, един от първите за времето, бил оборудван с най-модерна техника и повишил авторитета на болницата. Апаратурата е получена с помощта на Международния комитет на Червения кръст.

1914-1915 г. - Отчет на БДЧК пред Главното събрание, проведено на 21 юни 1915 г., за времето от 1 март 1914 г. до 1 март 1915 г.)

Св. Троицката община милосърдни сестри

В началото на отчетната година в нея има 85 действителни милосърдни сестри. През м. август 1914 г. успешно издържат изпита 17 ученички от випуск 1913-1914 г. Към 1 март 1915 г. на действителна служба и числящи се към общината са 99. Освен това към нея се числят като запасни 35 милосърдни сестри. В началото на учебната година са приети 41 ученички, но след отпадането на някои остават 31. Изработен е нов правилник на Общината след първия (1900) и втория (1908) г. На мястото на починалия д-р Д. Моллов за директор на общината е назначен д-р М. Софрониев. Мил. с. Юрд. Шаекчиева е новата старша сестра на Общината; началница е г-жа М. Тимофеева, а нейна помощница - мил. с. Васила х. Димитрова.

За да се осмисли свободното време на сестрите чрез подписка (от членовете на УС, лекарите от болницата и признателния пациент Никола Златев от Ст. Загора) е събрана сума за закупуване на пиано за общежитието на сестрите.

Дружествената болница

Назначава се отделен домакин-надзирател на болницата и тя се отделя в стопанско и административно отношение от централното управление на Дружеството.

Управлението на училището и пансиона на ученичките за милосърдни сестри се поверява на управител-лекаря на болницата. Назначава се и аптекар, който завежда аптекната служба на болницата и аптекния склад на дружеството.

Общият приход, без недоборите, е 139 662.40 лв, което е с 44 314.90 лв повече, отколкото през 1911/1912 г. Това е доказателство, че постъпленията от болницата растат с едно чувствително увеличение и тази година е първата след отварянето ѝ, през която приходите покриват разходите с излишък.

Намирайки се в най-усилена работа по ликвидация на сметките си от Балканската война, БДЧК, след обявяването на европейската война през м. юли 1914 г., започва „да се готви за нови изненади при възможни близки компликации на Балканите”. По тази причина в отчета и разискванията не откриваме познатите данни за конкретната работа на болницата, а анализ на необходимите материали и действия за постигане на нужната готовност за работа при военни условия.

1915- 1920 г.

По време на Първата световна война болницата става главната болнична база на Българското дружество Червен кръст. В нея се лекуват особено тежките случаи и такива, които изискват специални грижи. Тя вече има авторитета на първостепенно лечебно заведение в България. Управител-лекар и началник на хирургическото отделение е д-р М. Софрониев с ординатор - д-р Георги Ефремов; старши лекар на вътрешното отделение е д-р Кубрат Каракашев, а ординатор е д-р Иван Щърбанов.

За разлика от традиционните годишни отчети, **Отчетът на Управителния съвет за дейността на БДЧК през време на Световната война за времето от 1.III. 1915 до 1.III. 1920 г. представлява отделно издание, отпечатано през 1921 г.**

Цялостната дейност на Дружеството е предмет на подробен, разположен на 285 страници аналитичен отчет, подготвен след шестмесечен труд от А. П. Шопов - член на БАН, редактор на първото му периодично издание „Известия на БДЧК”, отпечатан през 1921 г. Това издание хвърля светлина върху огромната хуманитарна дейност на БДЧК и дава отговор на всички въпроси, свързани с нея. Защото, както и след Балканската война, българското общество, което е особено чувствително след двете национални

катастрофи, донесли толкова страдания на народа ни, живо се интересува от тази дейност.

Мирновременна дейност

Третото десетилетие (1920-1930 г.) на училището за милосърдни сестри и болницата „Червен кръст” е период на осъзнаване на поуките от дейността им през трите войни. Българското дружество Червен кръст си поставя амбициозни задачи, свързани с подобряване на цялостната си дейност. А времето поставя пред него не по-малки предизвикателства – голямата бежанска вълна от Тракия и Македония, катастрофалното земетресение в Южна България...

След две десетилетия упорита работа за утвърждаване авторитета на училището и болницата на Дружеството, естествено звучи удовлетворението от постигнатото.

В брой 5/1920 г. на сп. „Известия на БДЧК”, под заглавието „Из болницата на БДЧК” четем: *„Едно от най-крупните дела на БДЧК е безспорно неговата образцова болница. Не можем да скрием и чувството на законна гордост, което ни обладаваше, когато слушахме от посетителите американци, англичани, французи и др. да казват, че в пътуването си из Ориента те в „Червения кръст” в София срещат за пръв път болница, която им напомня чистотата, реда и удобствата на първокласните парижки болници. Тази болница прави чест на БДЧК – ми казваше един френски лекар, който с голямо внимание и национална гордост наблюдаваше всичките приспособления в операционната зала, доставени от Париж.”*

По-нататък следва благодарствено писмо до управител-лекаря д-р Минко Софрониев от Руската специална военна мисия, подписана от нейния началник полковник Колобов

„Като руснак, преживяващ в този момент най-голямата трагедия на своята Родина, ще запазя дълбоки чувства и искрена благодарност към България, оказала ми толкова голяма услуга чрез Вашата и на поверената Ви болница услуга - за изкусната и успешна операция и за безболезненото отстраняване на причината за моите страдания.” По-нататък се изказва благодарност и дълбока признателност към лекарите д-р Каракашев, д-р Щърбанов, д-р Ефремов, както и към всички милосърдни сестри

В условията след войните Ръководството на Дружеството поставя отново в центъра на своето внимание подготовката на милосърдните сестри и повишаването на качеството на болничната помощ.

По това време, заедно със стотици други емигрирали след Октомврийската революция руснаци, в страната пребивават и представителки на общините на милосърдните сестри на Руското дружество Червен кръст.

Както съобщава сп. „Известия на БДЧК” (бр. 5/1920 г.), стр. 140-141, УС назначава за началница на училището председателката на Попечителния съвет на Московската Св. Николска община - г-жа Олга Львовна Ермеева, а за нейна помощничка - една от старшите сестри на общината. Заедно с по-опитните български сестри, рускините ръководят обучението на ученичките.

Списанието обяснява и мотивите за тези назначения: „Отличното възпитание, което добиха нашите сестри от първите випуски под ръководството на руските сестринструкторки, не е могло да не повлияе на управителното тяло да счете като „добре дошъл” случая с назначаването на г-жа Ермеева и благородните сестри от Св. Николската община”. С тяхната дейност (до 1922 г.) завършва приложението на руската система на обучение. От тази дата се преминава към утвърдената в целия свят нова

система на подготовка на милосърдните сестри – на Флоранс Найтингел (1820-1910), която вече е възприета и приложена в много европейски страни и в САЩ

Причината за подобна промяна не е в подценяване възможностите на руската система. Напротив, през тези първи 20 години благодарение на нея от училището излизат добре подготвени милосърдни сестри, дейността на които създава авторитет на професията. Но опитът след войните и световната практика налагат ускорено обновяване на учебния процес. В търсене на най-правилния път много от членовете на Българското дружество Червен кръст проявяват жив интерес към опита и постиженията на сестринското дело в западните страни, главно в Англия. Важна роля изиграва и откритото през 1915 г. училище за милосърдни сестри към Александровската болница от царица Елеонора, което просъществува до 1919 г. Тя кани за ръководителки на това училище две милосърдни сестри на Американския Червен кръст – Хелена Скот Хей и Рахила Торанс, които работят само шест месеца, защото след влизането на България във войната на страната на Германия на тяхно място идват германски лекари и сестри.

В началото на 20-те години Централното ръководство на Червения кръст решава да възприеме тази система на обучение и също се обръща за помощ към Американския Червен кръст. Молбата е да бъдат изпратени две милосърдни сестри, които да осъществят реорганизацията на нашето училище. Отговорът е много благосклонен и в България пристигат милосърдните сестри Рахила Торанс и Теодора льо Гро.

Тази отзивчивост не е случайна. В бр. 6-7/1922 г Дружественото списание „Известия на БДЧК” припомня една страница от контактите между двете национални дружества.

„В годините след войните Червеният кръст на САЩ оказва съществена помощ на българските си колеги. Д-р Планкерт, представител на Американския Червен кръст за България, е взел бележка и след доклад на цариградското си началство е докарал в България повече от 40 вагона материали, възлизащи на повече от 50 милиона лева. Благодарение на този дар Българското дружество на Червения кръст е могло да отговори отчасти на големите нужди на бежанците, сираците и инвалидите от войните.

На 13 септември 1922 г. Управителният съвет на БДЧК се запознава с писмо на АЧК, в което се съобщава, че той поема издръжката на своите сестри и изпраща 4000 долара за подпомагане на училището за милосърдни сестри в София.”

Списание „Известия на БДЧК” е съхранило някои мигове от дейността през тези години:

В бр. 6-7/1920-1921 г., е публикувано извлечение от протоколите на УС, в което се съобщават имената на лекарите М. Софрониев, И. Щърбанов, К. Каракашев и на аптекаря Ст. Гъбев. Бр. 4/1921-1922 г. - В дружествената болница за първата половина на тази финансова година, са лекувани безплатно бедно болни 1 713 дни и е изразходвано за тяхната издръжка 59 835 лева. Бр. 5/ 1921-1922 г.- Рядък юбилей- В. Гелов – 40 години служба като домакин на болница «Червен кръст» като медицински фелдшер. Бр. 7-8/1921 г. - д-р И. Димитров, завършил медицина във Франция, е назначен за ординатор в Дружествената болница. Бр. 7-8/ 1921 г.- Комитет за социална солидарност, обществена хигиена и за борба изобщо с всички обществени беди и недъзи, е образуван при Централното управление на Дружество „Червен кръст”, под председателството на д-р Ст. Киркович, професор в Медицинския факултет и членове: д-р Кубрат Каракашев, д-р Асен Петров и д-р Михаил Васев. Бр.4-5/1923 г. Хроника - Оставката на управител -лекаря на болницата „Червен кръст” д-р М. Софрониев: „Един от първите наши хирурзи работи и я управлява с такъв голям успех. Заради неговите сполучливи операции, особено по старческите болести – простатни и др., тя бе

придобила прозвището „утеха на старостта“.” В Дружествената болница е изкопан кладенец, от който се черпи вода за болницата и училището – купуват се необходимите приспособления –електромотори. 30.09.1923 г. – голяма катастрофа във Враца – пожар. Още същия ден по нареждане на управител-лекаря на болница „Червен кръст” се формира отряд от 2 лекари, 5 милосърдни сестри и 2 прислужници, снабдени с необходимите лекарства, превързочни материали, носилки и др., които заминават същия ден за Враца с композиран по специална заповед на Министъра на вътрешните работи специален влак – участват и други санитарни отряди, софийската пожарна команда, закарва се хляб. Пожарът бушува 12 часа, срива много сгради, между които фабриката на прочутите врачански кабриолети на М. Орозов, който загива под развалините на творението си. Бр. 9, март 1924 г. – „В заседанието си на 18.12.1923 г. УС на БДЧК решава: предвидените 400 легла в Дружествената болница а лекуване на чиновници са надминали вече числото 651 - да не се дава повече увеличение, а за превишението да се иска утвърждаване от Главното събрание. Рентгеновите плочи да се доставят направо от пазара, като се спазва законът за отчетността по бюджета. По същите съображение се разрешава и на болницата да доставя нужните лекарства направо от чужбина; Д-р Димитър Иванов Михайловски е избран за старши лекар-хирург на Дружествената болница.

От 1924 г. до смъртта си през 1934 г. управител-лекар на болницата е д-р Кубрат Каракашев, който до това време е началник на вътрешното отделение. През 1925 г. от чужбина е внесена специална апаратура и е разкрит физиотерапевтичен кабинет - нещо съвсем ново и модерно за онова време, с особен принос за по-доброто и по-бързо излекуване на тежко болните.

В периода след 1927 г. настъпват редица промени в дейността и личния състав на болницата, достоверна информация за които намираме отново на страниците на дружественото „Хигиеническо списание и Известия на Българското дружество Червен кръст“.: Бр. 1, м. април 1924 г. : „Изважа се благодарност на члена на УС д-р Ив. Карамихайлов, за неговото безвъзмездно служене в болницата цели 5 месеца, който отговори, че е готов винаги да послужи на болницата...”, „Съгласно по-рано приетото от УС решение да се събере цялата домакинска служба на болницата, общината и училището за милосърдни сестри в едни ръце – начало, прокарано и в приетия правилник за складово -домакинската служба на дружеството, назначава се от м. април т. г. за началник-домакин на централното управление запасния полковник Димитър Петров. Бр. 6-7, 1926 г: „Болницата отива назад. УС сериозно трябва да се заеме с реорганизацията й”: „Възлага се на проф. д-р В. Моллов да се занимае с реорганизацията на болницата, намалението на болничния персонал и увеличение прихода на операционното отделение. В бъдещия бюджет да се предвиди кредит за назначение на духовно лице при болницата Червен кръст за религиозните и духовни нужди на болните. Командирова се във Франция за месец и половина старшият лекар на болницата д-р Д. Михайловски, за да се запознае с новите методи в хирургията.”: „Д-р Ватев – Макар болницата да губи, тя оправдава съществуването си, понеже служи за училище на милосърдни сестри. Преди години, когато болницата се строеше, казвахме – каквито и да бъдат загубите, ние не трябва да се спираме пред тях, а трябва да ги понасяме; защото постигането на целта е по-скъпо. Освен това загубите тази година са предизвикани от особените условия в живота на болницата, а именно: прави се капитален ремонт, вследствие на което много легла оставаха незаети в продължение на около два месеца; а също така по посрещане ранените в катастрофата от 16 април, от които мнозина не платиха и досега нищо, макар че сами получиха от държавата помощ за лекуването си”. Бр. 9 и 10, 1927 г., м. февруари и март: „Лекари волонтери. По ходатайството на управител-лекаря г. д-р Каракашев УС прие следните лекари -

волонтери в болницата „Червен кръст”: д-р М. Столаров – от 8.02.1926 г.; д-р П. Бърков – от 11.05.1926 г.; д-р Клисурова – от 15.12.1926 г.; д-р Бойкикев – от 14.12.1926 г.; д-р Ив. Илков – от 20.01.1927 г. За в бъдеще числото на лекарите волонтери в болницата няма да надминава това на лекарите ординатори и дежурството в болницата ще се възлага само на щатните лекари.

Бр. 8-9, април -май 1928 г.: „Приема се оставката на д-р Стайков – старши ординатор в хирургическото отделение на болницата. На вакантното място се назначава д-р Д. Танев. Той е завършил медицинския факултет в Мюнхен, бил е асистент на проф. д-р Станишев в Александровска болница в продължение на 3 години и после старши лекар на хирургическото отделение в Старозагорската държавна болница в продължение на близо 3 години. В Париж повече от година е специализирал по урология при проф. д-р Легьо в университетската урологична клиника. Уволнени са д-р Д. Димитров - младши ординатор в хирургическото отделение, и д-р М. Шишков- младши ординатор във вътрешното отделение; На вакантната място мл. ординатор в хирургическото отделение се назначава д-р П. Бърков, завършил медицинския факултет в Грац през 1926 г. На вакантната длъжност младши. ординатор във вътрешното. отделение се назначава д-р Илия Темелков, завършил медицинския факултет във Виена и практикувал: вътрешни болести две години в Първа медицинска клиника на проф. Венкебах, 5 месеца в Алгемайне поликлиника - отделение вътрешни болести на проф. Кауфман и хирургия 5 месеца в отделението на Юбилеум Шпитал.

Дейността на болницата през **1928/1929 г.** (както и през следващите години), е изложена в отделен отчет, от който ние правим следните извадки:

Болницата започна дейността си с 92 лежащо болни, от които 63 във вътрешното отделение и 29 в хирургическото отделение. През течение на годината постъпили 910 вътрешни и 479 хирургически болни или всичко лекувани през годината 1 481 болни. Изпълнени са 37 544 лечебни дни, от които 4 446 за бедно болни. Средното число на болните възлиза дневно 102 и средно число на пролежаните дни на всеки болен възлиза на 25. Оперирани са през годината 465 болни. В амбулаторията са прегледани и лекувани 2 633 души, от които 2 074 вътрешни и 559 хирургически с 1 870 превръзки. В рентгеновия институт са изследвани 1 374 случая; физикотерапия – 245; лаборатория – 63, бактериология – 1 214 случая. Равносметката на болницата към края на финансовата година е изразена така: приход - 5,600,029 лв.; разход - 4, 473,486 лв.и остава в излишък - 1,126,486 лв. В актива на болничната благотворителност трябва да се отбележи безплатното лекуване на бедно болните и лекуването на тези с намалени такси за 5,043 лечебни дни, които струват на болницата 569,540 лв. Действителният разход на един болен възлиза на около 120 лева дневно.

Отчетната 1929/1930 г.

Болницата на БДЧК има вътрешно и хирургично отделения, рентгенов апарат, организирано амбулаторно преглеждане на болни, физикотерапия, бактериологическа и химическа лаборатории. През течение на годината са лекувани 887 болни във вътрешно и 490 хир. болни или всичко лекувани 1 377 болни. Изпълнени са 35 493 лечебни дни, от които 4 158 за бедно болни. Средното число на болните възлиза на 97 души дневно и средно число на пролежаните дни на всеки болен възлиза на 25. Оперирани са през годината 343 болни.. В амбулаторията са прегледани и лекувани 2 056, от които 1 567 вътрешно и 489 хирург. с 1 803 превръзки. В рентгеновия институт са изследвани 1047; физикотерапия – 251; лаборатория – 3 411; бактериология – 170. Равносметката на болницата към края на финансовата година е изразена така: приход - 5,429,292 лв.; разход - 4, 902,367.65 лв. и остава излишък - 27,367.65 лв.

Като болнична благотворителност трябва да се отбележи безплатното лекуване на бедно болните и лекуването на тези с намалени такси за 4 701 лечебни дни, които струват на болницата 282,060 лв.

Действителният разход на един болен възлиза на около 130 лева дневно.

Забележка: По решение на Управителния съвет през отчетната 1929/30 г. общините на приетите бедно болни в дружествената болница плащаха по 60 лева дневно, т. е. таксата на държавните болници.

Разликата до нашата такса 120 лв III класа, т. е. 60 лева на ден остава като благотворителност на болницата.

Не спира развитието на болницата и през четвъртото десетилетие

Отчетната 1930/1931 г.

Болницата на БДЧК има вътрешно и хирургично отделения, рентгенов апарат, организирано амбулаторно преглеждане на болни, физикотерапия, бактериологическа и химическа лаборатории. През течение на годината са лекувани 812 болни във вътрешно и 389 хирургично болни или всичко лекувани - 1 201 болни. Изпълнени са 31 655 лечебни дни, от които 3 484 за бедно болни. Средното число на болните възлиза на 97 души дневно и средно число на пролежаните дни на всеки болен възлиза на 32. Оперирани са през годината 362 болни. В амбулаторията са прегледани и лекувани 1 772, от които 1 448 вътрешно и 324 хирургично с 1 614 превръзки.

Равносметката на болницата към края на финансовата година е изразена така: приход - 5,134,967 лв.; разход - 4, 327,808.44 лв. и остава излишък - 807,158.55 лв. Като болнична благотворителност трябва да се отбележи безплатното лекуване на бедно болните и лекуването на тези с намалени такси за 4 047 лечебни дни, които струват на болницата 626,110 лв. Действителният разход на един болен възлиза на около 130 лева дневно.

Забележка: По решение на Управителния съвет през отчетната 1929/30 г. общините на приетите бедно болни в дружествената болница плащаха по 60 лева дневно, т.е. таксата на държавните болници. Разликата до нашата такса 130 лв III класа, т. е. 70 лева на ден остава като благотворителност на болницата.

Отчетната 1931/1932 г.

Болницата на БДЧК има вътрешно и хирургическо отделения, рентгенов апарат, организирано амбулаторно преглеждане на болни, физикотерапия и химическа лаборатория. През течение на годината са лекувани 791 вътрешно и 436 хирургически болни или всичко лекувани 1227 болни.

Изпълнени са 28 926 лечебни дни, от които 3 464 за бедно болни. Средното число на пролежаните дни на всеки болен възлиза на 25. Оперирани са през годината 282 болни. В амбулаторията са прегледани и лекувани 2 804, от които 2 337 вътрешно и 427 хирургическо с 1 380 превръзки. В рентгеновия институт са изследвани 756. Физикотерапия - 208. Лаборатория - 3 405. Равносметката на болницата към края на финансовата година е изразена така: приход - 4, 605.365 – лв.; разход - 3, 587. През отчетната година общините, на които бедно болните бяха приети на лечение в болницата, плащаха таксите на държавните болници. Като болнична благотворителност трябва да се отбележи лекуването на бедно болни и чиновническите легла с намалени такси за 3 464 лечебни дни, които струват на болницата 450, 320 лв. Действителният разход на един болен възлиза на около 129.70 лв дневно.

Отчетната 1932/ 1933 г.

Болницата на БДЧК има вътрешно и хирургическо отделения, рентгенов апарат, организирано амбулаторно преглеждане на болни, физикотерапия и химическа лаборатория. През течение на годината са лекувани 699 вътрешно и 380 хирургически болни или всичко лекувани 1079 болни. Изпълнени са 24,710 лечебни дни, от които 2 693 за бедно болни. Средното число на пролежаните дни на всеки болен възлиза на 24. Оперирани са през годината 281 болни. В амбулаторията са прегледани и лекувани 1 802 болни, от които 1 424 вътрешно и 378 хирургически болни с 1 482 превръзки. В рентгеновия институт са изследвани 529. Физикотерапия - 161. Лаборатория – 4 114. Равносметката на болницата към края на финансовата година е изразена така: приход - 3,920,820.- лв.; разход - 3, 216, 598.20 лв и остава излишък - 704,301.80 лв.

През отчетната година по доклад на Управителния съвет и по решение на Годишното събрание се пристъпи към частично изпълнение завещанието на дружествените дарители: Отто Биелигк, Мария и Бойко Нешови и Анастасия д-р Желязкова, като с част от прихода на фонда „Отто Биелигк” се издържаха 5 легла - 1825 дни по 80 лв. дневно за бедно болни; от приходите на фонда Мария и Бойко Нешови се издържаха две легла - 730 дни по 80 лв. дневно и от приходите на фонда Анастасия д-р Желязкова се издържаше едно легло - 150 дни по 80 лв дневно.

Като болнична благотворителност трябва да се отбележи и лекуването на чиновници и офицери с намалени такси за 595 лечебни дни. Действителният разход за един болен възлиза на 130 17 лв.

Отчетна 1933/1934 г.

На 17 февруари 1934 г. се помина дългогодишният управител-лекар на болницата д-р К. Каракашев. Неговото място като управител, по решение на Централния комитет, на 22.П. 1934 г., се зае от д-р Д. Михайловски - дългогодишен началник на хирургическото отделение в болницата.

През течение на годината са лекувани 505 вътрешни и 333 хирургически болни или всичко 839 болни. Изпълнени са 23 261 лечебни дни, от които на легла с намалени такси за чиновници - 582 дни, и на легла за бедно болни 2 741 дни. Чиновниците и офицерите, лекувани с намалени такси, са плащали по 70 лева дневно. Леглата на бедно болни се издържат от приходите на следните фондове: „Отто Биелигк” (5 легла – 53 болни - 1 825 пролежани дни); „Мария и Бойко Нешови” (2 легла - 19 болни – 730 пролежани дни); „Ан. д-р Желязкова”(½ легла – 7 болни – 150 пролежани дни).

Средното число на пролежаните дни на всеки болен възлиза на 25 дни. През годината са оперирани 240 болни в болница и амбулаторно оперирани 32. В амбулаторията са прегледани и лекувани 1 698 болни и са направени 1 351 превръзки.

Изследвани са болни в: рентгенов институт – 525; физикотерапия – 155 и лаборатория 3 782. Равносметката на болницата към края на финансовата година е изразена така: приход - 3, 129,890 лв.; разход - 2, 983,267 лв. и излишък - 146,623 лв.

Действителен разход за един болен възлиза на 128 лева дневно.

През 1934 г. е разкрита една от **първите уредени и функциониращи диетични кухни**. Персоналът в нея работи под ръководството и контрола на специално обучена в чужбина милосърдна сестра. В диетичната кухня ученичките милосърдни сестри се обучават да приготвят различните диети за болните, да требват храната, да я подбират по качество на продуктите. Учат се и да приготвят някои храни и напитки за болните и да сервират по подходящ начин. Все по това време се разкрива модерна клинична и биохимична лаборатория. Открита е и специална болнична аптека, разполагаща със съвременни лекарства, доставени чрез международните червенокръстки организации.

Отчетна 1934/1935 г.):

За отчетния период време в болницата на БДЧК са лекувани 524 вътрешни и 287 хирургически болни или всичко лекувани 811 болни. Изпълнени са 16 756 лечебни дни, от които 210 дни с намалени такси и 1757 дни за бедно болни. Леглата на бедно болните се издържат от приходите на следните фондове: „Отто Биелигк” (5 легла, 52 болни, 182 пролежани дни); „Мария и Бойко Нешови” (2 легла, 12 болни, 475 пролежани дни) и „А. д-р Желязкова” (½ легло, 5 болни, 100 пролежани дни). Средното число на пролежаните дни на всеки болен възлиза на 21 ден. За отчетния период са оперирани 181 болни. В амбулаторията са прегледани и лекувани 1 885 болни, от които 1 190 вътрешни, 290 хирургически и са направени 405 превръзки. В рентгеновия институт са прегледани 160 болни, физикотерапия – 106 56 лаборатория 4 000.

Равносметката на болницата за отчетното време е изразена така: приход - 2.354.695 лв.; разход - 2. 135.292 лв. и излишък - 219.403 лв. Средно изчислено 1 болен струва на болницата 127.50 лв дневно.

Санитарният персонал на болницата се състои, както и в предшестващата година, от 6 лекари - по 3 във всяко отделение; 9 милосърдни сестри; 1 аптекар и 1 помощник - аптекар. През това време като волонтер -асистенти в болницата работеха: д-р Владимир Владов; д-р Георгиев; д-р Недялков; д-р Кръстанов. Освен това в болницата работеха в свободното си от теоретически занятия време ученичките от училището под вещото ръководство на директорката на същото г-ца Н. Сендова и нейните помощници г-ца Пачеджиева, г-ца Николова, г-ца З. Христова и г-ца Никодимова.

Административно-домакинский персонал се състои от домакина, пом.-домакина и счетоводителя. Служителският персонал се състои от 27 души.

През м. юни 1934 г. за началник на вътрешното отделение е назначен д-р Борис Клайн, а през м. ноември с. г. е назначен д-р Христо Сеизов за първи асистент при същото отделение.

(Публикувани са три подробни таблици за движението на болните в двете отделения и на болницата като цяло).

През юбилейната за БДЧК 1935 година. в болницата се помещават: 2 вътрешни (мъжко и женско) и 2 хирургически (мъжко и женско) отделения с по 50 легла; две хирургически зали (операционни); лаборатория за химически и бактериологически изследвания; физико-терапевтичен институт (от 1925 г.); рентгенов апарат за радиоскопия и радиография (от 1919 г.); амбулатория; в сутерена - диетична кухня (от 1924 г.), аптечен склад (от 1913 г.) и гардеробна. В таванското помещение - склад на началницата и жилищни помещения за ученички и служителки. В мазето на сградата се е намирала моргата....

Ето как вижда развитието на дружествената болница проф. д-р Стефан Ватев в създадената по повод 50-годишния юбилей на Дружеството през 1935 г юбилейна книга.: „... Изпълнявайки начертаната си програма за дейност след Сръбско-българската война, БДЧК откри едновременно с основаването на Св. Троицката община на милосърдните сестри през 1900 г. и една болница с 6 легла, която да служи за «първа и подръчна школа на ученичките-сестри милосърдни».

Откриването на болницата стана по настояването на първите рускини-наставници на института за милосърдни сестри. Болницата се помещаваше в зданието, което днес служи за канцелария на Дружеството. Развивайки се бързо и увеличавайки леглата си, тя достигна до положение на една модерна болница със 100 легла още през 1909 г., когато бе окончателно привършено зданието, в което се помещава днес.

Болницата следеше постоянно развитието на медицинската наука и се снабдяваше с всички научни приспособления за правилното гледане и лекуване на болните. През 1915 г. при нея се уреди рентгенов институт. През 1923 г. американските милосердни сестри, извикани да реорганизируют Училището ни за милосердни сестри, видоизмениха и подобриха гледането на болните, съобразно най-новите начини, въведени в модерните чуждестранни болници, изхождайки от положението, че за оздравяването на болния доброто му гледане има, ако не по-голямо, то поне същото значение, каквото има лекуването на болния. През 1925 г. се уреди физико-терапевтичният институт. През 1934 г. се подобри и диетичната кухня, която започна да се работи под постоянния контрол и наблюдение на една милосердна сестра.

Болницата е обзаведена и днес има две отделения: вътрешно със съответните лаборатории за химическо и бактериологическо изследване и хирургическо с две хирургически зали – за септични и асептични операции. При болницата има и добре уредена амбулатория.

Болницата има и специална аутопсионна зала със съответните лаборатории за патолого-анатомически изследвания. Тези лаборатории се помещават в специално построения за целта павилион в двора на болницата. В същия павилион се помещава и един малък параклис.

Открита от самото ѝ начало за практическата подготовка на ученичките-милосердни сестри, болницата продължава да изпълнява и днес това свое назначение. В нея практикуват всички ученички от училището, като работят от 6 до 8 часа дневно под надзора на своите инструкторки или на сестрите в отделението.

Ученичките-милосердни сестри преминават практическото си обучение, както е указано по-долу.

В отделението на болницата те поправят леглата на болните, правят техния утринен и вечерен тоалет, хранят тежко болните, децата и старците, къпят ги, извършват разните видове назначения, като: вендузи, клизми, синап, поставят подлоги и уринатори, пълнят мехури за лед и правят грейки, дават лекарства, правят подкожни инжекции, мият и чистят също праха в стаите на болните, леглата, легените, уринаторите, подлогите и пр. С една реч, те вършат всичко онова, което е свързано с чистотата и доброто гледане на болните.

В диетичната кухня ученичките-милосердни сестри научават разните видове диети на болните, също така - как да требват храната им, да я подбират по доброкачественост; научават се да приготвяват някои храни или питиета за болните, като желе, лимонади, сиропи, чай, супи, да варят яйца, да сервираят млякото и чая на болните; бдят също и за доброто миене и изваряване на съдовете за болните.

В лабораторията ученичките практикуват по 45 дни, през което време се учат под надзора на сестрата да измиват, да дезинфекцират и изваряват съдовете за спесиментите, спринцовките и др., въобще всичко онова, което всяка сестра трябва да знае.

Ученичките отиват на практика за 3 месеца и в превързочната и операционната зали, където, пак под надзора на сестрата и лекаря, се научават да мият и чистят операционните зали и тяхната мебел, да мият, чистят, изваряват и запазват инструментите за операции и превръзки; научават се също да приготвяват разните видове превързочни материали, като: марли, памук, гипсови бинтове и пр., да приготвяват болния за операция и да се грижат след операцията да бъде изчистен, преоблечен, заведен и сложен удобно на леглото. Пак под строгия надзор на операционната сестра на ученичките са дава възможност да приготвяват инструментите и да инструментират през време на операции.

Освен за практическата подготовка на учениците за милосърдни сестри, болницата на БДЧК, в която са въведени най-новите методи за лекуване на болните, служи и за усъвършенстване подготовката на млади лекари, които, като прекарват установения от закона срок било като лекари на служба при болницата, било като волонтери при същата, добиват право на специализация. Засега в болницата могат да работят само 4 волонтер-асистенти - по двама в хирургическото и вътрешното отделение.

Най-после, назначението на болницата е да се развие в случай на война до степен на една голяма военна болница с необходимия персонал, легла и др. болнични принадлежности.

Болницата на БДЧК от основаването си до днес развива широка благотворителност в смисъл, че бедните се преглеждат безплатно в амбулаторията и се лекуват безплатно в болницата.

До 1932 г. в бюджета на болницата се предвиждаха ежегодно 4500 легла за лекуване на бедно болни. След 1932 г. издръжката на леглата за бедно болни се посреща от приходите на фондовете, основани при Дружеството с това предназначение, а именно: „Отто Биелигк“ издържа ежедневно 5 легла, „Николачко Георгиев“ издържа ежедневно 5 легла, „Мария и Бойко Нешеви“ - 2 легла, „Анаст. д-р Желязкова“ - ½ легло, „Атанас и Мария Тинтерови“ - 1 легло за 100 дни, „Евица Видич“ - 1 легло за 20 дни и „Иван Г. Т. Губиделников“ - 1 легло за 37 дни.

Болницата на БДЧК в продължение на своето 35-годишно съществуване се развиваше и уреждаше непрестанно, усъвършенстваше службите си, възприемаше нововъведенията на другите модерни болници и под ръководството на достойни управители и лекари си създаде име във всички краища на България, като зае първостепенно място между другите болници. И тя държи това предно място благодарение на своята уредба, на своята чистота и на своята безукоризнена лекарска и сестринска грижа за болните.”

В периода 1934-1937 г. управител-лекар на болницата е д-р Димитър Михайловски. Той е изтъкнат специалист, от 1908 г. - главен лекар на Клементинската болница в София, ръководил болницата на Царица Елеонора в Пловдив по време на Балканската война, дългогодишен член на ЦК на дружеството, един от основателите на дружествената болница, работил всеотдайно за успеха на Червения кръст. През 1937 г., вече на 73 години, той е освободен от длъжност поради навършване на години за пенсия и само след две години (1939) умира. Освободен е поради изслужване срока, за който е бил назначен, и г-н Никола Димитров - първи асистент при хирургическото отделение.

В периода 1937-1944 г. длъжността на управител-лекар на болницата изпълнява приват-доцентът д-р Борис Едуард Клайн, който е началник и на вътрешното отделение.

В него като ординатори работят доброволните асистенти д-р Тотю Ст. Арменков и д-р Ив. Хр. Иванов, а д-р Христо Сеизов-бактериолог и рентгенолог, е старши лекар. Тук са интернистите д-р Нина Позоленщикова (Позименщикова), д-р Александър Попов, д-р Михаил Т. Каракашев – вътрешни болести. По това време в отделението работи като доброволец и Ал. Монов - студент по медицина

Началник на хирургическото отделение е д-р Иван Гребенаров. В това отделение работи и ортопедът д-р Петър Алтъков, който е повишен от втори в първи асистент, д-р Стефан Бочаров, д-р Янко Сл. Намичев – стажант-лекар. Ординатор е д-р Георги Йорданов Балчев - хирург-ортопед-травматолог, рентгенолог(1941-1945 г.), а аптекар е Ст. Гъбов.

По данни на мил. с. Стефана Томасини, освен цитираните по-горе специалисти, в периода 1941-1944 г. в болница «Червен кръст» работят и 13 щатни сестри: старши сестри - с. Мария Коева – операционна; с. Цветана Демиревска – операционна; с. Невена Каранова – лаборатория, Ро, микробиология, патология, анатомия, балсамация; с. Мария Калчева – хирургия; с. Славка Досева – хирургия, с. Лили Младенова – вътрешно, мъжко; с. Елефтерия Николова – вътрешно, женско; както и с. Стефана Томасини; с. Марина Атанасова; с. Трънка Пенева; с. Мария Неманчиева; с. Пенка Бракалова; с. Пенка Терзиева.

В Досието на Дружествената болница в ЦДА са запазени следните документи:

- 29.12. 1937 г. – писмо от управител-лекаря д-р Борис Клайн за приравняването на болницата като първостепенна държавна болница и като място за специализация по вътрешни болести и обща хирургия (има параф от д-р Р. Радков, гл. директор на ГДНЗ).
- 11.02. 1938 г. – Решение на ВМС за удовлетворяването на горната молба.
- През м. януари 1946 г. се отправя отново молба със същото искане, на което д-р Драгомир Матеев отговаря на 5.02.1946 г., че още от 1938 г. болницата има такъв статут.
- Писмо под № 20/ 18.I. 1940 г. от д-р Клайн за разрешение в болницата да се извършва кръвопреливане. Приложени са: условия за кръвни дарители, карта за кръвен дарител. Образците са в сила от 22 .09.1938 г.
- Писмо № 14010/ 18.07.1940 г. до д-р Клайн - ГДНЗ разрешава „да се въведе служба за кръвопреливане, съгласно чл. 2, ал. II от Правилника за кръвопреливането, като се съобрази точно с Правилника, включително и относно водените карти, книжа и др.” Подписано е от д-р Ив. Балкански, гл. директор на ГДНЗ, а условията – от д-р Ив. Гребенаров – началник на хирургическото отделение.
- С писмо до ГДНЗ от 15.IV.1941 г. се уточнява, че службата вече е съобразена с Правилника за кръвопреливане /ДВ, бр. 218/29.09.1939 г.

Разгръщаме страниците и на дружественото списание, за да проследим важни моменти от развитието на болница „Червен кръст”:

Бр. 3-4, 1937 г.- Хроника, стр. 46: „Промени в ръководството на дружествената болница. За управител-лекар на дружествената болница е назначен д-р Борис Клайн. Същият запазва и досегашната си длъжност -началник на вътрешното отделение. На вакантно място за началник на хирургическото отделение при болницата е назначен д-р Иван Гребенаров. Всички промени се считат от 10 май т.г. За първи асистент в хирургическото отделение е повишен д-р Петър Алтъков, досегашен втори асистент при същото отделение.

Бр. 8,1937 г. стр. 28: „ Спасителна станция. При санитарното отделение на Столичната община от 15 ноември т. г. е уредена спасителна станция за даване безплатно бърза медицинска помощ при нещастни случаи. За улесняване дейността на станцията, както и да се осигури на по-тежко пострадалите едно налагащо се при дадени случаи болнично лечение, е установено и дежурство в отделни дни от седмицата за всички по-големи столични болници. Дежурството се изпълнява от следните болнични заведения: в понеделник от Клементинската болница; вторник - железопътната болница; сряда- болница „Червен кръст”; четвъртък - работническата болница; петък - първостепенната болница; събота –Втора университетска хирургия и

вътрешната клиника при Александровската болница и в неделя - първа университетска хирургия и терапевтичката клиника. Върховният комитет даде съгласието си болница „Червен кръст“ да вземе участие в това дежурство.

Трябва да се отбележи, че дружествената болница никога досега не е отказвала помощта си на доведените в нея пострадали при нещастни случаи.

Бр.1, 1939 г., стр. 27: „На 13 януари БДЧК изпраща свой санитарен отряд за преодоляването на тифузната епидемия в Кюстендил, избухнала през м. декември 1938 г. и засегнала значителна част от гражданството.

Въпреки трудните условия отрядът успява да уреди само за 24 часа една самостоятелна болница в помещенията на училището „Св. Климент Охридски“ (в бр. 4 е названо основно училище „Н. Рилски“, като е уточнен броят на леглата – 60). При обзавеждането на болницата взе участие и г-ца Кр. Пачеджиева, директорка на училището за милосърдни сестри, която придружава отряда за няколко дни. През тази дружествена болница в продължение на 45 дни, колкото трае пребиваването на отряда в Кюстендил, преминават 49 болни. Обслужването на болните и работата на болницата, която се намира под ръководството на д-р Каракашев, се водят по начина, установен в болницата „Червен кръст“- София.

По време на 9-ия юнашки събор, проведен в София от 8 до 12 юли., БДЧК урежда на игрище „Юнак“ една болница и две места за даване на помощ. Болницата е устроена в едно от помещенията в голямата сграда на игрището, дадена е помощ и подкрепа на 919 души от мил. сестри и млади червенокръстци под ръководството на инструкторки от сестринското училище. Съборът е осигуряван от екип лекари от дружествената болница: д-р Я. Намичев, д-р Ст.П.Стоянов, д-р М.Т.Каракашев, д-р Ст. Бочаров и д-р Т. Арменков.

Бр.6, 1939 г., стр. 25 : „Дружествената болница през първото полугодие на 1939 г. От редица години дейността на дружествената болница отбелязва един постоянен напредък, изразяващ се както в увеличаване броя на болните, така и в засилване на приходите ѝ. Цифрите, поместени по-долу, показват състоянието на болницата през изтеклото полугодие на настоящата година.

От 1 януари до 30 юни в нея са били приети на лечение 990 болни, от които 668 във вътрешното и 322 в хирургическото отделение. Тези болни са пролежали: на първокласни легла - 1 107 болнични дни; на второкласни легла - 1 039 дни; на третокласни легла - 10 899 легла; на легла с намалени такси (за дружествени деятели, членували най-малко 5 години) - 210 дни, и на безплатни легла за бедно болни - 2 042 дни.

Общият приход, постъпил през това време от такси за лекуване и операции, възлиза на 1,855,107 лв. За издръжката на болницата през шестмесечието са изразходване: във връзка с прехраната на болните и служащите – 447,135 лв; за общи домакински нужди, поправка на мебели и предмети 14,167 лв; за поддържане и подновяване на инвентарните предмети и болничното бельо, както и за пране и гладене на последното -48,086 лв; за отопление и поддържане на отоплителните инсталации - 131,977 лв; за осветление - 55,052 лв; за лекарства, превързни предмети и операционни материали - 250,000 лв; и други или общо 1,550, 276 лв. В тази сума влизат и разходите, направени вече за извършване на известни поправки и за поддържане на болничните помещения. Общият ремонт на цялата болница, който ще възлезе на 80 000 лв, продължава.

През изтеклото шестмесечие в болницата е построен и един електрически трансформатор, чрез който се подобрява осветлението в болничните помещения и др. служби.

Дадено е на предприемач и приготвянето на бездимно горене на двата парни котли при пералнята и кухнята на болницата

В отчета на БДЧК за 1939 г. се уточнява, че службата в болницата се изпълнява от „8 редовни лекари, от които - 1 началник на вътрешното отделение (той е и управител на болницата г. д-р Б. Клайн), 1 началник на хирургическото отделение - г. д-р Ив. Гребенаров, двама първи асистенти, двама втори асистенти и двама лекари-стажанти, 1 лекар-хоспитант и 1 доброволен стажант-лекар, 9 милосърдни сестри, 1 домакин, 1 пом. домакин, 1 деловодител и 31 служители.” Всекидневно в болницата са работили средно по 45 ученички от дружественото училище за милосърдни сестри под ръководството на директорката, пом.-директорката и инструкторките при училището.

Вече към 1940 г. болницата работи със строго установен и обоснован правилник. Съгласно този правилник, болницата "Червен кръст" си поставяла следните цели:

1. Да бъде винаги готова за даване на медицинска помощ на ранени и болели през време на обществени бедствия и война.
2. Да бъде база за практическа подготовка на учениците за милосърдни сестри.
3. Да полага грижи за лекуването на бедни със средства, отпуснати от дружествените дарители..

Сп. „Български Червен кръст” информира:

Бр.7, 1940 г.- стр. 8: „Личният състав и материалите за трите полски болници на БЧК са ръководени съответно от: д-р Александър Ив. Давидов (с. Карали), д-р Иван Киров (с.Чифуткьой) и д-р Янко Намичев (с. Дуранкулак). Началник на санитарния влак на БЧК е д-р Стоян п.Стоянов.

Бр. 1-2, 1943 г., стр. 3 7 „В болницата на Червения кръст д-р Едуард Шапоуиза (пратеник на МЧК, доктор по литература и член на МКЧК) посети заедно с придружаващия го г. Давид де Тра болните в болничните стаи и с особено задоволство установи, че болничното дело на БЧК се е разпростряло върху всички български граждани, без разлика на тяхната народност и вероизповедание.

Това посещение е първото след започването на войната и представлява част от надзорната дейност на МЧК.

В продължение на четвърт век (до 9.IX.1944 г.), леглата в болницата "Червен кръст" остават постоянно 100. Към 9.IX.1944 г. това е вече една известна и призната болница с вътрешно и хирургично отделение. През цялото съществуване болницата "Червен кръст" усъвършенства непрекъснато материално-техническата си база и увеличава обема на диагностично-лечебната си дейност под ръководството на видни лекари- управители и лекари.

Преломни години (1944-1951 г).

Краят на една приказка...

Събитията след 9.09. 1944 г. предизвикват резки промени върху дейността (и ръководствата) на БДЧК, включително и на училището и болницата му. Това е време на извънредни мерки, които се характеризират с активна намеса на държавата в дейността на Българския Червен кръст”.

Още на 10 септември 1944 г. проф. д-р Димитър Ораховац, с още двама членове на ръководството, се явяват при министър-председателя Кимон Георгиев и министъра на народното здраве д-р Рачо Ангелов, на които заявяват готовността на Българския Червен кръст да работи, както и преди, за изпълнение на хуманитарната си мисия при новите условия.

На 14 септември 1944 г. се провежда последното заседание на старото ръководство на БЧК. Само след няколко дни, с решение на НК на Отечествения фронт, са направени коренни промени в него. За няколко месеца запазва поста си само председателят проф. д-р Д. Ораховац. Сменен е и директорът на БЧК д-р Тодор Зъбов. На негово място е назначен Георги Ст. Господинов, който заема ръководни постове в продължение на 45 години като: секретар, зам.-председател, първи зам.-председател и се утвърждава като един от най-добрите познавачи на българската червенокръстка организация.

Първоначалната дейност на новото ръководство се насочва към подпомагане на Българската армия и по-специално на нейната военно-санитарна служба във войната срещу хитлеристка Германия. Организацията мобилизира своите дейци, материални средства и възможности, за да изпълни хуманитарната си мисия. В тази многообразна, напрегната дейност се вписва и дружествената болница „Червен кръст“. Обяснима е липсата на отчетни документи, които да проследяват в детайли това развитие.

Първият отчет, който обхваща работата на националното дружество в периода от 1 януари 1940 г. до 31 декември 1946 г., публикува някои данни за развитието ѝ, които цитираме дословно: „...По време на бомбардировките над столицата през 1944 г., когато вследствие на разрушенията или евакуацията на почти всички болници, болницата „Червен кръст“ остава единственото лечебно заведение. Започнат е бил, обаче твърде късно, когато е било вече безпредметно, и строежът на защитно помещение за болните и служителите, за което са хвърлени големи средства. Подготвена е била и една запасна болница в училищната сграда на с. Долни Лозен, Софийско... Нашите подкрепителни спирки и болница „Червен кръст“ оказаха най-радушен прием и помощ на братските съветски войски... В болницата „Червен кръст“-София бяха лекувани безплатно 146 югославянски партизани... В лечебното дело и здравната политика на МНЗ, болницата на БЧК винаги ще играе първенствующа роля, като истинско първокласно лечебно заведение.

След 9.09.1944 г., болницата, след като промени основно своя лекарски кадър, промени коренно характера и дейността си. От едно чисто лечебно заведение, каквото тя беше до преди 9.09.1944 г., в което са намирали достъп преимуществено тези, които са били в състояние да плащат високите такси – богати хора, които са лежали месеци и години, често пъти, не за лечение, а недъгави, само за да освободят от грижи своите близки, болница „Червен кръст“ стана една истинска народна болница, в услуга на всички нуждаещи се, без разлика на тяхното материално състояние и социално положение. Болницата още в първите дни след 9 септември се впрегна и даде голяма помощ за борците против фашизма - партизаните и концлагеристите, която помощ особено се увеличи през време на Отечествената война, като в болницата се лекуваха не само наши, но и съветски и югославянски войници и офицери.

За илюстрация на увеличение прираста на болните, преминали през болницата и амбулаторията, даваме следната сравнителна таблица:

ГОДИНА	ЛЕЖАЩО БОЛНИ	ЛЕЧЕБНИ ДНИ
1939	1 846	30 394
1943	2 011	40 504
1944	1 843	20 465

1945	2 478	42 966
1946	2 604	44 015

АМБУЛАТОРНИ ПРЕГЛЕДИ		РЕНТЕНОВИ ПРЕГЛЕДИ
ВЪТРЕШНИ	ХИРУРГИЧЕСКИ	
2 100	1 537	1 140
4 062	4 540	2 248
5 373	2 036	3 244
12 396	1 2911	10 346
4 983	2 880	5 638

С нарастването на столицата има всички изгледи това увеличение да продължи и съществуващото помещение ще се окаже вече недостатъчно. Налага се час по-скорошното разширение, за което върховното управление е взело вече мерки.

Освен това болницата беше затруднена от похабяване на инструментариум и от липсата на достатъчно продукти за провеждане на диетичната храна.

Въпреки всички трудности обаче, високото съзнание и доброто обслужване от страна на персонала, направи от болница „Червен кръст” едно първостепенно и предпочитано лечебно заведение.

Болницата има следното разпределение : 2 хирургически, 1 вътрешно отделение, лаборатория, амбулатория за вътрешни и хирургически прегледи, за очни прегледи, рентген, електрокардиограф, физикотерапия, аптека, кухня, пералня и шивалня....

Откритата в началото на 1946 г. Фармако-химическата лаборатория при БЧК произведе доста медикаменти, които до известна степен облекчиха лекарствоснабдяването...

Направи се генерален ремонт на болницата, която, макар че нямаше преки бомбени попадения, но вследствие на въздушните бомбардировки беше фактически без покрив, с изпочупени врати и прозорци, с разнебитени и разстроени инсталации и крайно замърсена. За този ремонт се изхарчиха 2 462, 417 лева

За да могат болните и посетителите да намерят място за отдих и почивка, в изпълнения със сгради дружествен квартал, наложи се да се направи градинска уредба, като точно срещу болницата се построи малък басейн с водоскок, чешма, пейки, скулптурна фигура и пр., за което се изразходва сумата 1 233, 000 лева...

Намаление постъплението в болница „Червен кръст” се дължи на обстоятелството, че същата през 1945 г. получаваше субсидии, а през 1946 г. остана изцяло на самоиздръжка.

Чувствителното увеличение разходите за болница „Червен кръст” се дължи преди всичко на подобрене лечителската работа в същата, същевременно подобрене храната на болните и пр.

Строителната програма на БЧК ще трябва да продължи все така, даже да се разшири, като на първо място получи разрешение въпросът за строеж на нова болница „Червен кръст” на мястото на старата такава. Да бъдат поощрени в това отношение и клоновете на БЧК, които биха могли по места, да подкрепят инициативата на МНЗ за строеж на нови кооперативни болници...”

От 1944 до 1945 г. директор и главен лекар на болница „Червен кръст” е д-р Ташо Ташев, който сменя на този пост доц. д-р Борис Клайн; от 1945 до 1948 г. - д-р Стефан Димитров, а от 1948 до 1951 г. - д-р Ангел Симеонов, който е и началник на вътрешното отделение.

Известно време след 9.IX. 1944 г. болница "Червен кръст" играе ролята на правителствена. През 1945 г. тя е реорганизирана в главна база на бързата помощ в България.

През 1947 г. леглата стават 115 - 50 за вътрешно отделение и 65 за хирургично. Тук работят 17 лекари, 17 медицински сестри, 5 санитарки, 8 болногледачки, 16 прислужници -чистачки. По длъжност лекарите са: лекар -управител, двама завеждащи отделения, двама старши лекари и 6 лекари специалисти, 5 младши лекари и 1 лекар завеждащ амбулаторията.

В началото на 1947 г. Върховното управление на БЧК решава да създаде санитарна авиация у нас – тя става факт само след няколко месеца – на 29 юни. За времето от 1947 до 1953 г. са извършени над 400 специални полета и са пренесени над 480 нуждаещи се. Като консултанти със самолетите са летели 267 интернисти, хирурзи, неврохирурзи и друг медицински персонал и са изпратени над 2000 кг медикаменти, много медицински пособия и инструменти

Активни участници в екипажите на санитарната авиация са изтъкнатите български учени -медици: проф. д-р Я. Холевич, проф. д-р К. Стоянов, проф. д-р А. Пухлев, проф. д-р Ф. Филипов, проф. д-р Г. Капитанов, доц. д-р Ал. Аврамов и др.

През 1947 г. при болницата се създава специална служба за бърза медицинска помощ, която е свързана с болничното отделение за травматология и спешна хирургия. В структурата ѝ се обособяват диспечерна за приемане на повикванията, екипи от фелдшери и санитарни линейки, хирургическа амбулатория , лаборатория (ординатор и завеждащ е д-р Александър Попов)) и болнично отделение.

В нейната работа участват лекарите д-р Стоян Кожухаров - ортопед, д-р Йонко Стоянов – старши лекар и началник на отделението, заместен от д-р Янаки Холевич, д-р Ст. Кабакчиев, д-р Кипров, както и фелдшерите: Л. Симеонов, К. Алексиев, Ив. Митов, К. Желязков, и шофьорите Н. Здравков, Г. Сензов, Л. Вълков и Ив. Дечев.

Районът на обслужване е територията на града и околията, като за 10-20 минути след повикването (за София) и до 2 часа (за околията) болният трябва да бъде превозен до болницата.

В личния състав на болница „Червен кръст”настъпват съществени промени: Хирургическо отделение – д-р Стефан Димитров - началник на отделението- до 1948 г., когато длъжността се поема от дотогавашния старши лекар д-р Баю Стойнев Баев; д-р Агоп Чакъров; д-р Аврамов; д-р Янаки Холевич; д-р Стефан Кабакчиев; д-р Вангелов; д-р Венцислав Кавракиров; Вътрешно отделение - д-р Ангел Симеонов - началник на отделението; д-р Чудомир Илич (Чедомир В. Илич - осъден на 12,5 години); д-р Игнат Андреев; д-р Марин Стойков; д-р Бистра Попова; д-р Ема Бозаджиева; д-р Здравка Кемилева; д-р Райна Събева; Сестринският състав също търпи промени, като за старши на отделенията са назначени: Лукса Трифонова; Донка Чобанова; Цветана Миладинова; Траянка Дамянова; Лиляна Карлова; Пенка Терзиева; Мария Калчева; Славка Досева; Стефана Томасини; Дора Манджукова; Надежда Георгиева; Мария Ботева; Марина Атанасова; Теменужка Георгиева; София Трайкова – за малко директорка на училището, но поради майчинство напуска. След нея с. Ангелина Манова зае директорското място.

През 1949 г. болницата е предадена на Софийския градски народен съвет на депутатите на трудещите се и в края на 1950 г., във връзка със започналото коренно преустройство на здравеопазването в страната, тя е превърната в Спешна градска болница, но запазва името си - „Червен кръст”. ЦС на БЧК предава училището за милосърдни сестри (от този момент те започват да се наричат медицински) на Министерството на народното здраве. През 1951 г., във връзка с

по-нататъшното развитие и усъвършенстване на болницата - пише в отчета - тя „бе превърната в Институт за бърза медицинска помощ и получи името на великия руски учен хирург Николай Иванович Пирогов

Дружественото списание „Български Червен кръст“ подробно описва това събитие. То е отразено и в сп. „Здраве“, което от средата на 1955 г. поема функциите на дотогавашното дружествено списание „Български Червен кръст“ (бр.11/1955 г).

„...На тържественото събрание по този случай главният лекар на института д-р Ангел Симеонов изнесе обширен доклад за дейността на Спешната градска болница и предстоящите задачи на новооткрития институт. Той изтъкна, че организацията на бързата медицинска помощ в Съветския съюз е една от най-добрите в света. Учейки се от съветския опит, нашето народно здравеопазване също обръща сериозно внимание на въпроса за организиране навременна медицинска помощ.

Лечебно-профилактичната мрежа в София се обогатява с един институт, който покрай високо организираната и квалифицирана бърза медицинска помощ, която дава на болните, ще има и задачата да помага за растежа на медицинските кадри в специалните области на бързата медицинска помощ и да даде своя скромнен принос за развитието на нашата медицинска наука в тази област.

Дейността на института скоро се разрасна. Сега в него се преглеждат ежедневно около 100 души, а се приемат на лечение от 20 до 351 - предимно тежко болни, нуждаещи се от бърза хирургическа или терапевтическа медицинска помощ.

Основавайки се на физиологичното учение на Ив. П. Павлов, колективът на института положи големи усилия за внедряване на лечебно-охранителния режим. В това отношение той можа да постигне значителни успехи и през 1954 г. бе обявен за първенец в столицата. Създадена бе уютна обстановка за лекуващите се. Помещенията, боядисани снежнобяло, блестят от чистота. На прозорците са поставени ленени завеси, а на шкафчетата - бродирани покривки. Свежи цветя от оранжерията на института красят стаите през всяко време на годината. В двора бе устроен хубав парк за почивка. Установиха се топли, вежливи отношения към болните. Взеха се мерки за отстраняване на шума и отрицателно действащите фактори.

Изпълнявайки указанията на ЦС на БЧК за изграждане на санитарен актив към болничните заведения, дружеството в трета секция на Благоевски район през тази година прикрепи четири от своите активистки към института, с което постави начало на санитарен актив към него. Тези активистки са сандружинничките Зора Лазарова, Ружа Чохаджиева, Невена Рапонска и Димитрина Султин. По време на най-усилената работа те дежурят в спешната хирургия и помагат на лекарите и медицинските сестри да извършват различни манипулации. Освен това в някои отделения червенокръстките обслужват болните, стараят се да подобрят обстановката и по този начин съдействат за укрепване на лечебно -охранителния режим в института.”

ИМАЛО ЕДНО ВРЕМЕ... едно училище..., една болница...

Нищо в живота не изчезва безследно. Така и в нашия непренициозен разказ за усилията на стотици хора, посветили живота си на грижата за човешкото здраве, на милосърдието и благотворителността. Но, както става в приказките, доброто дело винаги намира продължение в друго време, сред не по-малко добри хора...

Приказката за болница „Червен кръст“ продължава вече 110 години чрез изключителната дейност на създадения на негова основа МБАЛСП „Н. И. ПИРОГОВ“.

Времето, този неумолим съдник на човешките дела, изтрива подробностите от нашите първи 50 години, но прави още по-ярки следващите 60... Защото на това място, подарено от сърце от далновидните дейатели на Столичната община през далечната 1888 г., под знака на Червения кръст се роди, израсна и вече 110 години продължава да тупти едно истинско сърце на човешката любов и всеотдайност.. И това е най-голямата награда и отговорност на хората, свързали живота си с него...

Д-Р ПЕТЪР ОРАХОВАЦ

Особено място в здравеопазването и медицинската наука на България има известната фамилия Ораховац - баща, син и внук. На нея са назовани „ораховисти” привържениците на демократичното течение в здравеопазването, оставило следи в историята на нашата страна. И тримата Ораховац имат определен принос в българската червенокръстка организация. Това са: д-р Петър Ораховац, проф. д-р Димитър Ораховац - син и д-р Петър Ораховац- внук.

Той е роден 30 януари 1857 г. в с. Ораовац (Орехово??!), Черна гора, и произхожда от стар род, който има пряка родствена връзка с „крал” Вукашин - баща на Крали Марко. През 1874 г. Петър Ораховац отива в Русия, установява се в Москва, където завършва Вифенската духовна семинария. През 1875 г. прекъсва обучението си и се включва във въстанието в Босна и Херцеговина, участва и в Сръбско-турската война през 1876 г. След войната се завръща в Русия, учи известно време право, но завършва медицина в Медицинския факултет на Московския университет през 1883 г. В Русия става сподвижник на Аксаков и на ръководеното от него славянофилско движение, като се сприятелява с Петко Каравелов, д-р Димитър Моллов, д-р Сава Мирков и други български възрожденци.

Началото на червенокръстката му дейност е в Сръбско-черногорско-турската война от 1876 г. Медицинското обезпечаване на сръбската и черногорската армия е дело на санитарната мисия на Руското дружество Червен кръст, в която той участва като доброволец, заедно с българските студенти медици Д. Моллов, К. Киркович, П. Савов. По-късно, през Руско-турската освободителна война от 1877-1878 г., е отново доброволец в санитарната служба на руската армия и на Руското дружество Червен кръст.

Поради неразбирателство с черногорския монарх напуска Черна гора и, по внушение на И. Аксаков, в началото на 1884 г. се заселва окончателно в България, където развива всички свои качества на лекар - организатор на здравеопазването, лечител, демократ и политик. Той е сред създателите и ръководителите на Български лекарски съюз, един от организаторите на здравното дело в България.

Започва медицинската си кариера като околийски лекар в гр. Кула (1884-1885 г.). Радетел е на Съединението. По време на последвалата го Сръбско-българска война през 1885-1886 г. е в Александровската болница в София - главното лечебно заведение на българската армия.

След войната продължава да работи като околийски лекар в Ловеч и Видин. Три години е военен лекар, но това не го удовлетворява и става окръжен лекар и управител на окръжната болница в Ловеч. Там се сприятелява с друг виден червенокръстки деец и медик - д-р Стефан Ватев и заедно започват да издават редактираното от двамата медицинско списание „Медицина”. В него отпечатват редица свои статии. Година и

половина (1894-1896 г.) е управител-лекар в Пловдивската окръжна (първостепенна) болница. През 1896 г. идва в София като окръжен лекар (1896-1898), директор на Софийската общинска санитарна служба, която организира (1898-1901), директор на Гражданската санитарна дирекция (1901-1903), след което преминава на свободна лекарска практика.

Д-р Петър Ораховац става един от водачите на Демократическата партия. По времето, когато тя е на власт, е избран за депутат (1910-1914 г.), като първите няколко месеца е председател на 14-то Народно събрание. Като народен представител успява да издейства увеличение на санитарния бюджет с 25% и кредити за построяване на 35 нови болници и карантинни сгради. Избран е за член и председател на Върховния медицински съвет (1908-1909 г.).

Последовател и пропагандатор на идеите на руската обществена и земска медицина, той става водач на групата на ораховистите в Българския лекарски съюз, която защитава принципите на общественото здравеопазване и е един от създателите на прогресивната му програма, приета на IX събор в Русе (1912). Интересно е да се отбележи, че д-р Петър Ораховац пръв разбира необходимостта от държавното здравеопазване и като народен представител изработва законопроект за създаването на Министерство на народното здраве в правителството на Демократическата партия (законопроект за народното здраве (1901), който предвижда разширяване на участъковия принцип и подобряване на санитарния надзор, както и на проект за изменение на Закона за опазване на народното здраве (1903). Изработва правилник за работа на болничните колегиуми и въвежда двустепенното обслужване на болните в стационарите. Взява участие като лекар в Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война.

Като общественик Ораховац полага големи грижи за развитието на здравеопазването в България. През 1890 г., заедно с д-р Д. Моллов, д-р Д. Киранов и д-р М. Иванов, започва да издава списание „Медицински напредък“, което има определен успех. Той участва в редактирането и на списание "Български лекар". Автор е на редица трудове, посветени на санитарното дело, между които са: "Санитарната организация и санитарното състояние на София", "Поглед върху нашите санитарни наредби", "Санитарната служба в София през войните 1912–1913" и др.

През тези години той участва активно и в дейността на Българското дружество Червен кръст. Особен е неговият принос при изработването на стратегията на Дружеството за подготовка на милосърдни сестри. Нещо повече. Той е един от инициаторите и организаторите на първото в България училище за милосърдни сестри, участва в изработването на неговия устав и правилник, става и неговият пръв директор (1900-1902 г.). Заедно с руските милосърдни сестри е един от създателите на болница „Червен кръст“ и е неин управител в продължение на почти две години (1900-1902г). По време на управлението на д-р Ораховац започва използването на първите линейки за бърза помощ, за които е построена специална барака в двора на болницата. В последствие болницата „Червен кръст“ в София израства като едно от най-добре уредените и авторитетни лечебни заведения в страната.

Софийският клон на Българското дружество Червен кръст се обособява като самостоятелен клон през 1900 г. с пръв председател д-р Димитър Павлович, който го ръководи до 1903 г. От 1904 до 1909 г. го наследява д-р Петър Ораховац. В този период Софийският клон се утвърждава като един от най-големите в страната – с най-много членове, с най-богата база, с най-изявена дейност. В него членуват най-изтъкнати политически и обществени лица, а в ръководството са превлечени авторитетни здравни работници и общественици.

Личната ангажираност на д-р Петър Ораховац с проблемите на Червения кръст, любовта и уважението към хуманната му дейност възпитават неговите деца и внуци, които също свързват съдбата си с българската червенокръстка организация.

Д-р Ораховац умира в София на 6 май 1922 г., но неговото място в българската медицина и здравеопазване, както и в Българския Червен кръст заема неговият син – проф. д-р Димитър Ораховац, който ръководи Дружеството в едни от най-трудните му години (1939- 1945 г.).

Д-Р ДИМИТЪР МОЛЛОВ

Видният български лекар, възрожденски деец, борец за национална свобода на българския народ, положил основите на българското здравеопазване след Освобождението, държавник, книжовник и общественик, е роден през 1845 г. в с. Беброво, Еленско. Произхожда от родолюбив и просветен български род. Учи в родното си село. Петнадесетгодишен, той се главява учител в с. Ковачевци до гр. Попово. Две години е главен учител в с. Върбица, Търговишко.

Още от училищната скамейка той мечтае да получи по-голямо образование и търси средства и начин да замине и учи в чужбина

През лятото на 1862 г., воден от чичо си, архимандрит Евстати от Хилендарския манастир, отива там на учение. Престоява два месеца в Хилендарския манастир и Цариград и оттам отива в Москва. През 1863г. , пак с помощта на чичо си, постъпва в Киевската семинария като стипендиант на Славянския комитет.

В Киев Моллов е заедно с група български момчета, които по-сетне играят значителна роля в революционните борби, а след освобождението на България - и в изграждането на свободната страна. Това са – неговият братовчед Сава Мирков, Васил Друмев (по-сетнешният митрополит Климент) , Георги Тишов и др.

Той работи упорито над себе си, чете разнообразна литература и се изгражда като културен и мислещ човек.

Първоначално, след завършване на семинарията, се опитва да постъпи във Филологическия факултет на Одеския университет, но след това отива в Москва, явява се на приеман изпит в Медицинския факултет и става студент по медицина. И тук учи благодарение на стипендия от Славянския комитет, оглавяван от Иван Аксаков.

По време на следването си следи развитието на художествената литература от руски и чужди автори, дружи с писатели и критици, самият той пише.

В Москва продължава започнатата в Киев дружба с руския Пелагия, която тук става негова жена. Тя е дъщеря на много богат търговец и е с многостранни литературни и културни интереси. Не само тук, но и по-сетне в България, е интересна и приятна домакиня. Домът на д-р Димитър Моллов, под нейното възхитително ръководство, става истински културен и литературен клуб в нашата столица, в който са били приемани широк кръг български писатели, поети, учени и общественици.

Още като студент Димитър Моллов привлича вниманието на професор Гага от Медицинския факултет. Виждайки в него трудолюбие, природна интелигентност и широки познания, той започва да се занимава с него. Така, когато през 1863 г. Димитър Моллов завършва медицинското си образование, професорът го взема за свой асистент. Една година вече е асистент на проф. Басов - крупна фигура в историята на руската хирургия.

По време на следването си той е състудент и близък приятел на известните по-късно руски учени: Николай Склифасовски, Николай Филатов, Андрей Кожевников, Сергей Корсаков и др.

Създал си име на добър лекар и общественик, в Москва той е един от най-известните лекари с голяма клиентела, личен приятел на големия славянофил Иван Аксаков и личен приятел и лекар на редактора на авторитетния по това време вестник "Московские ведомости" Михаил Катков.

Като добър родолюбец, той се сближава с многобройната българска интелигенция в Русия – главно студенти от различните московски факултети. Става близък с Петко Каравелов, активист на Славянския комитет в Русия, пише статии по български и общославянски проблеми в московските вестници, ратува за освобождение на родината си.

Първата обществено-политическа изява на д-р Моллов е участието му като доброволец в Сръбско-турската война от 1876 г. За там заминава прочутият руско-български доброволчески отряд на ген. Черняев с над 2000 души офицери и войници.

Медицинското обслужване на сръбската и черногорската армия се осигурява от санитарната мисия на Руския Червен кръст. Като доброволци в тази мисия участват повече от 20 български medici, начело с д-р Димитър Моллов. Тук са и д-р Сава Мирков, д-р Юрдан Брадел, д-р Георги Золотович и много други.

По време на бойните действия д-р Моллов се проявил като добър военно-полеви хирург и забележителен организатор. Той разкрил превързочен пункт и военно –полева лечебница в с. Ражан край Делиград.

За добре изпълнен дълг и прекрасна работа д-р Димитър Моллов бил награден лично от сръбския крал с висок сръбски орден. За неговата работа ген.Черняев казва: "Бих желал началниците на другите служби в тила да вземат пример от д-р Моллов."

По време на Руско-турската освободителна война през 1877-1878 г., в която най-дейно участие взема Руският Червен кръст, последният за пръв път в историята на Русия организира санитарен влак за извозване на ранени руски войници от Дунава във вътрешността на Русия. За негов ръководител бил нужен опитен лекар. Такъв станал д-р Димитър Моллов.

В края на 1877 г. руското правителство започва да изгражда гражданско управление в освободените български земи. Проф. Марин Дринов предлага на д-р Моллов да стане областен лекар на Видин. Зам.-губернатор на областта бил неговият стар приятел Петко Каравелов. Д-р Моллов бил извикан с телеграма.

Д-р Димитър Моллов отива при проф. Басов, за да му съобщи решението си и да се сбогува с него. Професорът бил учуден от постъпката на своя пръв помощник. Надълго го разубеждавал, като му съобщава решението си да се пенсионира през следващата година, а на свое място да го остави като ръководител на катедрата по хирургия . Но, убеден, че е необходим на родината си, д-р Димитър Моллов заминава за България в навечерието на 1878 г.

Оставил незабравими спомени от своето пребиваване в града, в началото на годината д-р Моллов предлага своите виждания за устройството на българското здравеопазване и бил извикан от ген. Гресер в Пловдив и натоварен да изработи първия държавен устав (закон) по въпросите на здравеопазването в България.

Преместил се вече в София, завършва започнатото дело. Разработените от него "Временни правила за устройството на медицинската част на България", били утвърдени от генерал-губернатора на България княз Дондуков на 1.02.1879 г., а той бил назначен за председател на първия Висш медицински съвет.

Народен представител е в Учредителното народно събрание във В. Търново. През 1882 г. е назначен за градски лекар на столицата. Една година по-късно, в

правителството на Драган Цанков, е министър на просветата и е избран за народен представител. От 1884 г. е зам.-главен лекар на войската. Участва активно в Сръбско-българската война.

От 1881 г. е избран за дописен член, а от 1884 г. - за редовен член на Българското книжовно дружество (БАН). Избиран е за негов подпредседател.

Червенокръстката дейност на д-р Моллов започва от Сръбско-турската война през 1876 г. Като червенокръстки деец работи и през Руско-турската освободителна война 1877-1878 г.

В своя труд за създаването на Благотворителното дружество “Св. Пантелеймон” проф. Н. Запрянов пише: „Уставът на дружество “Св. Пантелеймон” е подписан от 21 видни общественици, между които 7 лекари. Д-р Димитър Моллов е единственият от тези лица, който по-късно участва в учредяването на дружество Червен кръст в София...”

Още през 1880 г. той замисля създаването на дружество Червен кръст в България и е главен инициатор и деец за това народополезно дело. Веднага след Съединението през 1885 г. учредителите бързат. На 15 септември те предложили за одобрение от княза следния състав на ръководството: председатели - митрополит Климент или д-р Димитър Моллов, подпредседател – д-р Пантелей Минчович, деловодител – Димитър Каранфилович и ковчезник - Велизар Яковов и членове.

Д-р Димитър Моллов най-дълго време е подпредседател на организацията. По време на Балканската война 1912-1913 г. той фактически ръководи организацията в нейната голяма медицинска дейност в помощ на медицинската служба на Българската армия. Участва в изработването на правилници на първото у нас училище за милосърдни сестри и на дружествената болница “Червен кръст” (1900 г.) След д-р Петър Ораховац той остава повече от 4 години директор на училището и поема ръководството на болницата.

Д-р Димитър Моллов умира на своя пост като ръководител на организацията на 14 януари 1914 г., като оставя светла следа в историята на здравеопазването и Червения кръст в нашата страна.

Доц. д-р Ирена ВЕЛЧЕВА

Д-Р ИВАН КАРАМИХАЙЛОВ

Личността на третия по ред (след д-р Петър Ораховац и д-р Димитър Моллов) директор на болница „Червен кръст” е забележителна не само с продължителността на неговата кариера на хирург, но и със сложните предизвикателства, през които преминава жизненият му път. Член на Международното хирургическо дружество и немското хирургическо дружество. Първият почетен член на хирургическото дружество в България.

През 1952 г., когато в България се въвеждат почетни звания и за лекарите, д-р Иван Карамихайлов, заедно с д-р Рачо Ангелов и д-р Стоян Киркович, първи са удостоени с него. Интересен е разказът на писателя Георги Данаилов за този случай: „...Само че, без съответната кадрова проверка, това звание не бивало да се присъжда. Съществувала опасност да се допусне някоя идеологическа неразбория, после иди се

оправяй. И ето че деветдесетгодишният лекар се изправил пред едно чиновниче от съответно ведомство. То седяло важно зад бюрото си, прелиствало досиета и забравило да покани стареца да седне.

- Другарю Карамихайлов, - казало чиновничето - искам да ми отговорите на няколко въпроса. Докторът кимнал.

- Кажете, защо за времето от 1912 до 1918 година, вие, като хирург в българската войска, сте отказали да получите заплатата си.

Доктор Карамихайлов сложил ръка на ухото си:- Говорете по-високо, не чувам!-

-Питам Ви, защо сте отказали да получите заплатата си като военен хирург за времето от 1912 до 1918 година.

- Аха. Да - казал докторът, погледнал чиновника в очите и високо изрекъл: - Ами защото аз не можех да вземам пари тогава, когато българските войници умираха, за да могат да живеят ето такива като вас!

Повече въпроси нямало.

Д-р Иван Карамихайлов е роден на 15 ноември 1866 г. в Шумен. Баща му е уважаван търговец - Михаил Янев, с прякор Кара (от турски „черен“). Иван Карамихайлов учи в Робърт колеж в Цариград, после заминава да следва медицина във Виена и се завръща в България през 1904 г. Заслужава си да се изясни по-подробно този период, тъй като наличните данни не дават възможност за точно хроникране.

Една интересна подробност по този повод предлага наскоро издадената „История на Военномедицинската академия“. На стр. 27 се съобщава, че през 1892 г. в практиката на Военното министерство се въвеждат стипендии за студенти по медицина. Те са част от усилията на военното ведомство да се повишава квалификацията на военните лекари, но и да се подготвят нови кадри за попълването на дивизионните болници със специалисти. Така завършват медицина редица студенти между които е и д-р Д. Ив. Михайловски (1892 г.). През същата година са изпратени и редица други, между които д-р Иван Карамихайлов във Виена, Кубрат Каракашев - в Лайпциг и др. За лекарите, завършили медицина със стипендии от Военното министерство, може да се каже същото, както и за специализиращите. Д-р Иван Карамихайлов и д-р Кубрат Каракашев въобще не влизат след това във войската, а по-голяма част от лекарите я напускат след няколко години служба. Единици са тези, които до края на живота си остават военни лекари.

От 1904 до 1907 г. д-р Карамихайлов специализира хирургия пак във Виена при проф. д-р Айзелберг, където работи като асистент в Университетската хирургична клиника. В София започва да работи като частен лекар, а оперативната си дейност развива в болницата при училището за милосърдни сестри към БЧК.

През 1909 г., когато тя се нанася в специално построената нова сграда, той е назначен за неин управител-лекар и началник на хирургическото отделение. Многостранни и сложни са задълженията му. Това е време, когато се избистря стратегията на Дружеството за мястото на това болнично заведение в системата на столичното здравеопазване. В продължение на две години той обучава по трима военни лекари по хирургия, които участват в Балканската война, за което му се изказва благодарност от Военното министерство. Появяват се редица проблеми, свързани както с функционирането на болницата, така и с правата и задълженията на медицинския персонал. След известни недоразумения с делегати на Общото събрание, д-р Карамихайлов подава оставката си и на 1 юли 1911 г. напуска болницата, но не и Червения кръст. Идва времето на войните, през което родолюбивият българин не може да остане безучастен. Връзката му с Червения кръст обаче не прекъсва. От 1921 до 1937

г. той е член на неговия Управителен съвет, като участва активно в контрола и грижите за училището за милосърдни сестри и болницата на Дружеството.

В периода на Балканската война д-р Ив. Карамихайлов е главен хирург при I отделна армия и работи в полски и етапни болници в театъра на бойните действия (Чорлу и др.). След демобилизацията, от м. май 1913 г., работи в Разпределителната болница в София - отначало за обучение по първа медицинска помощ и обслужването на ранени, а след това – от юни 1913 г. - като завеждащ нейния клон „Духовна семинария” и „Военно училище”, където поема обслужването на 400 легла, предназначени за тежко ранени войници и офицери. Тяхното лечение е довършено в Първа софийска дивизионна болница, където е командирован от 1 януари 1914 г. Уволнява се на 23 март 1914 г.

При мобилизацията за Първата световна война д-р Карамихайлов е назначен за началник на т. нар. VI местна военна болница в София с 1000 легла в сградата на Първа софийска дивизионна болница. Още от първите дни на войната д-р Иван Карамихайлов ръководи окръжни, околийски лекари и временно изпращани военни лекари от фронта. За три месеца началник на вътрешно отделение става д-р Стоян Киркович, който след това е изпратен за завеждащ вътрешно отделение и началник на Местна военна болница (МВБ) в Ниш. При него работят и студенти медици, следващи от 2-ри до 6-ти семестър в чужбина, завърнали се по повод мобилизацията за войната – д-р Димитър Ораховац (по-късно академик по физиология при БАН), Иван Ю. Иванов (по-късно професор по акушерство и гинекология в Майчин дом), д-р Наум Пасков, д-р Шулев, д-р Леон Меворах, д-р Васил Кожухаров, д-р Александър Цанев и към края на войната – д-р Константин Димитраков. Като милосърдни сестри през цялото време са служили Ана Загорска и Анастасия Веселинова, с които той е работил още като управител на болницата „Червен кръст”, както и много сестри, самарянки и фелдшери, между които Георги Ангелов и Иван Щерев.

В VI МВБ се настанява първото отделение на Австрийската санитарна мисия, пристигнала в София на 16 ноември 1915 г., в която е и асистентът от Виенската университетска клиника, придворният съветник фон Айзелсберг. След демобилизацията през 1918 г. д-р Карамихайлов премества болницата и намиращите се в нея тежко ранени в училище „Тодор Минков”, където началник на болницата става д-р Александър Станишев (1918-1920 г.). От VI Местна военна болница (МВБ) се демобилизира през 1921 г. По време на войните родолюбивият българин работи изцяло на доброволни начала и отказва да получи и лев заплата за труда си. Интересна подробност е изпратеният му специален, художествено изработен благодарствен адрес от лекувани от него офицери. Негов автор е изтъкнатият художник-декоратор проф. Хараламби Тачев.

Професионалната и човешка всеотдайност на д-р Иван Карамихайлов се споделя и от неговото семейство.

Още във Виена той се запознава със студентката по пиано и музика Мери Слейд, дъщеря на заможен английски пастор и тя скоро става негова съпруга. Не се поколебава и го последва, когато въпреки примамливите възможности за блестяща кариера в австрийската столица младият лекар решава да практикува в отечеството си. Установяват се с трите си деца - родените във Виена Иван и Елисавета, и Райна - в София. Мери сама се учи да чете на родния му език, даже превежда българския учебник по естествознание за 4-ти клас на немски за децата си - да научат нещо повече за бащиното си отечество.

Току-що завърнал се със семейството си от Виена, докторът купува от генерал Иван Иванов - първия директор на Военното училище, който през 1907 г. е преместен в

Търново, дома му на ул. „Кракра” 11 и го надстроява с още един етаж. След солидна реконструкция софийският им дом придобива европейски фасон. Надстройката е изпълнена в бароков стил, а представителната фасада е украсена с пластични елементи и сводести прозорци. Интериорът също се отличава с пищност - високи тавани с гипсови отливки, кахлени камини, поръчвани по каталог от Виена (две от тях са запазени и до днес на първия етаж), вградени библиотеки. Зад оградата на дома ухае люлякова градина.

Известният хирург и съпругата му бързо се вписват в елита на тогавашната столица, сближават се дори с царския двор. Сред членовете на семейството е и Елена Карамихайлова, сестра на известния за времето си хирург. Завършила образованието си в Мюнхен, тя е призната официално за първата българска художничка. Днес Художествената галерия в Шумен носи нейното име.

«Когато Мария-Луиза пристигна за пръв път в България след промените, приемът в нейна чест беше организиран в тази сграда. Тогава тя си спомни, че като дете често е играла в двора ѝ», разказва арх. Явор Банков.

След края на Първата световна война д-р Карамихайлов открива в дома си частна клиника с финансовата помощ на бащата на Мери Слейд. Клиниката отваря врати на горния етаж на сградата. Тя функционира до м. февруари 1939 г., след което той продължава да работи като частно практикуващ хирург. Тази болница има операционна, три стаи за болни, амбулатория, чакалня, кухня, баня. Тя получава популярност с отличното обслужване, професионализма на собственика, както и с таксите за лечение, които, по думите на Г. Данаилов, са по ниски и от тези в болница „Червен кръст”.

Фамилията на лекаря заема долния етаж. При цялата известност на хирурга и тълпите от пациенти, обсаждащи клиниката, семейството не тъне в охолство. Мери Слейд се преквалифицира в медицинска сестра и помага на мъжа си в лекуването на болните. Въпреки неуморните грижи, които полагат, смъртните случаи не са изключение. В една от болничните стаи през 1927 г. издъхва критикът Боян Пенев. Причината за внезапната смърт на 45-годишния литератор е емболия – запушване на белодробната артерия от тромб.

Тежкото ежедневие в клиниката отнема изцяло делниците на семейството. Това обаче не пречи на Мери Слейд да внесе в дома си странни за съседите от квартала аристократични порядки. "Всяка сутрин, обед и вечер удар на гонг приканваше фамилията да се събере край масата" - спомня си арх. Анна Пеева, чието семейство (подобно на семейството на Г. Данаилов) живее през няколко къщи от докторската. Също така всяка неделна вечер домът на Карамихайлови е широко отворен за гости. Графикът е железен. Точно в 20 ч вратата на трапезарията хлопва - който закъснее, пропуска соарето. Вечерята е винаги една и съща - печен, студен свински бут и горещи картофи, гарнирани с червено вино. Мери сяда на рояла и започва да свири. "Докторът много обичаше да ѝ приглася, особено когато засвири "Горският цар", но той пееше страшно фалшиво", разказва Георги Данаилов

Талантливият хирург става придворен лекар на цар Фердинанд и на цар Борис III. По време на трите войни съпругата му, английската лейди, предоставя голяма част от богатството си за полеви болници, тя и дъщеря ѝ Елисавета помагат като санитарки. Мери, в ролята на милосърдна сестра, помага на съпруга си заедно с малък екип, в работата на частната му болница. Така е години наред. Преди да си отиде от този свят тя му благодари за живота, който са имали и го помоли смъртта ѝ да не промени нищо в този дом. Така и става. И когато тя, покосена от тежка пневмония, умира през 1932 г. той продължава да приема и лекува пациенти - почти до 1961 г., когато отива при своята Мери.

Родът на Карамихайлови заема важно място в историята на България. Вече споменахме за сестра му Елена, чиито картини днес всеки може да види в Националната галерия.

Синът Иван взима не само името на баща си, но и професията му. Въпреки че е многообещаващ хирург, народната власт го интернира след 1944 г. в Дряново. Причината – асистира при раждането на цар Симеон от царица Йоанна през 1937 г. До края на живота си пътува всеки ден до железничарската болница в Горна Оряховица. Женен е за Надежда Пелтекова, за която това е втори брак и осиновява двамата ѝ сина от брака ѝ с арх. Б. Бърнев. Той умира преди баща си, на 1 януари 1960 г. Неговият внук от сина му Александър - известният историк, колекционер и издател Иван Бърнев - Буби грижливо пази спомена за семейството.

Сестра му Райна напуска страната много млада, омъжва се за белгиец и повече не се завръща.

Другата, Елисавета(1897-1968), е единствената жена доцент до 1939 г. в академичния състав на СУ. Тя е първата жена професор по физика у нас и е единствената българка, асистирала на проф. Ръдърфорд в Кембридж. Работата ѝ върху изкуственото разпадане на атомите я отвежда на крачка от Нобеловата награда, сближава я с най-големите светили в областта на физиката. Въпреки това Елисавета предпочита да се завърне в България и става основател на катедрата по ядрена физика в Софийския университет. Тя последна от рода обитава фамилната къща. Нейният портрет стои и днес в Кавендишовата лаборатория, известна като Меката на ядрената физика, наред с редица други светили на науката от целия свят.

За да допълним представата си за този изключителен български лекар, ще използваме отново спомените на писателя Георги Данаилов.

„ ...Годините минавали, клиниката трябвало да бъде затворена, хирургът започвал вече деветото си десетилетие, отишли си болните, дошла самотата. Докторът подарил инструментариума си, но запазил старите си хирургически престилки и не можел да се откаже от навика сутрин да ги облича. Стари престилки с ръждивокафеникави петна по тях, може би от стара кръв? Виждал съм го да ходи по тъмните коридори на опустяващия си дом като добро бяло привидение.

Един божи ден обаче Иван Карамихайлов се плеснал по главата и си казал, че ще си отиде от този свят, без да е посетил някои места в България, които смятал за особено важни. Например гроба на Георги Бенковски, например мястото, където русите са минали Дунава. И старецът със снежно белите коси взел избелялата си раница, поколебал се дали ще му трябва пикела, но се отказал и отпътувал за Тетевен. Оттам стигнал пеша до Рибарица и продължил до Костина, свалил си шапката, поставил едно цвете на кръста на Бенковски и тръгнал обратно. Нощта го застигнала нейде по пътя, ала нищо от това, докторът намерил дървена пейка, подложил раницата под главата си и преспал на открито. На утрото потеглил към Дряново, за да види сина си. Кой знае защо, властта беше решила да прокуди този добър лекар от София. Той живееше в Дряново и всеки ден пътуваше до Горна Оряховица, където работеше в железничарската болница.

Как точно бащата се е добрал от Тетевен до Дряново не е известно, но няма съмнение, че още същата вечер пристигнал в дома на сина си. Прегърнали се, седнали, старият лекар разпитал какви операции се правят сега в болницата, лапаротомии, резекции, Билрот едно или Билрот две... сетне хапнали, чукнали се с чаша вино с младия доктор Карамихайлов, който вече гонел шейсетте години. После бащата казал лека нощ и отишъл да спи.

Когато се събудил и погледнал часовника си, било осем часа. Облякъл се и слязъл долу. Синът му се бил настанил край масата

. - Закъсняваш - казал строго бащата и изведнъж свъсил побелелите си вежди -
Какво правиш ти бе? Какво е това вино на масата? Ти пиеш преди да отидеш на работа?
- Татко, аз не отивам на работа.
- Защо, в отпуска ли си?
- Не, не съм.
- Тогава?
- Ами просто вечерям.
Бащата бил изумен, а синът се усмихнал широко и рекъл:
- Сега часът е осем вечерта. Ти спа двадесет и четири часа.
- Двадесет и четири часа ли? - и старият доктор така се засмял, че чашите на масата зазвънтели...”

Макар и многобройно, семейството на големия хирург не оставя преки наследници у нас. След 9 септември 1944 г. фамилията почти се е стопила, но къщата на ул. "Кракра" № 11 е още по-шумна и пренаселена. "Софжилфонд" настанява в нея социално слаби семейства и студенти. Стаите на втория етаж са преградени с шперплатови плоскости, за да поберат повече бездомни... Споменът за предишния живот е изчезнал безвъзвратно...

На повече от сто години е този софийски дом, в който в продължение на десетилетия живее знаменитият род на д-р Иван Карамихайлов. Днес красивата сграда, строена в края на XIX век и подарена на държавата от неговата дъщеря - проф. Елисавета Карамихайлова, е известна като "Дом на архитектите".

Когато минавате край нея, помнете. Тук са живели българи, които - повече от мнозина - заслужават поне паметна плоча. Няма кой да я постави... Ако не ви струва много труд, запомнете поне имената им: Иван Карамихайлов - лекар, Елена Карамихайлова - художничка, Елисавета Карамихайлова - физичка...”

Д -Р МИНКО СОФРОНИЕВ

Всеки, който ще пише историята на медицината в България, не може да не отбележи с едри букви името на човека, който пръв у нас почва да се занимава главно с урологията и така става неин основоположник. До това време хирургията на пикочните пътища е съвсем малко застъпена и голяма част от заболяванията на пикочните органи се смесва с венерическите, като много от урологично болните се отправят на лечение във венерическото отделение при Александровската болница.

Д-р Минко Софрониев пръв въвежда пистоскопията и извършва първата трансвезикална простектомия по метода на Фрейер. Той е първият уролог, към който се обръщат мнозина хирурзи в негово време за съвет или изпращат своите урологично болни да бъдат оперирани от него. Тази задача той изпълнява, защото притежава отлична подготовка, богат опит и твърдо уравновесен характер – качества, необходими за един добър и успешен хирург.

Така д-р Георги Ефремов представя в спомените си личността и делото на д-р Минко Софрониев, който посвещава целия си живот на хуманната кауза на медицината, здравеопазването и Червения кръст. В търсенето на повече информация за него се сблъскахме със забравата, която обгръща живота на хора, които не търсят

„представително” място за себе си, а тихо и с голямо достойнство защитават непреходните морални ценности на човечеството.

Удивителна е съдбата на Минко Серафимов, проверявана в продължение на повече от 70 години – от последните години на турското робство, през десетилетията изграждане на третата българска държава, до първите години на една нова, коренна промяна на обществения строй в страната.

Минко Софрониев е роден в Калофер на 17.02.1874 г. Баща му е търговец на кожи, който изчезва безследно в смутните робски години някъде по пътищата на Османската империя. След Априлското въстание през 1876 г. заедно с майка си, баба си и сестра си Величка бяга от издевателствата на турците в Балкана. При това бягство майка му внезапно умира. Нейният брат, пловдивският митрополит архимандрит Софроний, осиновява двете сирачета и поема цялата грижа за отглеждането, възпитанието и образованието им.

Минко Софрониев учи гимназия в Пловдив, а след това - медицина в Монпелие, Франция, която завършва на 22-годишна възраст. Научната му дисертация по това, състояща се от 90 печатни страници, е изпълнена с много наблюдения, които и сега се четат с голям интерес. И до днес е запазена оригиналната му диплома от Медицинския факултет с дата 1897 г. В нея като година на раждане е посочена 1873, но според близките му той нарочно се е "състарил", за да го приемат да следва. Във връзка с това обаче трябва да се отбележи един факт. В завещанието си архимандрит Софроний, починал през 1913 г., като уточнява, че двамата със сестра му Величка са негови наследници, посочва, че тя е на 43, а той - на 41 години. От това следва, че Величка би следвало да е родена през 1870 г., а Минко - през 1872 г. Величка се омъжва за Г. Морфов, брат на изтъкнатата певица Христина Морфова.

Вече дипломиран лекар, д-р Софрониев се завръща в България и започва лекарската си практика в Пловдивската болница при д-р Аджаров, където прекарва почти три години. Следва нова промяна в живота му. Според сп. „Медицински сборник” (кн.5, м. май 1899 г., стр.316) по разпореждане на санитарното ведомство „Преместват се един вместо друг ординаторът при Бургаската болница д-р Н. В. Димитрова и ординаторът при Пловдивската болница д-р М. Софрониев.”

В Бургас той бързо се налага като отличен специалист и скоро става началник на хирургичното отделение в Бургаската държавна болница, където престоява две години.

Въпреки усилията ми, не можах да открия повече информация за този етап от живота му. В годишните отчети на БДЧК името му се споменава между редовно отчетените членове на Дружеството от неговия клон в Бургас от 1899 до 1903 г.

В Бургас съдбата се оказва твърде благосклонна към него. Младият лекар оперира по спешност руска графиня, която получава тежка криза на връщане от Цариград на път за Русия. В знак на благодарност тя му подарява торбичка златни наполеони. През това време у него назрява мисълта за специализация по болестите на пикочните органи. С получените средства отново заминава за Франция, за да се установи този път в Париж. През следващите две години (1903-1904) той посещава болницата Некер, където под ръководството на бележития уролог Феликс Гийон следва курсовете по цистоскопия и катетиризиране на уретерите, работи в лабораторията на клиниката и присъства на операциите на този знаменит хирург. Едновременно с това посещава редовно и детската хирургическа болница по ортопедия под шефството на професор Жалагие.

Каквито и предизвикателства да му поднася съдбата, д-р Минко Софрониев, според спомените на близките му, до края на живота си е поддържал връзки със своята благодетелка, не забравя доброто й дело.

Периодът 1905-1911 г. заема важно място в живота и професионалната му кариера. Наново в България, той се сблъсква с цялата действителност и вижда, че не може лесно да се настани в голяма държавна болница, където да приложи своите урологични знания. Като мисли, че това ще стане по-лесно в частна клиника, той открива такава в съдружие с д-р Стефан Ватев, но скоро се убеждава, че издръжката на една частна клиника не е по силите на един новоначинаещ уролог. Ето защо е принуден наново за тръгне по стръмната стълба на държавната служба. През 1907 г. постъпва на работа като хирург в Кюстендилската държавна болница, където остава в продължение на две години. През 1909 г. е преместен в хирургическото отделение на Александровска болница в София като ординатор първа степен при д-р Асен Петров, на мястото на д-р Ив. Николиев, който заема неговото място в Кюстендил. По този повод в сп. „Летописи на Лекарския съюз в България” се разменят отворени писма между двамата. Д-р Николиев обвинява д-р Ватев (по това време директор на дирекция „Обществено здраве”), че прави услуга на бившия си „ортак и приятел”, че партизанства в негова полза (кн. XI и XII /1909 г.), а в следващите броеве на списанието (кн. I и II /1910 г.) д-р Софрониев отговаря на обвиненията и ги отхвърля като неоснователни. Запазен е документ от 14.08.1911 г., с който Александровска болница удостоверява, че д-р Софрониев е извършил 936 важни хирургически операции. Този документ явно е във връзка с обявления от Българското дружество Червен кръст конкурс за управител - лекар на Дружествената болница. Тя е открита официално на 15.09.1909 г. и неин ръководител до този момент е д-р Иван Карамихайлов, който на 1 юли 1911 г. напуска болницата и тази длъжност. В първия конкурс участват петима хирурзи, назначен е д-р Аджаров, но той отказва длъжността по здравословни причини и е обявен втори конкурс. В него участват шестима хирурзи.

Тригодишната работа на д-р Софрониев в Александровската болница разкрива неговите способности като хирург и, когато през м. август 1911 г. той кандидатства за вакантното място управител-лекар и хирург на болницата „Червен кръст”, Управителният съвет на Дружеството му възлага веднага тази работа. С писмо № 704 от 16 август 1911 г. БДЧК уведомява д-р Софрониев, че е назначен за "управител-лекар на дружествената болница с предвидената в бюджета заплата от 6 000 лв. годишнс."

"Като ви съобщаваме това, чест имаме да ви помолим да заемете колкото се може по-скоро казаната длъжност". Писмото е подписано от д-р Димитър Моллов, който по това време е подпредседател на Дружеството и отговаря за Св. Троицката община на милосърдните сестри. И наистина, д-р Минко Софрониев встъпва в длъжността на 29 август 1911 г., като в същото време е и старши лекар на хирургическото отделение. Втори ординатор е д-р Д. Куруджиев, който постъпва на 1.11.1911 г. Старши лекар на вътрешното отделение е д-р Кубрат Каракашев.

Оттук нататък започва вече неговата същинска работа на уролог. Хирургическото отделение постепенно си спечелва авторитета и на урологическо отделение, а д-р Софрониев - на известен хирург-уролог. Неговата мечта да види една урологична болница, напълно се е сбъднала. Скоро много хирурзи знаят, че в болницата „Червен кръст” се извършват всякакви урологични операции и започват да изпращат свои болни, с които те сами не могат да се справят.

За пръв път тук, на 1 май 1910 година, той прави под хлороформ първата простатектомия по метода на Фрейер, последвана от 4 такива операции през същата година, както се вижда от публикацията му в „Български лекар”, г. VI, 1911 г.

През това време и по-късно той прави вече няколко публикации в наши и френски списания, които говорят за неговата урологическа подготовка. Така в „Летописи...” от януари 1906 г., той печата един свой реферат, изнесен в Софийския

клон на Лекарския съюз върху „Разделянето пикочта на двата бъбрека във връзка с един случай на тумор на бъбрека”.

След смъртта на д-р Д. Моллов през 1914 г. е създадена нова длъжност - директор на общината и на 22.11.1914 г. тя се заема от д-р Софрониев. Мотивировката в отчета пред Главното годишно събрание на дружеството на 21 юни 1915 г. е следната: „Тъй като главната задача на дружествената болница е да дава добра теоретическа и практическа подготовка на учениците за милосърдни сестри и тя е собствено самото училище, дето става обучението на учениците, намери се за добре от Управителния съвет управлението на училището и на пансиона на учениците при Св. Троицката община да се поверят на управител-лекаря на болницата...”

Следващите години, до 1923 г., са изпълнени с усилена работа в Червен кръст. Трите войни през това време – Балканската, Междусъюзническата и Първата световна, превръщат болницата във военна, но той намира начин да приютява в нея и цивилни лица, нуждаещи се от урологична помощ, различна от военната. Но той не е само хирург - той е и управител на болницата и директор на Училището за милосърдни сестри. Тези два поста той заема достойно и изпълнява бляскаво възложената му организаторска и административна служба. Всички медицински сестри от онова време си спомнят строгия, дисциплиниран, крайно взискателен, но същевременно и крайно човечен д-р Софрониев. Той не наказва никога и никого, защото няма провинили се, за да ги наказва. Думата му е закон и този закон е ненарушим. Такъв го знае пишещият тези редове (б.а.-д-р Георги Ефремов) през времето, когато беше свързан с него в продължение на 7 и половина години като негов асистент и приятел, такъв си остана той до края на живота.

Същата оценка споделя и милосърдната сестра Мария Коева Нимева (тя изрично подчертава в спомените си, че е от Български Червен кръст и че е работила при д-р Минко Софрониев от 15 септември 1916 г. до септември 1925 г., като негова операционна сестра).

Специално проучване заслужава работата на д-р Минко Софрониев като управител-лекар на болница „Червен кръст”. Това е времето, когато се водят три от петте войни на България и БДЧК, както и болницата "Червен кръст", играят ключова роля в медицинското осигуряване на Българската армия. А главната отговорност и тежест пада върху плещите на санитарния полковник д-р Минко Софрониев

По време на Балканската война БДЧК разкрива и издържа 14 болници с повече от 1 370 легла. Разположени във вътрешността на страната, тяхната основна задача е да доизлекуват ранените и болните на фронта. Така болница „Червен кръст” в София, ръководена от д-р Минко Софрониев, се разраства от 60 на 120 легла. Негови помощници са двама лекари от германската помощна мисия, както и двама студенти медици и една лекарка. Другите болници са: в помещението на „Майчин дом”, ръководена от мисия на Германския Червен кръст (доц. д-р Киршнер), както и в училището „Йосиф Ковачев”; в санаториума на д-р Сарафов - болница за вътрешни и инфекционни болести; в бубарницата на Министерството на земеделието в Харманли, болница на клона в Русе с 300 легла; болница на варненския клон; две болници на видинския клон в училищата „Васил Левски” и „Антим I”, болници на Ломския, на Врачанския клон, Търговска и Израилтянска болница в София.

Някои от тях са разпределителни болници, които са имали на щат по-малко легла - от 40 до 120, но практически са разкривани до 300-400 легла, в зависимост от нуждите на момента. Персоналът на тези болници се състои главно от лекари и среден медицински персонал от червеунокръстките мисии в чужбина.

В периода на Балканските войни 1912-1914 г. в болницата „Червен кръст” са лекувани 607 офицери, 1 015 войници и 198 цивилни граждани. В таблицата,

отразяваща в цифри дейността на болницата от 1 март 1901 г. до 31.12. 1935 г., времето на войните; под графите за вида заболявания (медицинска услуга), за разходите и приходите е написано с едри букви „ВОЙНА”. Липсват обаче точни данни за преминалите болни и ранени през Първата световна война.

По време на Първата световна война болницата функционира като дружествена от 1 март 1915 до 10 септември 1915 г. и от 1 февруари до 1 март 1920 г. По време на войната тя е Трета местна военна болница със всички задължения, характерни за новите условия. Д-р Софрониев, с чин подполковник, е управител на общо четири болници – Дружествената болница „Червен кръст”, болницата във Втора мъжка гимназия (тогава на „Витоша” и „Аспарух”) - с 200 легла; болницата в 7-ма прогимназия – с 200 легла; в училище „Тодор Минков” - 200 легла, както и в хотел „Париж” - с четири отделения, където се превеждат болните на оздравяване за електризация и масажи.

Естеството на работата във военновременната обстановка не предполага точни отчети, на които да се позоваваме днес. Но няколкото оригинални снимки, които семейството на д-р Минко Софрониев е съхранило и до днес, съдържат думи на искрена благодарност, пазят спомена от негови пациенти, от колеги и милосърдни сестри, с които е работил през тези наистина трудни години.

Най-точно показват това думите на мил. с. Мария Коева: „За всички тези болници, изпълнени с ранени и с тежко ранени – припомня тя - д-р Софрониев трябваше да се грижи и да мисли денонощно. Докторът много обичаше своите болни - твърди сестра Мария Коева. -. Да, това беше лекарят д-р Софрониев”.

„След напускането на Червения кръст на д-р М. Софрониев, продължава тя, през свободното си време му асистирах в частната му „Урологична клиника” на ул. „Верила” № 3. Изкушавам се да цитирам по-голямата част от нейните спомени.

„Познавам д-р М. Софрониев – споделя тя - като крайно честен и много опитен хирург-уролог. Неговите операции бяха чисти, асептични и никога не е имало супурация през цялото ми сработване с него в продължение на десет години. Той работеше много леко и никога не е допускал травма в операция. Никога не помня да е имало хематом (кръвоизлияние). Резекция на пилора така бързо оперираше, както апендикс, гастроентеростомия и др. Оперираше само с лумбална инжекция: хинокок на черния драб, хинокок на белия дроб, хинокок на жлъчката. Оперирахме много леко и никога в мене не се е появявало съмнение, че операцията няма да бъде с добър край – особено урологичните и простатните. Неговите разрези-секатриси бяха винаги малки. Камък от бъбрека оперираше за 10 минути, апендикс - за 5 минути. Докторът казваше шеговито: ”Ние, артистите, на всичко умеем да свирим.” Д-р Софрониев водеше непрекъсната борба с лекарите от болницата „Червен кръст”, за да могат десетте безплатни легла да се запазват за тежки хирургически случаи за бедни хора. Отношението към бедните беше изключително - колкото по-бедни бяха болните, толкова по-големи грижи полагаше за тях.

Във връзка с това си спомням и следния случай. Един пациент, опериран от доктора през 1916 г. от Самоков, от благодарност му донесе три картофа и един килограм зрял боб. Този жест на крайно бедния човек трогна толкова много д-р Софрониев, че той казваше: „Никой не би могъл така дълбоко да ме развълнува, както този човек”. Болните го обичаха много и го считаха просто като светец. Медицинският персонал също много го уважаваше и обичаше. Д-р Минко Софрониев лекуваше амбулаторно много бедно болни безплатно. По онова време в болницата „Червен кръст” всеки преглед се заплащаше по 30 лева и превръзки до 100 лева. Винаги внимателен, особено към бедно болните, д-р Софрониев не ги забравяше и на имения си ден – Димитровден. Вместо да ги почерпи, той раздаваше цялата си месечна заплата

от 50 сребърни лева, между лежащите в болницата бедно болни. Д-р Софрониев притежава албум от всички тежко болни - умиращи, които той е спасил от смърт. От всеки един от тях той искаше по едно портретче. Десетхилядната си операция докторът отпразнува скромно в кабинета си.”

До този момент д-р Минко Софрониев се развива интензивно в професията си, като поддържа постоянни връзки с Франция и Медицинския факултет в Монпелие и изпраща редица статии по проблеми на урологията в български и френски медицински издания. В "Annales des maladies de organes gento-urinaires" през 1906 г. публикува статията "Calcul prostatov vesical", подписана от dr M. Sofroniev (de Sofia), Clinique l'opitale d'Etat. През 1910 г., пак там, публикува "Extrait". През 1911 г. в сп. "Български лекар", г. VI, кн. 1, публикува статията "По диагнозата на calculus vesical urinal". И трите публикации се пазят и досега в семейството на д-р Софрониев.

Научната му активност явно не се изчерпва само с тези публикации, още повече, че по това време българската медицинска общественост развива много активна дейност както чрез връзките на възпитаниците на различни европейски школи с техните преподаватели и колеги и редица медицински периодични издания, така и чрез усилията им за създаване на първия медицински факултет в страната към Софийския университет. По свидетелствата на неговите внуци Минко и Радка през целия си живот той е поддържал постоянна връзка с Франция. Пример в тази насока е и фактът, че през 1921 г. Министерството на външните работи на Франция го удостоява с почетен сребърен медал и грамота като директор на болница "Червен кръст".

През 1907/8 г. се оженва за г-ца Любика Петрова Пулкова от Кюстендил. Баща ѝ, Петър Пулков, е известен банкер в града, който има 4 дъщери и един син. Отчетите на Дружеството за 1899-1900 г. го сочат като един от редовно отчетените членове на Кюстендилския клон на Червения кръст. Тя е много по-млада от него (1889 – 1942 г.), но бащата намира този брак за подходящ за нея и времето потвърждава това. Имат 3 деца - дъщеря Людмила-Маля и двама сина - Боян и Софрони, който изчезва безследно в смутните времена на 1944 г.

Двойката се числи към столичния елит. В семейството са запазени две покани за приеми в царския дворец, съответно от 6.12.1911 и 14.02.1912 г.

В дружествената болница д-р Минко Софрониев работи на двете длъжности от 1911 до 1920 г., когато "доброволно" подава оставка като директор на Св. Троицката община на милосърдните сестри и тази длъжност е поверена на члена на Ръководството д-р Богдан Чавов, активен деец на Софийския клон на Дружеството и на Лекарския съюз.

Мотивировката в протокола от 4.08.1920 г. е : "...Понеже директорът на общината на милосърдните сестри д-р Софрониев намира, че му е невъзможно да изпълнява тъй както трябва и длъжността си на директор на общината, като хирург твърде много зает с работата си в болницата, то УС възложи на г-н д-р Чавов директорската длъжност.”

Истината явно е малко по-различна. Според неговия колега и помощник д-р Георги Ефремов, завистливи хора стават причина той да напусне болницата „Червен кръст” след 13 години работа в нея. Напуска я, когато вече си е спечелил име на голям уролог и опитен хирург. Без да се оплаква и без да критикува, д-р Софрониев веднага преустроява работата си с оглед на новото положение, като създава своя частна клиника на ул. „Верила” № 3, в която продължава прекъснатата за кратко време урологична дейност. Същевременно той поддържа връзка с болницата Некер в Париж.

При клиниката той създава голяма урологична колекция, която, заедно със своята голяма медицинска библиотека, подарява в завещанието си на Първа

хирургическа клиника при ВМИ. В своята клиника пръв в България прави кръвопреливане на кръв от човек на човек през 1927 г.

Като дългогодишен деец на Червения кръст, д-р Софрониев върши постоянно и благотворителна дейност - лекувал е безплатно много хора, между които е и работническият трибун Георги Кирков. Когато умира, в завещанието си предвижда дарения за Червения кръст и Училището за милосърдни сестри. За съжаление изпълнителите на завещанието пренебрегват волята му.

Д-р Минко Софрониев умира на 31.12.1948 г., а е погребан на 1.01.1949 г. Съобщения за смъртта му излизат във вестниците "Изгрев", "Отечествен фронт" и "Работническо дело" на 5 януари 1949 г. (от семейството му, от внуците му Минко, Радка и Георг, от няколко родствени и приятелски семейства, както и от Настоятелството на Софийския клон на Българския лекарски съюз). А на 5 февруари, 40 дни след кончината му, същите вестници публикуват поканата на семейството му за предстояща панихида на 6 февруари в храма „Св. Неделя”.

Когато говори за д-р Софрониев, д-р Георги Ефремов отбелязва, че в продължение на 75 години той е отдавал на обществото своя опит, знание, енергия и организаторски талант. „Ако не беше толкова скромен - продължава той - , ние отдавна щяхме да имаме урологично отделение при Александровската болница и д-р Софрониев достойно щеше да заеме катедрата по урология. Той, обаче, беше чужд на борбите, които се развиваха между много лекари при създаването на Медицинския факултет и той си остана ням зрител на тия борби. Той не стана шеф на урологична клиника при Медицинския факултет, но остави името си на пръв уролог в България. Като такъв ще остане и в историята на нашата медицина”.

Д-Р КУБРАТ КАРАКАШЕВ

Тъжно е, когато усилията да откриеш повече информация за личността на един човек, посветил години на българската медицина и здравеопазване, не донасят очакваните резултати. Колкото и да се ровех в архивни документи и книги по тези теми, все удрях на камък. Но въпреки всичко усилията си струваха. Защото д-р Кубрат Каракашев, отдал четвърт век от своя живот на Българското дружество Червен кръст, принадлежи към онази генерация български интелегенти, които в края на XIX и първата четвърт на XX век , изграждат новия облик на България пред света.

В една от страниците на Интернет открих родословното дърво на неговата фамилия, която има запомнящо се присъствие в обществения живот на страната.

Кубрат Каракашев е роден е през 1873 г. в гр. Русе, в семейството на Иван Каракашев. Има трима братя: Ангел загива през 1876 г. в четата на Панайот Хитов в Сърбия; капитан Тодор Каракашев (10.02.1866-1930) е известен деец на Българския национален морски съюз(БНМС) и на Българското търговско-промишлено дружество (БТПД). Завършил минно инженерство във Фрайбург, той участва в Сръбско - българската война, 18 години е директор на БТПД. Има неоспорими заслуги за развитието на морския ни транспорт, за увеличаване броя на параходите, утвърждаване на българските екипажи и удължаване на обслужваните от тях линии. Член е на първия академичен съвет на Висшето търговско училище във Варна (1926 г.)- снимка на този съвет е публикувана в блога на Л. Метев в Интернет

- Атанас Каракашев също има интересна биография. По информация в Интернет през 1860 г той е открил, заедно със Сюлейман ага първата мелница в България, а през 1867 г. - първата общинска аптека в Русе. През 1897 г., заедно с предприемачите Балабанови от Враца, построява първата спиртна фабрика в града. Той има двама сина – капитан Борис Каракашев (1887-1920), майор Георги Каракашев и дъщеря Люба. За нас е интересна съдбата на Люба, която се омъжва за родения в Калофер изтъкнат архитект Киро Хр. Маричков, който заедно със съгражданина си арх. Георги Фингов е автор на проекта за изграждането на новия корпус на болница „Червен кръст”(1907-1909). Името на арх. К. Маричков срещаме и по повод изграждането на паметника на Отто Биелик в двора на болницата през 1921 г. Техен внук е известният музикант Кирил Маричков („Щурците”)

Позволяваме си това съществено отклонение в разказа ни за личността и делото на д-р Кубрат Каракашев поради факта, че на този етап данните за него се оказаха твърде оскъдни. А той работи в Дружествената болница – отначало като старши лекар и началник на вътрешното отделение от 1909 г. до 1923 г., а след това и като неин директор до смъртта си през 1934 г.

- Третият син на Иван Каракашев явно е започнал да следва медицина след 1890 г. Към това ни навежда информацията, публикувана в авторитетното издание „История на Военномедицинската академия”. Според нея през 1892 г. Военното министерство за първи път въвежда в практиката си отпускане на стипендии за студенти и специализанти по медицина. Те са част от усилията му да се повишава квалификацията на военните лекари, както и да се подготвят нови кадри за попълването на дивизионните болници със специалисти, получили образованието си в чужбина. Между тях е д-р Иван Карамихайлов, изпратен във Виена, д-р Кубрат Каракашев - в Лайпциг и др. Става така обаче, че много от лекарите, завършили медицина със стипендии от Военното министерство, както и от специализиращите не свързват трайно живота си с военната медицина. Единици са тези, които до края на живота си остават военни лекари. Д-р Иван Карамихайлов, и д-р Кубрат Каракашев въобще не влизат след това във войската, но по време на трите войни в началото на XX век изпълняват своя професионален дълг в грижа за ранените и болни войници и офицери от българската войска.

Специалният ни интерес към личността и делото на д-р Кубрат Каракашев е свързан с дейността му в Българското дружество Червен кръст. Името му срещаме за пръв път през 1909 г., когато се съобщава новото ръководство на болница „Червен кръст”, в която той е назначен за старши лекар на вътрешното отделение. Управител-лекар е д-р Иван Карамихайлов. След като той напуска болницата през 1911 г., неговата длъжност е поета от д-р Минко Софрониев, който я ръководи до 1923 г. Д-р Каракашев остава на поста си до 1924 г., когато е назначен за управител –лекар на дружествената болница. На тази длъжност той остава до деня на своята кончина - 17.02.1934 г. Като имаме предвид трудния път, който изминава болница „Червен кръст” в периода 1909-1934 г., можем да го отнесем и към личността на д-р Кубрат Каракашев. Това е времето на три войни, две национални катастрофи, тежки природни и социални бедствия, бежански вълни, през което личният състав на болницата доказва на практика значението си на едно първостепенно болнично заведение в София. Дял за високото признание има и д-р Кубрат Каракашев.

Някак обидно е, че засега разполагаме с толкова оскъдни данни за жизнения и професионалния път на д-р Кубрат Каракашев. В продължение на едно десетилетие той се утвърждава като добър специалист в областта на вътрешните болести. В личния архив на писателя Стилиян Чилингиров се пази малка бележка, в която той го описва като много добър интернист, отзивчив, внимателен човек. Бил женен за японка.

Единствената информация за съпругата му е от 1922 г., когато тя е била привлечена за член на Дамския комитет на Училището за милосърдни сестри, заедно със съпругите на проф. д-р Стоян Ватев и д-р Д. Михайловски. Това е времето, в което се осъществява коренна реорганизация на работата му. Семейството имало син, който напуснал този свят твърде млад и не оставил потомство

За общественото признание на неговия професионализъм и мястото му в обществения живот на столицата говорят още два факта.

- Името на д-р Кубрат Каракашев се споменава по повод смъртта на народния поет Иван Вазов през 1921 г. За този паметен ден свидетелства проф. д-р Параскев Стоянов. „Извърши аутопсия на тялото му от д-р Кубрат Каракашев, асистиран от една милосърдна сестра...”

- За същото се споменава и във връзка с убийството на политика Никола Геннадиев през 1923 г. - като лекар, извършил аутопсията му.

- В албума, подарен на Клуба на милосърдните сестри при НС на БЧК от мил. с. Злата Толтукова (випуск 1926 г.), има няколко снимки, в които виждаме д-р К. Каракашев - тогава директор на училището и управител на болницата, заедно с д-р Ив. Карамихайлов, д-р Д. Михайловски в компанията на проф. Ст. Данов, проф. д-р Стефан Ватев, милосърдни сестри и американски инструктори.

Колкото и оскъдни да са данните за живота и делото на д-р Кубрат Каракашев, неговата значимост за нас се определя от факта, че в един период от четвърт век е свързал съдбата си с Българското дружество Червен кръст и с неговата хуманитарна дейност. Без да е нужно да повтаряме какво е мястото на Дружествената болница през този период, можем да заключим, че той е един от нейните „строители”, като по този начин внася личния си принос в развитието на болничното дело в България.

Д-Р ДИМИТЪР МИХАЙЛОВСКИ

Пристъпвайки към представянето на ръководителите на болница „Червен кръст”, изпитваме естественото вълнение от срещата с емблематични личности от историята на българското здравеопазване. В многобройни публикации през последните двадесетина години е събран различна по обем и значимост информация за мнозина от тях. И все пак остават „бели петна” в биографиите им. Като съсредоточаваме вниманието си върху връзките им с Българското дружество Червен кръст, се надяваме да допринесем ,макар и малко, за запазване на спомена за тях.

Д-р Димитър Михайловски е от онова поколение български медици, които изграждат националното ни здравеопазване от края на XIX до средата на XX век, но поради различни обстоятелства не са между най-известните му представители. Принадлежи към онази част от българската интелигенция от медицината, чиято ценностна система е ориентирана на Запад. Особено силно се чувства немското влияние. Той обаче се свързва с влиянието на френската медицина и принадлежи към т. нар. френска школа .

Роден е в гр. Елена през 1864 г. и произхожда от прочутия възрожденски род Михайловски, чиято история започва от далечната 1688 г. Между най-известните му представители (наследници на Христо Михайлов) са Иларион Макариополски (Стоян Ст. Михайловски - 1812-1875), Никола Ст. Михайловски (1818-1892) - писател, Стоян Н. Михайловски (1856-1927)- писател.

Д-р Димитър Михайловски е от другия клон на рода, началото на който поставя вторият син на чорбаджията Михал - Иван, известен с прозвището Кара Иван. Връзката

между двата рода явно издържа предизвикателствата на времето. Един интересен факт припомня проф. д-р Стоян Саев, чийто баща е осиновен от писателя Ст. Михайловски - писателят е пациент в болница «Червен кръст», където умира на 3 август 1927 г.- тогава неговият родственик е старши хирург и началник на хирургическото отделение в нея.

Подобно на своите прочути родственици, както и на много други будни младежи от града и той се стреми към високо образование. Завършва „Роберт колеж“ в Цариград и медицина в Париж. Работи при прочутия невролог и психиатър Шарко. Връща се в България, но още през 1892 г. Висшият медицински съвет, по негово искане, му разрешава стипендия за двегодишна специализация във френската столица. Според издадената през 2004 г. „История на Военномедицинската академия“ (на стр. 27) се съобщава, че през 1892 г. се въвеждат в практиката стипендии на Военното министерство за студенти по медицина. Те са част от усилията на военното ведомство да се повишава квалификацията на военните лекари, но и да се подготвят нови кадри за попълването на дивизионните болници със специалисти. Така завършват медицина редица студенти, между които и д-р Д. Ив. Михайловски. През същата година са изпратени и редица други, между които д-р Иван Карамихайлов във Виена, Кубрат Каракашев в Лайпциг и др.

По същото време, от 1893 г., по покана на българското правителство, в страната е превлечен на работа за няколко години като старши лекар хирург в Александровска болница швейцарският хирург Карл Роберт Щирлин (1862-1928), ученик на Крьонлайн от Цюрих - едно от най-прочутите имена в хирургията на всички времена. Основната цел е създаването на хирургическа школа и обучението на млади кадри, които да изградят основите на болничната хирургия в България. След приключването на специализацията си в Париж д-р Михайловски започва работа при него като младши ординатор. През 1896 г. д-р Щирлин е назначен за главен лекар на Клементинската болница, но само след година е принуден да се върне в Швейцария. Бил е женен за българка и хранел добри чувства към България.

Д-р Димитър Михайловски, както и лекарите Ив. Кожухаров, Ас. Петров, П. Проданов, Хр. Тангилов. имат шанса да са сред неговите ученици и способни последователи. Това осигурява развитието на хирургията в системата на болничната помощ у нас. Създава се плеяда от талантиливи млади хирурзи, които оглавяват хирургическите отделения в болниците на големите градове в България и създават свои ученици и школи. Такива са хирурзите Ив. Карамихайлов, М. Морфов, Минко Софрониев, Хр. Аджаров, Ганчев, Нешев, Недялков и др. Част от тях се насочват към други хирургически профили и способстват за развитието на други хирургически специалности. Така М. Софрониев става основоположник на българската урология. Хр. Тангилов- на ортопедията и пр.

За д-р Михайловски периодът 1893-1900 г. е най-плодотворен в научно и организационно отношение. След специализацията в Париж и школата на д-р Щирлин, за около четири години той е хирург в Пловдивската държавна болница, в която през 1892 г. бесарабският българин д-р П. С. Бондарев (1855-1916) основава хирургическото отделение и поставя началото на прословутата хирургична школа. Той е правил малка и средна хирургия. Бил е старши лекар в Пловдив и Варна, където е бил и управител на болницата. Негови последователи след д-р Асен Петров (1864-1920) са: д-р Димитър Михайловски, д-р Петко Проданов, д-р Петър Ничков, д-р Минко Софрониев, д-р Христо Аджаров (1871-1960).

След това д-р Михайловски се премества се в София, където работи в частни, фондови и държавни болници. През 1900 г. той, заедно с д-р Стефан. Сарафов и д-р Марин Славчев, открива частно лечебно заведение, известно като санаториум. Първоначално то е разположено в къщата на търговеца Тодор Балабанов, на ъгъла на

бул. „Цар Освободител” и ул. „Раковски”. Има три отделения: вътрешни болести, хирургия и гинекология. Цената на дневния престой е от 6 до 10 лева.

На 10.X.1901 г. се провежда първият учредителен лекарски събор. На него за председател на УС е избран д-р Димитър Моллов, а за секретари - лекарите Михайловски, Златарев, Киров и Кесяков. Редакционният съвет, на който е възложено издаването на списание „Летописи на Лекарския съюз в България”, включва лекарите Михайловски, Д. Киров, Н. Москов и др..

На следващия ден „конгресистите” посещават болницата на Червения кръст, Александровската болница, Софийската първодивизионна болница. Накрая участниците полагат венец на Докторския паметник и е отслужена панихида.

През 1908 г. д-р Михайловски е назначен за главен лекар на Клементинската болница в София, която през Балканската война е преустроена в дивизионна болница от хирургически тип. На тази длъжност той работи до 1922 г.

По време на войните Царица Елеонора има собствена етапна болница в Пловдив със 100 легла. Станалият вече известен сред софийските хирурзи д-р Михайловски работи в нея през Балканската война като лекар, заедно с 4 сестри от Дяковарския орден. В болницата се приемат само тежко ранени от Пловдивската гара. През Първата световна война Клементинската болница отново става военна и в нея, заедно с д-р Михайловски, работят и немските лекари Майер и Денк.

Според специалистите д-р Димитър Михайловски заема едно от първите места в българската хирургия по онова време, когато тя все още е в младенческа възраст. Воден от оправданото си самочувствие на доказан професионалист, също като д-р Асен Петров, той кандидатства за професор в Медицинския факултет, но след като е отхвърлен, се отдава предимно на частна практика.

Подобно на повечето си колеги от онези времена, д-р Михайловски оперира във всички области: коремна хирургия, ортопедия, урология, обща хирургия, гинекологична и белодробна хирургия.

Богатата му хирургическа практика е отразена в повече от 40 научни публикации, някои от които са докладвани във френското национално хирургическо дружество (Societe National de chirurgie). Цялата архива обаче е изгоряла по време на бомбардировките в София през 1944 г.

За пръв път той извършва и прави публикации върху следните по-важни оперативни интервенции: енуклеация на струма (1895), шиниране на счупена долна челюст, остеосинтеза при счупване на капачето на коляното; хистеротравматизъм, операция на матката (1896); кастрация при хипертрофия на простатата; окачване на подвижен бъбрек върху 12-ото ребро (1897); спленектомия при хипертрофия на слезката, апендектомия при остър апандицит, суправагинална хистеректомия, изваждане на камъни от пикочния мехур по супрапубисен път (1898); вагинална хистеректомия, отстраняване на шийния симпатикус при епилепсия (1899); отстраняване на бедрена артерио-венозна аневризма (1902). Той пръв (или един от първите) е извършил и описал оперативно отваряне на белодробен гнойник (белодробен абсцес 1935) и др.

Повечето от трудовете му са добре обработени. Те съдържат подробно описание на спешните случаи и представляват несъмнен принос за младата българска хирургия, въпреки че в тях липсва оригинална творческа мисъл..

Димитър Михайловски бил активен, смислен и качествен оператор. Специалистите и историците на медицината твърдят, че той би имал още по-голямо значение за развитието на нашата хирургия, ако беше продължил научното си творчество и не беше се отдал предимно на активна оперативна дейност.

На 24.X.1933 г. е проведено учредително събрание за създаването на Българското хирургическо дружество. Избрано е ръководството му - председател е проф. Парашкев Стоянов, а подпредседател д-р Димитър Михайловски.

Връзките на д-р Димитър Михайловски с Българското дружество Червен кръст се развиват успоредно с развитието на самото дружество – той е дългогодишен член на централното ръководство, един от основателите на дружествената болница, работи няколко десетилетия всеотдайно за успеха на Червения кръст. Заедно с д-р П. Ораховац и Д. Яблански, той е в състава на специална комисия, избрана от Главното събрание, за да контролира строежа на новата сграда на Дружествената болница – задача, която те изпълняват успешно.

През 1922 г. д-р Димитър Михайловски постъпва на служба в болница „Червен кръст“ като началник на хирургическото отделение, а от 1924 г. е избран за старши лекар-хирург на Дружествената болница. Това е време, в което тя е едно от най-авторитетните болнични заведения в София. Ръководството на БДЧК полага много усилия за усъвършенстване на работата на Училището за милосърдни сестри и на болница «Червен кръст». Затова през 1926 г. то командирова д-р Д. Михайловски във Франция за месец и половина, за да се запознае с новите методи в хирургията.

В периода 1934-1937 г. той вече е управител-лекар на болница «Червен кръст». В новото изследване по повод 110-годишния ѝ юбилей подробно разказваме за измеренията на нейната дейност, в които се оглежда и приносът на д-р Димитър Михайловски. През 1937 г., вече на 73 години, той е освободен от длъжност поради навършване на години за пенсия и само след две години (1939) умира.

ДОЦ. Д-Р БОРИС КЛАЙН

Доц. д-р Борис Едуард Клайн е роден на 17 април 1894 г. в София, където завършва средното си образование. През 1912 година започва да следва медицина във Виена. През 1915 г. прекъсва учението си поради избухването на Първата световна война, в която взема участие – първоначално като студент медик, а по-късно - като санитарен подпоручик - дружинен лекар. Награден е с орден за храброст. От януари до октомври 1919 г. работи доброволно като студент в Първо вътрешно отделение на Александровската болница. През 1919 г. постъпва отново във Виенския медицински институт и на 31 януари 1921 г. е промовиран за доктор по медицина.

На 5 март 1921 година постъпва като доброволен лекар пак в Първо вътрешно отделение на Александровската болница. На 1 декември същата година е назначен за асистент, а през май 1928 г. – за главен асистент във Вътрешната клиника в София. През 1924 г. е на специализация в Тропическия институт в Хамбург, където завършва курс по тропически болести и паразитология. През 1933 г. става доцент при Катедрата по вътрешни болести, ръководена от проф. В. Моллов. От 1934 г. преминава на работа в болницата на Българския Червен кръст (БЧК), отначало като началник на вътрешното отделение, а по-късно - като неин управител. През 1939 г. е награден с Народен орден „За гражданска заслуга“. През 1944 г. е мобилизиран като санитарен лекар. От 1948 до 1951 г. е началник на вътрешното отделение на Старозагорската болница, а от 1951 до 1957 г. е лекар в 11-та поликлиника.

Помествахме спомените на дъщерята на д-р Клайн – д-р София Клайн.

След тежко боледуване баща ми издъхна на 12 юни 1960 г. Опелото се извърши на 14 юни 1960 г. в Първа евангелска църква. Много лекари, сестри, приятели, пациенти дойдоха да изпратят уважавания и обичан доц. Клайн. Църквата не беше в състояние да побере всички негови почитатели. Слово пред смъртното му ложе изнесе проф. Васил Цончев.

Баща ми е бил добър лектор, при изнасянето на лекциите не е използвал бележки или други материали, винаги е говорил свободно. Лекциите си обогатявал с новости от чуждестранната литература, примери от лекарската практика и интересни медицински казуси. Много полезни за студентите и специализиращите лекари са водените от него визитации и занимания при леглото на болния. Доц. д-р Борис Клайн е бил един от любимите и уважавани преподаватели на Медицинския факултет (проф. Т. Гоцев, проф. Ал. Попов, д-р П. Минчев). Преподавателската работа винаги му е допадала. Баща ми владееше и обичаше материала, който излагаше, но обичаше и работата с жадните за знания, амбициозни и перспективни млади хора.

Баща ми изнасяше лекции и в училището за обучение на милосърдни сестри към болница „Червен кръст“. Той се гордееше с резултатите на своите сестри-ученички и първи помощнички, които бяха известни със своята изключително добра подготовка, прецизност, всеотдайност и дисциплинираност при работа в болничните заведения. Когато напусна този свят, тези сестри го изпратиха с думите: ”С чувство на дълбока почит свеждаме глави пред паметта на големия лекар и човека (из некролога на медицинските сестри-негови помощници в службата му в болници и здравни заведения).

През 1948-1951 г. баща ми беше началник на вътрешно отделение на Старозагорската болница. „Под ръководството на доц. д-р Клайн в Старозагорската болница израстват ерудирани специалисти - интернисти: д-р Михаил Неклюдов, д-р Станислав Славов, д-р Петър Фучиджиев и е организирана първата конференция с участие на всички терапевти от окръга (из „Сто години Старозагорска болница“, изд. 1983 г.)

През летните месеци голям брой медици се включваха в стажантската група по вътрешни болести при доц. Клайн. През 1949 г. братовчедка ми също караше стажа си в Стара Загора, така имах възможност да се запозная с някои от стажантите. Когато се срещаха, те коментираха престоя си във вътрешното отделение, възхищаваха се от баща ми като диагностик и взискателен преподавател. Той връщал студентите да аускултират отново и отново, докато не почнат да чуват в слушалките си шумовете, за които става дума. „Щеш не щеш, ти налива в главата и ушите, каквото трябва.“ Аз слушах мълчаливо и се гордеех с баща ми.

Минаха доста години. Баща ми беше прикован на легло, когато беше приятно изненадан и съответно много зарадван от посещението на благодарните стажанти, вече дипломирани лекари.

В София баща ми беше включен в здравна лектория и често изнасяше популярни медицински беседи пред граждани от Димитровски район. ОФ клубът винаги беше пълен със слушатели, които го отрупваха с безброй въпроси от всички области на медицината. Главният лекар на Трета санитарно-противоепидемиологична станция (СЕС) д-р Митрев е изказал писмена благодарност и признателност на баща ми за непрестанната помощ, която е оказвал на районната здравна лектория като незаменим лектор.

Баща ми упорито и всеотдайно се бореше за здравето на пациентите си и страдеше, когато се изчерпваха възможностите на медицината и самият той беше безсилен да им помогне. Той беше изключително отговорен към работата си. „Всеки ден е виждал болните си в отделението и е минавал визитация“ (проф. Ал. Монов,

изказване на научна сесия „Сто години от създаване на болница „Червен кръст“, София, 21.11.2000 г.). Дори неделен ден, преди обичайната си разходка, баща ми се отбиваше при пациентите си в болница „Червен кръст“. Когато го придружавах, го изчаках в кабинета му. По време на бомбардировките над София, нашето семейство бе евакуирано в Княжево. По този начин баща ми имаше възможност да бъде със семейството си и всеки ден да бъде в болницата „Червен кръст“. Баща ми беше обичан и уважаван от пациентите си. Те изпитваха върху себе си въздействието на неговата личност и професионални умения, което пораждаше вяра в изцелението.

Мой приятел, съученик и колега (В.К.) в юношеската си възраст е боледувал от тежко заболяване (белодробна туберкулоза). Баща ми е бил единственият лекар, който е давал надежда за неговото изцеление. Той започнал лечение със стрептомицин, който се доставял от чужбина. По това време този антибиотик не се е внасял в България. Моят приятел ми казваше: „Аз го чаках с толкова голямо нетърпение. Когато заставаше на прага, сякаш слънцето огряваше стаята ми“.

От М.Т. научих думите на леля й, която била на лечение в болница „Червен кръст“: „Влезеше ли д-р Клайн в стаята, вече си наполовина излекувана“.

Трогателен е споменът на ученик от Стара Загора: „След прекарана тежка пневмония (тогава нямаше даже пеницилин) лекуващите лекари препоръчаха на родителите ми да бъде заведен на консулт при д-р Клайн. Никога няма да забравя този лекар, този човек! След продължителен и обстоен преглед майка ми извади пари да плати визитата. Д-р Клайн отказа категорично да вземе парите: „Госпожа, момчето е вече здраво, а и съм поласкан, че старозагорските колеги д-р Узунов и д-р Венков уважават и ценят моето мнение“. А бялата престилка на д-р Клайн беше закърпена. Следобяд родителите ми ме изпратиха с кошничка плодове, набрани от дърветата в двора ни, за да ги занеса на д-р Клайн. Той ме погали по главата, а в очите му бликнаха сълзи“. (Симеон Майноловски, в. „Анти“, 29.04-05.05.1994 г., стр. 8, в „Стара Загора-ГУЛАГ за лекари“).

На обяд пред дома на баща ми в Стара Загора се тълпяха много пациенти както от града, така и от селата. Седнали на тротоара или в каруците си, те чакаха търпеливо завръщането на баща ми от болницата и прегледа, от който се нуждаеха.

„Проф. В. Моллов се гордееше със своя главен асистент д-р Борис Клайн. Той беше един от първите доценти на Медицинския факултет.“ (д-р Невена Моллова, изказване на юбилейна научна сесия „Сто години от създаването на болница „Червен кръст“, София, 21.11.2000 г.).

„Извънредно много уважавам доц. Борис Клайн. Той е моят учител по вътрешни болести“ (проф. Александър Попов, в личен разговор, м. май, 2006 г.).

„Доцент Борис Клайн беше велик клиницист... Той създаде западноевропейски стил на клиничната мисъл в болница „Червен кръст“ и я превърна в най-престижната болница на нашата страна.“ (проф. Ал. Монов, изказване на юбилейна научна сесия „Сто години от създаването на болница „Червен кръст“, София, 21.11.2000 г.).

„Доц. Б. Клайн ме е научил на медицина“ (проф. Т. Гоцев, в личен разговор). Обръщението на проф. Гоцев към баща ми винаги е било „Учителю“.

„Каквото зная по вътрешни болести, дължа на доц. Б. Клайн“ (д-р П. Минчев, представител на СЗО).

„Съпругът ми (д-р П. Минчев) е говорил винаги с много преклонение, възторг и топлина за доц. Б. Клайн“ (проф. Дария Величкова, 26.06.2007 г., в телефонен разговор).

„Във в. „Анти“ е написано нещо добро за Вашия баща, но това е много малко за неговата огромна работа“ (проф. Г. Петков, 1994 г., в писмо).

„Дългогодишният главен асистент и хонорован доцент при вътрешната клиника на ВМИ (сега МА) – София - доцент Борис Клайн е изтъкнат и отзивчив клиницист, задълбочен научен работник и вещ преподавател. Той допринесе за изграждане на голям брой лекари и за развитието на родната медицинска наука. Неговото дело остана светъл пример за медицинските работници (из некролога на колектива на Първа вътрешна клиника при ВМИ-София).

„Доц. д-р Борис Клайн е вземал живо участие в научния живот на Секцията на интернистите в София и е оставил добри спомени между колегите.(из некролога на ръководството на Секцията на лекарите интернисти в София).

Публикациите на баща ми са в областта на катаралните заболявания на стомаха и червата, жлъчната секреция, захарния диабет, пернициозната анемия, лечението на тениозата и храненето в нашите болници.

Баща ми беше репресиран от комунистическия режим. Той беше уволнен от болница „Червен кръст” и от Първа вътрешна клиника на ВМИ - София (1944 г.) Кабинетите му бяха одържавени. Те се помещаваха в един апартамент, единствен имот, придобит през трудовата му дейност. Нанесоха му тежък удар. Отнеха му всичко, което беше сътворил в досегашния си живот, но знанията на изключителния клиницист, благородството и хуманизмът му бяха недосегаеми. Естествено, му беше много тежко, но той се държеше твърдо, не се оплакваше, дори избягваше да говори по този въпрос.

През годините 1948-1951 баща ми беше изселен в Стара Загора. Наистина там търпеше много лишения и несгоди, но гореше в работата си така, както само той умееше и резултатите бяха очевидни. Ще си позволя да цитирам част от една публикация: „Стара Загора - ГУЛАГ за лекари”. Колкото и невероятно да звучи - така е. В края на 40-те до началото на 50-те години „градът на липите и поетите” е бил своеобразна частица от българския вариант на болшевишкия ГУЛАГ. В Стара Загора бяха изселени четирима от най-известните софийски лекари: д-р Немски, всепризнат детски лекар, д-р Клайн, вътрешни болести, д-р Гребенаров, хирург, учител на един от най-известните старозагорски хирурзи д-р Рашев и д-р Пипано, специалист по клинични изследвания.

Какво бяха сторили на комунистите тези жреци на Хипократ? Адски машини ли са поставяли в партийни клубове, с шмайзери ли са пердашили по софийските улици или с гаубици са обстрелвали ЦК на БКП? „Въдворени по политически причини” - тъпо като дебелиите томовете на класиците на марксизма-ленинизма, тези четирима лекари живеяха в Стара Загора при крайно оскъдни и мизерни условия. Д-р Клайн бе наврял в една пристройка, д-р Пипано живееше в килер... Добре, че не бяха им забранили частната лекарска практика – пред домовете им винаги се тълпяха пациенти с надежда и упование”. (в. „Анти”, 29 април 1994 г., Симеон Майноловски)

През април 1951 г.баща ми беше изпратен в лагер Белене, където вече посегнаха на здравето му. Престоят му там беше кратък (четири месеца и половина), но необичайното за него тежко физическо натоварване, недохранването и нелекуваната дизентерия казаха своето. Той се върна у дома болен и неузнаваем.

Баща ми сключва брак с д-р София Иванова Попова. Имат син Емил (1929-2007) и дъщеря София (1934).

Баща ми беше висок, едър, представителен мъж, със светла, по-късно леко прошарена коса. Лицето му беше спокойно и лъчезарно, от светлосините му очи струеше светлина. Цялото му същество излъчваше спокойствие, уравновесеност, увереност в себе си, вродена доброта и сила на духа. Отнасяше се с уважение и внимание към всички.

Той беше изключително любящ и грижовен съпруг и баща. Винаги е помагал на нуждаещите се роднини и приятели. У дома цареше ред и дисциплина - от нас, по-

младите, баща ми изискваше прилежание и трудолюбие. На вечеря или след това баща ми често споделяше интересни случаи, та нали на масата седяха и другите лекари и студенти медици от семейството.

Възпитани в дух на хуманизъм и любов към медицината четири поколения от семейството на доц. д-р Борис Клайн (общо 8 души) свързват живота си и творческия си път с най-хуманната професия: д-р Едуард Клайн, баща – интернист; доц. д-р Борис Клайн, син – интернист; д-р София Иванова Клайн - съпруга- интернист доц. д-р София Борисова Клайн, дъщеря- микробиолог, доктор; д-р Грети Александрова Клайн, племенница- педиатър; д-р Борис Емилов Клайн, внук – хирург; д-р Емил Емилов Клайн, внук – стоматолог.; Весела Евгениева Генова, внучка- микробиолог, доктор.

Когато приключваше работния си ден, баща ми седяше в кабинета си и четеше списанията „ Швейцермедицинише вохеншрифт” и „ Винерклинише вохеншрифт”. Обичах и аз да чета своята книжка или учебник, потънала в големия фотьойл срещу него

Той не се занимаваше с политика, не поддържаше връзки с чужденци и отказваше категорично да лекува легационни служители.

Баща ми беше човек с разностранни интереси и богата обща култура. Беше любител на изобразителното изкуство, често ходехме на опери и оперети, гледахме и много спектакли на Народния театър. Благодарение на него от ранна възраст имах възможност да опозная хубавото и лошото, да бъда твърда, да понасям смело ударите, пак да вървя напред, да преследвам и осъществявам целите си.

АКАДЕМИК ТАШО ТАШЕВ

Увлекателната и много задължаваща работа по възстановяването на историята на болница „Червен кръст” придобива особен нюанс, когато става дума за личности, с които животът те е срещнал. Такива срещи остават за цял живот и се превръщат в своеобразна мярка за оценка на други хора. Достолепната личност на академик Ташо Ташев заема особено място и в дейността на Българския Червен кръст в периода 1969-1988 г. и по-точно в онази нейна част, която се отнася до здравната профилактика. И това не е случайно. По собствените му думи най-голямата промяна в живота му е, че от клиницист той се превръща в профилактик. Но връзките му с Българския Червен кръст датират години назад. В едно трудно време- 1944/1945 г. е натоварен със задачата да ръководи неговата болница и той я изпълнява успешно, като по този начин се свързва завинаги с работата на организацията през следващите десетилетия.

Академик Ташо Ташев е един от най-значимите български учени и лекари от втората половина на XX век, утвърдил се като забележителен диагностик, изтъкнат медикобиолог, признат клиницист за вътрешна медицина; основоположник на българските школи по гастроентерология, хранене и диететика. Под негово ръководство и инициатива се провеждат първите големи проучвания в България на храненето и на здравното състояние на населението.

Роден е на 14.II.1909 г. в с. Дълбоки извор, Първомайско. 14-годишен е приет във френския колеж в Пловдив и го завършва с отличен успех. Спортува, свири в известния духов оркестър на колежа, наричан „Фанфарите”. Един от любимите му преподаватели е Пер Ален - инвалид от Първата световна война, голям приятел на България, женен за българка. Той му помага финансово и го препоръчва за учител по френски език на Дон Ронкали - бъдещия римски папа. Завършва медицина (1935) в

София и още като студент се включва в осъществяването на научни разработки под ръководството на своите преподаватели.

Като начинаещ селски лекар в своя роден край (гара Скобелево, Хасковско - 1935-1937). д-р Ташев по своя инициатива се заема с проучване на разпространението на туберкулозата – болест, която в онези години е истински медико-социален проблем за много райони на България. На тази тема прави и първата си самостоятелна публикация в медицинските летописи. Не останал незабелязан, Т. Ташев е поканен за работа в 2-3 клиники на Медицинския факултет, но младият лекар избира вътрешната медицина и е приет в Катедрата по клиника на вътрешните болести. Първоначално като доброволен асистент (1937-1939), после като интернист в Банковата болница в София (1939-1941) и като асистент в Катедрата по вътрешни болести при Медицинския факултет (1941-1943) с ръководител член-кореспондент К. Чилов, когато е уволнен по политически причини. От 1944 до 1945 г. е управител на болницата „Червен кръст”

За десетина години д-р Ташев се утвърждава като перфектен интернист и изминава йерархията от доброволен до главен асистент в Катедрата по вътрешни болести (1945), доцент (1946), извънреден професор (1949), редовен професор (1951). През 1947-1948 г. специализира гастроентерология в Париж, а през 1949 г. – в Москва Той е един от основателите и първи ръководител на Института за специализация и усъвършенстване на лекарите (ИСУЛ), където създава профилирана вътрешна клиника по гастроентерология - първа по рода си в европейските страни.(1951-1956 г.), Днес, тя се нарича Клиника по гастроентерология „Акад. Т. Ташев”и е част от структурата на УМБАЛ „Царица Йоанна - ИСУЛ”. Два последователни мандата е ректор на ИСУЛ.

Още през 50-те години той организира Дружество по гастроентерология, а през 60-те години създава секция „Хранене - Асен Златаров” към Съюза на учените.

Професионалният път на акад. Ташев включва и работата му като директор на Института за хранене при БАН (1960); член-кореспондент на БАН (1961). Негово дело е създаденият и ръководен от него Център по хигиена и хранене (1972- 1973). Удостоен с научното звание Академик на БАН (1974 г.), действителен член на няколко чуждестранни академии на науките. Секретар на Отделението за медицински науки при БАН (1968). Председател на Научния медицински съвет при МНЗСГ

Към диететиката той проявява интерес още като млад асистент и доцент през 40-те години на миналия век. По-нататък все повече задълбочава познанията си и по рационалното здравословно хранене. В следвоенната 1946 г. тогавашният доцент Ташев е съорганизатор с физиолога проф. Д. Ораховац на Национален конгрес по хранене, проведен под егидата на БЛС. В летието на научните форуми по хранене това е първият научен конгрес по хранене и диететика.

Като наследник и последовател на проф. Асен Златаров, проф. Ташев е ярък популяризатор на научни знания в областта на медицината и храненето. През активния си творчески живот той изнася стотици беседи пред различни аудитории, в читалища и по линия на Червения кръст. В достъпна форма умее да поднася и сложни научни познания до обикновените слушатели. На тази своя дейност той гледа с висока отговорност и настоятелно изисква от своите сътрудници да отделят време за популяризаторски лекции. В негово лице учениците му виждат закъснял енциклопедист в науката, буден, неспокоен и търсещ ум; личност с универсален дух

Още от по-младите си години Т. Ташев е известен в много страни на Европа и света. Владеенето на 4 езика – френски, немски, английски и руски, му позволява да участва в задгранични научни срещи. На международно ниво той е един от основателите на Европейската асоциация по гастроентерология, както и на Европейската академия на науките по хранене. От друга страна, два пълни мандата е един от деветте членове на Международния съюз на науките по хранене (ИЮНС), а

дълго време – председател и на Международната асоциация по изучаване на живота и здравето (АМИЕВ). На този пост акад. Ташев замества световно известния бразилски учен Жозуе ди Кастро, който със своята книга „География на глада” стряска световната общественост след Втората световна война.

Има над 170 научни публикации. Проучва и прави приноси по проблеми на етиологията, клиниката и лечението на гастрита, язвената болест, хроничния улцерозен колит, хроничните хепатити и чернодробната цироза; резултатите от изследванията му са цитирани от много чуждестранни автори. През последните десетилетия проучва проблеми на храненето, физическото развитие и здравословното състояние на населението в България.

Тези данни измерват професионалиста Ташо Ташев. Но присъствието му като човек обяснява дълбокото уважение, което изпитват всички, които са имали щастието да се срещнат с него...

Достолепният академик Ташев е физически представителна личност - висок, снажен, с открито и красиво лице, високо чело и добра, благородна усмивка. Той е много работлив и работоспособен, винаги високо отговорен към мисията си и взискателен към себе си своите сътрудници. В същото време по своята природа е дълбоко демократичен човек - достъпен, контактен, диалогичен, който приема сътрудниците си, както и обикновените граждани с предразполагаща усмивка. Вече отбелязахме, че той е забележителен диагностик и истински народен лекар. Винаги изпращал пациентите си с думите „Със здраве!” и никога не казвал „Довиждане” от лекарския кабинет. В политически аспект академик Ташев още в онези времена може да се смята за истински предшественик на днешната демокрация.

След „революционната” реорганизация на медицинската наука и образование, осъществена в началото на 70-те години, Институтът по хранене и проблемните научни групи по медицина към БАН, заедно със своите ръководители и академици преминават към новата ведомствена Медицинска академия. Институтът по хранене, наред с редица профилактични институти е включен в центъра по хигиена, а акад. Ташев поема функциите на директор на Центъра. Промените не спират и само след 3-4 години от него се отделя като самостоятелен Институтът по хранене заедно с още 2-3 института. Като директор на своя институт акад. Т. Ташев завършва активната си дейност до пенсионирането си през 1979 г.

Обект на нашия по-специален интерес към личността и делото на академик Ташо Ташев са неговите връзки с Българския Червен кръст. Както вече отбелязахме, през разделните 1944-1945 години му се възлага трудната мисия на управител-лекар на болница „Червен кръст”. На предела на две епохи той защитава името си на професионалист, но и на достоен човек.

Хората, с които е работил, са запазили различни спомени за съвместната им работа, които хвърлят светлина върху този противоречив период в живота на страната и отделната личност.

В спомените си по повод 100-годишнината от рождението на акад. Ташев, проф. д-р Александър Попов споделя своето виждане за събитията: „При тези обстоятелства д-р Ташев, в търсене на своето място във върховете на вътрешната медицина бе принуден да се насочи извън Факултета към реномираната болница „Червен кръст”, ръководена дотогава от доцент Борис Клайн, освободен от поста си по политически причини.

Във вътрешното отделение на болницата по това време аз бях един от двамата ординатори, които представляваха целия лекарски екип на отделението. За д-р Ташев, който като асистент във факултетски клиники е свикнал на големи лекарски колективи, като че ли бе под достойнството му да се занимава с толкова малко слушатели и да

провежда с тях събеседвания. Той прекарваше по-голяма част от времето си в директорския кабинет и визитациите му изглеждаха досадно задължение. След няколко месеца той ни изостави...”

Виждането на самия акад. Ташев за това време откриваме в публикувания в бр.9/1984 г. на сп. „Български Червен кръст” негов спомен, озаглавен „Болницата „Червен кръст”. Ще цитираме, отново без коментар, само онези части от него, в които се излагат конкретни факти около работата ѝ в този период.

„...За първи път в българската история бе учредено Министерство на народното здраве. Негов министър стана д-р Рачо Ангелов, когото по-младите с преклонение наричаха „дядо Рачо”. Още на 17 септември 1944 г. той свика в сградата на ЦК на БКП на ул. „Врабча” голямо национално съвещание на лекарите-комунисти, на което бяха обсъдени насоките за развитие на министерството, платформата на народното правителство, проблемите на здравеопазването (б. с.- Като студент той е член на БОНСС и РМС, след това на БКП, 1944). На мен, понеже в миналото бях главен асистент във вътрешната клиника на Медицинския факултет, но ме уволниха на 30.IX. 1943 г., заедно с бъдещия академик Алекси Пухлев, възложиха отговорната задача да оглавя болницата на Българския Червен кръст, сегашният институт „Пирогов”. Успоредно с това Министерството на народното здраве ми даде указания тя да се разшири и реорганизира, за да поеме функциите на правителствена болница. Защо се взе това решение? Съществуваха няколко предпоставки. Болницата „Червен кръст” беше организирана и разполагаше с доста голямо материално имущество, със собствени складове за лекарства, с добре уредени за времето лаборатории за клинични изследвания, електрокардиографи и рентгенови апарати.

Със съдействието на централното ръководство на БЧК разширихме легловия фонд (от 150 броят на леглата достигна 350-400). За целта използвахме някои складови помещения и таванския етаж на болницата.

Беше обновен и медицинският персонал. Покрай заварените лекари-специалисти като д-р Сеизов, д-р Гребенаров и други, бяха назначени много млади лекари. Ще припомним някои от тях: д-р Бистра Попова; д-р Райна Събева, която почина много рано, но остави име на всеотдаен човек (д-р Събева е била училищна лекарка на милосърдните сестри). Д-р Здравка Кемилева и д-р Ема Бозаджиева по-късно станаха професори, ръководители на катедра и институт. Д-р Ангел Симеонов – една голяма фигура в прогресивните лекарски среди, заедно с мен за известен период беше лекар на Георги Димитров. Д-р Стефан Димитров .- хирург с добър опит и голяма известност, по-късно бе издигнат за зам.-министър на народното здраве. И д-р Симеонов, и д-р Димитров станаха професори и изпълняваха важни правителствени задачи. Д-р Янаки Холевич се утвърди като изтъкнат хирург -ортопед, достоен ученик и сътрудник на проф. Бойчо Бойчев.

Какво беше характерно за времето след 9.IX.1944 г.? Преди всичко- огромният ентузиазъм за работа, обхванал целия народ, жаждата за обновление. Всички - лекари, сестри, санитарни, работехме от ранна утрин до късна вечер. Болницата стана консултативна база на болницата на Съветската армия, настанена в бившия френски колеж. Създадох се много близки дружески отношения. В големия салон на училището за милосърдни сестри организирахме общи вечери на българо-съветската дружба с шумни хорови песни, хора и танци... Верни другари и наши съветници бяха лекарите от военносанитарната служба на III Украински фронт подполковник Александър Горяев, майор Сергей Нестерко и майор Кирюша.

Болницата се ръководеше от Върховното управление на БЧК, чийто председател беше д-р Любен Рачев. Негови членове бяха д-р Др. Матеев, д-р Ив. Василев, д-р В. Бъчварова, д-р К. Куситасев, д-р Р. Попов, д-р Бр. Братанов и др.

По същото време като директор на БЧК беше изпратен Георги Господинов. Той просто гореше от желание за работа и от сутрин до вечер беше един от най-дейните помощници и ръководители в цялостната организация на Червения кръст, на болницата му и на училището за милосърдни сестри. По-късно ние организирахме с помощта на централното ръководство на БЧК още две болници-филиали – в гр. Пирот и в гр. Ниш. Заедно с Г. Господинов, д-р Иван Василев и д-р В. Бъчварова ги посетихме на няколко пъти - за консултативна помощ на място и за евакуиране на някои болни и ранени в София.

През този период в болницата на Българския Червен кръст се лекуваха няколкостотин югославски партизани и граждани... По това време централното ръководство на БЧК организира филиал на болницата край с. Долни Лозен, предназначен за възстановяване на здравето на участниците в антифашистката борба. Медицински съветник на този филиал беше д-р Сибила Радева.

Много голяма помощ на болницата „Червен кръст” и лично на мен като неин управител оказваше училището за милосърдни сестри на БЧК и неговата директорка София Башева. Още от 1936 г., от известния наш писател Антон Страшимиров, на когото бях домашен лекар, бях чул за прекрасните й качества като медицинска сестра. По-късно сам се убедих и в големите й организаторски способности, в нейната всеотдайност в работата...”

- При подготовката на този биографичен очерк не може да се отмени още един факт, който говори твърде красноречиво както за личността на човека и лекаря Ташо Ташев, така и за болницата „Червен кръст”, която той ръководи.

Става дума за едно писмо от 4.11.1990 г. на Весела Алексиева-Бранд - дъщеря на Райко Алексиев (художник, карикатурист и фейлетонист, убит без съд и присъда на 17.11.1944 г.) до академик Ташо Ташев.

„...Използвам тези редове, за да Ви направя достойние моята благодарност за Вашата готовност, за Вашия кураж и смелост да приемете на лечение в поверената Ви болница умирация Райко Алексиев, смазан от побоища и морални издевателства. Вашето човешко отношение и грижата Ви да облекчите неговите страдания, без да се страхувате, че той беше щемпелован като враг на българския народ, е ярко. В тези дни на пълен морален упадък, на корупция, на садизъм и хамелеонщина на нашата интелигенция, Вашият жест към умирация, Вашата топла човешка грижа са единственият светъл спомен, който взех със себе си в моята втора, прекрасна демократична родина - Германия. Моля приемете израза на моята сърдечна благодарност и уважение за Вашата невероятна доблест в онези мрачни и порочни времена.” Писмото е публикувано във в. „Гласове” - 18-24.04.2007 г. №10, с. 14 и книгата „Горещо червено” на Ивайла Александрова (Пд, Жанет 45, 2007, 422 с.).

Оценка, която не се нуждае от никакъв коментар...

Дълбоката човечност на Ташо Ташев и неговата впечатляваща кариера в областта на гастроентерологията, диететиката и рационалното хранене обясняват несекващата му връзка с Българския Червен кръст.

През 60-те години БЧК развива широка здравно-просветна дейност. Създават се 8 профила тематични здравни кръжоци, всеки от които има по 10 занимания. На тях се разглеждат причините, проявите, профилактиката и мерките против отделните видове заболявания.

Успоредно с това организацията разработва и програми по профилактиката и мероприятията по отделни здравни проблеми и заболявания. Една от тях е програмата за рационалното хранене на българския народ със следните направления: лекционно, кръжочно, печатно, нагледно-пропагандно и др. Тя е създадена от специална комисия, в която влизат представители на Института по хранене при БАН, Републиканския

институт по здравна просвета и на ЦК на БЧК под прякото ръководство на акад. Т. Ташев. Програмата е приета от Комисията по здравна просвета и представена на ИБ на ЦК на БЧК, след което е въведена за изпълнение във всички структури на организацията. Пак под негово ръководство е написан и специален учебник с авторски колектив от Института по хранене при БАН. Самият той се включва активно в националната лекторска група на ЦК на БЧК и участва като лектор в цялата страна със стотици беседи пред различни аудитории.

Акад. Т. Ташев се утвърди като един от най-уважаваните дейци и активисти на Българския Червен кръст. От 1969 до 1992 г. той е член на най-високия орган на БЧК – Централния комитет. С искреното си уважение към организацията, което той демонстрираше в контактите си с червенокръстки деятели на всички равнища, акад. Ташо Ташев си извоюва трайно място в системата на Българския Червен кръст, спечели уважението и почитта на неговите членове като учен и общественик. Удостоен е с най-високите отличия на организацията.

Държавата също отличава изключителните му заслуги. Той е носител на званията „Заслужил” (1969) и „Народен” (1971) деятел на науката, „Герой на социалистическия труд”(1979). Носител е и на орден „Г. Димитров”(1979).

ПРОФ. Д-Р СТЕФАН ДИМИТРОВ

Деветият по ред (втори след 9.09. 1944 г.) управител-лекар на болница „Червен кръст” е роден на 1.VII.1897 г. във Враца. Той следва медицина в Берлин (1920- 1924), след което работи като старши ординатор в хирургичното отделение на Държавната болница във Враца (1926-1928), доброволен асистент в Университетската хирургична клиника в Грац, Австрия (1928-1929), старши ординатор в Държавната болница във Враца (1930).

Поради активната си комунистическа дейност (член е на БКП от 1918 и на групата „Обществен лекар”- АБПФК) е уволнен завинаги от държавна служба, затварян и измъчван. Затова открива собствена частна хирургическа клиника във Враца (1930-1944). Стефан Димитров редовно е избран за председател на Врачанския клон на Българския лекарски съюз, а през периода 1945-1947 г. става негов председател. От 1945 до края на 1947 г. е управител-лекар и завеждащ хирургическото отделение на болницата „Червен кръст” в София. Вече доцент, той става завеждащ Катедрата по факултетска хирургия и декан на Медицинския факултет в Пловдив (1948-1950), където развива богата организационна дейност. През 1950 г. е назначен за заместник-министър на народното здраве и малко по-късно е избран за професор към Медицинската академия в София и ръководител на новосъздадената Катедра по болнична хирургия (1950-1964), където също развива активна творческа и организаторска дейност. В периода 1955-1958 г. е ректор на Висшия медицински институт (ВМИ)–София. Председател на Научното дружество на хирурзите в България.

Последователно или едновременно Стефан Димитров е бил председател на Републиканското научно хирургическо дружество (в продължение на 15 години), главен хирург на Републиката, член на Националния медицински съвет при МНЗ, Президиума на Съюза на научните работници, член на научните съвети на ИСМП „Пирогов” и на Института по кръвопреливане и хематология.

Стефан Димитров обикновено е участвал с доклади в голям брой чуждестранни форуми (ГДР, СССР, ЧССР, Унгария, Гърция, Полша, Турция) и всички съответни български конгреси по хирургия, в повечето окръжни и факултетски научни конференции. Той е най-активният организатор на хирургичното, а и на общо медицинското дело в социалистическа България. Дейност, която продължава и след пенсионирането си.

Научната дейност на проф. Стефан Димитров обхваща около 81 труда, 73 от които са от гръдната, коремната, детската и ендокринната хирургия, както и от областта на анестезиологията и реанимацията или доклади от конгреси - главно из областта на резекционната белодробна хирургия. Той е пионер на белодробните резекции у нас и основоположник на модерната анестезиология в България. Написал е известен брой статии с общо медицински и медико-обществен характер.

Трудовете по гръдна хирургия са 7: „Белодробен абсцес, 1947; „Лобектомия за белодробен гнойник“- първа в България, 1950; „Белодробна ехинококоза“ (260 случая- 1950, 1953 и 1971); „Потенцирана наркоза при вътрегръдните операции“- 1956, с Петър Абаджиев; „Хронични гнойни заболявания на белите дробове“, 1960; „Заболявания на гръдната стена, плеврата и белите дробове“- в учебници и монографии.

На коремната и детската хирургия той е посветил 26 труда: „Остър перитонит у децата“ (96 случая)- трудът има съществено значение за развитието на въпроса у нас; „Лечение на рака на Papilla Vateri“; „Пробив на чернодробния ехинокок в плеврата и бронхите“; „Заболявания на дуоденума и панкреаса, на черния дроб, на слезката; „Рак на жлъчните пътища, рак на ректума“; „Усложнения при интраосалните вливания“; „Хибернация при децата“.

В ендокринната хирургия Стефан Димитров съсредоточава вниманието си върху лечението на рака на млечната жлеза (два труда с богат личен материал) и хирургическото лечение на тиреотоксичната и обикновената струма (с Баю Баев).

Проблемите на анестезията и реанимацията са обект на 8 труда.

Потенцираната наркоза с изключване на вегетативната нервна система е проучена върху 150 болни.

„Кръвопреливане и реанимация“ представлява доклад пред V Национална конференция.

На антибиотерапията са посветени 8 труда: „Пеницилинолечение“; „Влияние на сънотворните средства върху пеницилинолечението“; „Антибиотиците в хирургията“; „Вътреболнична инфекция“.

Проф. Стефан Димитров взема живо участие в обща редакция и с отделни глави в съставянето на: „Ръководство по детска хирургия“; „Многотомник по оперативна хирургия“; „Учебник по специална хирургия“, както и в монографиите „Грешки и усложнения при хирургични операции“ и „Диагностични методи в хирургичните дисциплини“.

Той е автор и на многобройни статии, засягащи хирургията и Павловското учение, съветско- българската дружба и хирургията в България; впечатления и поуки от конгреси и посещения в чужди страни.

За обществената, медицинската и научната си дейност е удостоен със званието „Заслужил“(1964) и „Народен“ (1967) лекар“. Носител е на ордена „Г. Димитров“ (двукратно). Герой на социалистическия труд (1977).

През 1978 г. е обявен за почетен гражданин на родния си град Враца

ПРОФ. Д-Р АНГЕЛ СИМЕОНОВ

Проф. д-р Ангел Симеонов, изтъкнат интернист, е роден в гр. Павликени. Завършва медицина в Грац (1923-1926), след което работи като участъков лекар в с. Поликраище (1927-1932). Професионалното му израстване продължава през следващите години – той е доброволен лекар в пропедевтичната клиника при Медицинския факултет (1934-1938) в София, началник на вътрешното отделение в Кооперативната болница в Павликени (1939-1945). От 1945 до 1948 г. вече е началник на вътрешното отделение на болницата „Червен кръст“ в София, след което му поверяват и длъжността на неин директор и главен лекар (1948-1951). Личен лекар на Г. Димитров (1946-1949).

На него се пада отговорността за превръщането на това престижно здравно заведение в уважавания институт за бърза и спешна помощ „Н. И. Пирогов“, в който е и старши научен сътрудник (1951-1954). През 1954 г. той вече е доцент към Катедрата по вътрешни болести със стомашно-чревни заболявания и диетично хранене при ИСУЛ, професор по спешни вътрешни заболявания при същата (на база в „Пирогов“ през 1960-1978), професор в Първа клинична болница „Д-р К. Хафезов“ (1978-1981). Има над 250 научни публикации и други статии по проблеми на ранната и неотложна диагностика на вътрешните заболявания и на острите отравяния.

Като личност проф. Симеонов отрано се отличава с будна съвест, която го кара да участва активно в редица обществени прояви. Член на БКМС (1918-1923), председател на НАРСТУД в Грац (1923- 1926), член на групата „Обществен лекар“ (1934-1937), секретар на лекарската партийна група в София (1934-1938). Д-р Ангел Симеонов е един от авторите на „Проекта за единен здравен план“, приет на XXV лекарски събор в София (1940)

Една интересна информация, която открих в Интернет, говори красноречиво за морала на проф. Симеонов.

Стефан Богданов - брат на разстреляния през 1942 г. заедно с групата на Антон Попов и Н. Вапцаров Петър Богданов разказва, че в негово присъствие в дома на д-р Ангел Симеонов идва Иван Ботев от Павликени, където преди 9 септември той е работил като лекар. Искали от него да пише, че когато Т. Живков идвал при М. Малеева, ръководил цялата партийна организация в края. За чест на д-р А. Симеонов - пише Ст. Богданов – той отхвърли такава дейност на Живков, още повече, че самият бе активен функционер на партията в този край. Както се казва - коментарът е излишен...

Проф. д-р Ангел Симеонов доказва с целия си личен и професионален живот, че не може да прави компромиси със съвестта си на честен човек. Затова не случайно той е от медиците, носители на високото звание „Заслужил“ (1960) и „Народен“ (1968) лекар. Той е и герой на социалистическия труд (1976). Два пъти е удостоен и с ордена „Г. Димитров“.

Д-Р ИВАН ГРЕБЕНАРОВ

Съдбата на д-р Иван Гребенаров е изпълнена със събития, които разкриват оптимално особеностите и превратностите на цели 60 години от миналия век. Тъй като е свързана и с Българското дружество Червен кръст, тя се превръща в илюстрация за един човешки живот, изживян достойно въпреки предизвикателствата и трудностите, с които е изпълнен. Защото е посветен на хуманна кауза - здравето, живота и достойнството на човека, каузата на медицината и Червения кръст.

През 1941 г. негов пациент от болница „Червен кръст“ пише истински поетично писмо до баща му, също лекар, за да му благодари „защото е създал и отгледал такъв син, който е наследил неговата професия и буди възхищение със своя благороден характер и солидно възпитание, дадено от семейството му.“

Благодарение на този пациент имаме един особен портрет на д-р Гребенаров, в който светлината е определяща. Д-р Гребенаров е „светъл на цвят, но е светъл и в душата си. Със своята права и елегантна и все пак не театрална фигура, която изглежда ще запази и в най-дълбока старост, като скъпо наследство на своята кръв, наследена от рода Гребенарови и тоя на майка си, подкупва добрите хора. Трябва да се признае, че за това расово чедо природата е употребила най-скъпия си материал: блестящо бяла кожа; продълговато лице; издадена напред брадичка, признак на воля и характер, която придава онази прелест на лека неправилност, която прави мъжкото му лице особено привлекателно. Устата почива тиха, вечно засмяна. С царствената си походка е настоящ млад Бог. Дълги, художествени, красиви ръце, които така грациозно боравят с пастера в човешкия организъм; на рояла леят нежни звуци, което показва, че той има сърце, което милее за болните. В него се съчетали двете добрини: Докторът - способен и човекът - човечен. Идеал е да бъде човек като него: силен и нежен; суров и изтънчен; образован и скромен и за това болните го обичат.

Сутрин в болницата (аз лежах две години там) кога наближи време за визитация, болните почват да се вълнуват. Един казва - искам д-р Гребенаров да ме прегледа; други вика - искам д-р Гребенаров да ме превърже; трети - искам само той да ме приеме и ред такива и ако някой от помощниците му се престарае и мине по-рано и свърши някоя от тези работи и при визитацията само му докладват, болните негодуват, а някои даже се развързват и се показват повторно, само и само той да ги прегледа и ако успеят в това, се чувстват доволни, доволни.

Често пъти четем по вестниците за някой художник, който нарисувал три старинни къщи от Търново, две криви улици с порутени сгради от Станимака или няколко лилии в някое езеро, такива хвалебствени слова, като че ли Бог знай какъв подвиг са направили. А защо не идат например в болницата „Червен кръст“ да видят постоянна изложба от художествени операции...“.

Авторът на писмото не крие възхищението си от лекаря и човека д-р Гребенаров. „До болния стои или току що е дошла жена му или майка му и добавя радостно с усмивка на лице - благодарим на д-р Гребенаров, че го спаси. Ние се бяхме отчаяли, смятахме го за изгубен вече“.

А ето сухите биографични факти за един необикновен човек...

В собственоръчно написаната си през 1955 г. автобиография, покрай сухите факти за различни периоди от живота му, той уточнява в духа на онова време, че семейството му и роднините му са безпартийни, че не са членували в каквато и да било фашистка организация и не са засегнати от Закона за национализацията; както и че не са съдени от Народен съд. Дава имена, адреси на хора, които го познават през целия му живот и могат да свидетелстват за него... Нищо от тези задължителни фрази обаче не е в състояние да покаже истинското лице на такъв удивителен човек.

Д-р Иван Гребенаров е роден е на 20 юли 1898 г. в гр. Пловдив, където завършва средното си образование. Баща му, д-р Димитър Христов Гребенаров, лекар - отначало на държавна работа, а по-късно на частна практика, демократ и русофил, се ползва с висок обществен и професионален авторитет в Пловдив. Майка му е Пенелопа Янкова Гребенарова, по баща Вълкова, домакиня. Има брат Христо, осиновен от свако му (новото му име е Христо Антонов Станев). Сестра му, Елена Димитрова Ораховац, се омъжва за д-р Димитър Ораховац, един от най-видните български медици, председател на Българския Червен кръст от 1939 до 1945 г.

Д-р Гребенаров следва медицина в Австрия - гр. Грац. Преди да завърши, започва Първата световна война. И този млад човек, пренебрегвайки личния си живот, подобно на десетки други, се връща в родината и участва във войната най-напред като войник, после като микробиолог в полева болница. За тази му дейност през 1919 г. е награден от Българското дружество Червен кръст със сребърен медал и специална грамота. След войната той отива отново в Грац и завършва следването си.

Завърнал се в България, вече като дипломиран лекар, започва работа в системата на Медицинската академия. Във въпросната автобиография той сам описва лаконично професионалната си съдба: От март 1923 до януари 1924 г. е доброволен асистент в Университетска вътрешна клиника-София. От януари 1924 до ноември 1924 г. е доброволен асистент в Университетска хирургическа клиника -София, т. нар. „Втора хирургия”. От ноември 1924 до декември 1927 г. е редовен асистент в същата клиника и от 1927 до март 1933 г. - главен асистент и работи с такива изтъкнати корифеи на медицината като проф. д-р Васил Моллов, проф. д-р Александър Станишев, от когото получава собственоръчно написан атестат, като напълно завършен хирург; при проф. д-р Пешев и др.

Д-р Иван Гребенаров има следните специализации: 1926 г. - хирургия шест месеца, хирургична клиника при университета в Магдебург, Германия; Първа световна война - 1917-1918 г. - офиц. клар.(не се чете) Метр. 1916 - 1922 г., 2 месеца; 1931 г.- урология, Париж- 1 седмица; 1938 г. - урология - два месеца в Германия, Берлин, квалификация - специализира хирургия; В периода 1933-1934 г. специализира хирургия в гр. Марбург на Лайн. От 1933 г. до 1936 г. д-р Гребенаров е на свободна практика в София.

През 1936 г. постъпва на работа в болница „Червен кръст” и замества като хирург д-р Димитър Михайловски (управител-лекар на болницата от 1934 до 1937 г.). От м. май на следващата 1937 г. (до януари 1945 г.) той вече е началник на хирургическото отделение.

Интересен момент от професионалната му биография е участието в хуманитарната акция на Българския Червен кръст в помощ на гражданите на Кюстендил, пострадали при бомбардировките на югославската авиация на германската войскова колона от Деве баир до Кюстендил след обявената от Германия война на Югославия на 6 април 1941 г. При бомбардировката са убити и ранени много невинни граждани, между които и деца. Българският Червен кръст се отзовава незабавно в помощ на ранените. От София със санитарен влак е изпратен санитарен отряд на организацията, съставен от лекари хирурзи от клиниката на проф. д-р Москов, с

помощен персонал и цялостно оборудване за откриване на болница, която е била настанена в дърводелското училище в града. Д-р Иван Гребенаров, заедно с други лекари и милосърдни сестри от болница „Червен кръст“, е между тях. Той не е забравил опита си от времето на Първата световна война и прилага своя метод на сортирането и номерирането на пострадалите по тежестта на състоянието им, което осигурява необходимата и адекватна спрямо медицинските изисквания предоперационна подготовка на пациентите.

Опитът и познанията му са особено ценни през следващите две години. Известно е от историята на БЧК, че той изпраща своя санитарна мисия на Източния фронт, състояща се от болница и санитарен влак. Тъй като тя има характер на държавна поръчка, подготовката ѝ се различава съществено от други подобни. Главната разлика е в набирането на персонала за болницата и санитарния влак. С тях БЧК се включва в изпълнението на поставената от държавата задача, която не противоречи на хуманитарната и независима същност на националното дружество.

Докато в други дейности на БЧК се ангажират главно негови доброволци, за мисията на Източния фронт се набират (съгласно специално министерско постановление от 22.11.1941 г.) чрез мобилизация български граждани. Мобилизирани са лекари от Дружествената болница, допълнени с млади хирурзи, предимно от университетските клиники. Милосърдните сестри са възпитанички на училището на БЧК, а самарянките са подготвени в специалните курсове на дружеството. Болногледачките са с практика в тази дейност, като една част от тях са санитарни подофицери. Болницата заминава за Полша през м. февруари 1942 г., през Белград и Виена. Персоналът и цялото имущество се събира в 16 пътнически и товарни вагона. Пътуването е особено тежко поради особено суровата зима, довела до хиляди измръзвания и жертви в обширните руски земи. По настояване на Военното министерство в София за началник на полевата болница е определен медицинският капитан на военна служба д-р Иван Герджиков, а след него - д-р Георги Кожухаров - до есента на 1944 г., когато германците поставят свой лекар на тази длъжност, тъй като България вече е обявила война на Германия..

Хирургическата болница на БЧК (Полска болница №1) с 400 легла е разкрита в Полша, недалече от Варшава, в няколко здания в периферията на градчето Яблона - Легионово, служили до войната за жп школа на полската войска. До самия болничен комплекс е водила жп линия с рампа за товарене и разтоварване. В болничния блок са били подредени четирите отделни операционни, рентгеново отделение, лаборатория, аптека, дежурни кабинети. Лечението се провежда по принципите на школата на Бюлер за военновременния травматизъм. В процеса на работата все повече се усъвършенства опитът на персонала. Пациентите и посещаващите болницата професори консултанти не крият задоволството си и добрата оценка за българския екип.

Д-р Иван Гребенаров е главен хирург на болницата от 1942 до края на 1943 г. В книгата си „Българският Червен кръст на Източния фронт 1941-1945“ д-р Спас Разбойников отбелязва, че с многогодишния си практически опит, с работата си като асистент на големия хирург проф. Александър Станишев, с владеенето на няколко езика, той има главната заслуга за ръководенето на колектива и организацията на лечебната работа. Характеризира го като „човек с висока ерудиция, квалификация и култура, владеещ няколко езика, близък на неговото семейство“. Първ негов помощник е д-р Стоян Попстоянов, специалист хирург също от болницата „Червен кръст“ в София. Лекарският колектив работи в пълно разбирателство и на високо за времето ниво, признавано от пациентите и от германските лекари, които ги посещават или канят

при тях във Варшава. Когато д-р Гребенаров напуска, от София изпращат за главен хирург д-р Асен Титев, който остава в нея до края на войната.

За своята работа след завръщането си през 1943 г. той е удостоен с високо отличие на БДЧК.. Отново се връща в болницата на БЧК, където посреща и 9.09.1944 г.

Тук е мястото да споменем за един случай, който красноречиво говори за моралните устои на този всеотдаен български хирург. През 1941 г., при една престрелка нелегалният Станко Тодоров е ранен в областта на бъбреците. Налага се спешна операция, която е извършена от д-р Гребенаров. Немски офицер настоява да влезе при задържания, но д-р Гребенаров твърдо отговаря, че политиката свършва до вратата на пациента и не го допуска. По този начин един бъдещ премиер на България е спасен. При транспортирането от болницата до затвора той успява да избяга. В спомените си Станко Тодоров описва този случай с благодарност.

През Отечествената война д-р Гребенаров отново е на своя пост - в първата фаза участва като началник на 4-та хирургическа болница, във втората - като консултант в санитарното управление на Първа армия, а от 1-ви март 1945 г. – като началник на хирургическото отделение в 10-та дивизионна санитарна лечебница, до демобилизацията - 30-ти юни 1945 г. За това си участие е награден с Възпоменателен съветски медал.

До 1945 г. д-р Гребенаров разпределя времето и работата си между болницата на БЧК и неиния филиал в с. Д. Лозен. Високият му професионализъм и морал обаче не са достатъчни аргументи в коренно променената политическа ситуация в страната и в системата на Българския Червен кръст. Тогава той си дава сметка за невъзможността да остане повече на този пост. Вземайки решение да напусне болницата, той дори съветва и дотогавашния ѝ управител доц. д-р Клайн да постъпи като него, за да си спести унижението от изгонването.

Всъщност страховете му не са били безпочвени. Разпалени дейци на новото Министерство на отбраната изземват от Върховното управление на БЧК цялата, стриктно водена, документация за работата на санитарната мисия на БЧК на Източния фронт с намерение да се организира съдебен процес срещу него. Но авторитетни дейци и общественици в България се противопоставят срещу това, с нищо неоправдано намерение, което би изложило страната пред световната общественост. Между тях е първият отечественофронтovski министър на народното здраве д-р Рачо Ангелов - изтъкнат деец на българското здравеопазване, председателят на БЧК и ректор на университета проф. д-р Димитър Ораховац, новият директор на Червения кръст Георги Господинов, видни наши учени и юристи. Те се обръщат и към Георги Димитров, политически ръководител на България по това време. Той отхвърля идеята за съдебен процес, защото Червеният кръст не може да бъде съден за оказване на помощ при война. Той нарежда, ако някои са извършили престъпления, да отговарят за тях. За съжаление, това нареждане е използвано и изкористено с лични преследвания и за лични интереси. Уважавани лекари и сестри са отстранени от университетските и други водещи хирургически клиники. Има и изселвания, лагери, затвори, съдебни процеси. Но по отношение на никого не се доказва недостойно поведение или нарушение на дълга и повелите на Червения кръст и хуманността.

Всичко това е очаквано... По време на изборите за ръководство на Българския лекарски съюз през 1946 г. - спомня си доц. д-р Я. Намичев от Старозагорската окръжна болница - д-р Рачо Ангелов се обръща към д-р Иван Гребенаров с предложение и нова молба да се съгласи да приеме ръководството на една от хирургическите клиники в Пловдив. „Аз няма да съм вечно министър - заявява той и продължава. - И първият, който дойде след мен, ще изпрати д-р Гребенаров и доц. д-р Клайн на работа извън София.”. И наистина - не след дълго предвиждането на д-р Рачо

Ангелов се събдва. Още при встъпването си в длъжност новият министър Трайчо Доброславски дава израз на своята непреклонност към инакомислещите кадри.

Д-р Гребенаров напуска болницата на БЧК и остава на свободна практика до лятото на 1948 г. Благодарение на застъпничеството на д-р Рачо Ангелов, който добре познава неговите лични и професионални достойнства, е изпратен като окръжен хирург и завеждащ хирургическото отделение на окръжната болница в Стара Загора (от 11.11. 1955 г. - до септември 1957 г.).

През 1957 г. „изгнанието“ свършва - отново министър на народното здраве (д-р Петър Коларов) го назначава за завеждащ хирургията в окръжния онкологичен диспансер в София (10.02.1957 - септември 1958 г.), завеждащ Първа хирургична клиника НИОН. Той участва активно и в създаването на онкологичния институт в Дървеница, където работи до смъртта си през 1958 г.

Днес е трудно да оценим какво е струвало на човек като д-р Иван Гребенаров това практическо изселване от София заради „провинението“, че е бил лекар в болницата на БЧК на Източния фронт. Надживял огорчението и скритата болка, той разгръща цялата си същност на отличен хирург и педагог, с чиито усилия се създава цяла школа от елитни хирурзи, сред които е и един от най-известните старозагорски хирурзи д-р Рашев.

Всъщност „въдворяването“ в Стара Загора не е случайно . По това време, в края на 40-те до началото на 50-те години - колкото и невероятно да звучи - „градът на липите и поетите“ е своеобразна частица от българския вариант на болшевишкия ГУЛАГ. В Стара Загора, освен д-р Гребенаров, са изселени още трима от най-известните софийски лекари: д-р Немски, всепризнат детски лекар, д-р Клайн, вътрешни болести и д-р Пипано, специалист по клинични изследвания. Тези четирима лекари живеят в Стара Загора при крайно оскъдни и мизерни условия - д-р Клайн е наврял в една пристройка, д-р Пипано живее в килер... Добре, че не им забраняват частната лекарска практика – пред домовете им винаги се тълпят пациенти с надежда и упование.

През 1954 г., когато д-р Спас Разбойников (изселен в Нова Загора, защото е лекувал германци през войната) основава хирургическо отделение в районната болница, д-р Гребенаров го посещава като окръжен инспектор. Установява, че отделението работи много добре, без смъртен случай или усложнение при коремните, гръдните или травматологични операции. Срещата между двамата (д-р Гребенаров за втори път негов началник след Легионово), е много приятна. Двама хирурзи, от две поколения, грижещи се този път за здравето и живота на други нуждаещи се, наши сънародници.

За да разберем поне малко душата на човек като д-р Иван Гребенаров, сложните ситуации, пред които го изправя времето, в което живее, трябва да надникнем в личния му живот, доколкото е възможно това днес, половин век след неговата смърт. Благодарение на две прекрасни милосърдни сестри, възпитанички на училището на БЧК – Стефана Томасини и Мария Кирилова, които се бяха срещнали с неговата съпруга Ганка и по-големия му син Димитър, имаме ценни сведения за живота му. Но човешката топлина в това семейство аз почувствах при срещата с по-малкия му син - д-р Антон Гребенаров, който от 1973 г. живее в Швейцария. Срещата стана на 2 юни 2009 г. в дома на семейството на ул. „Граф Игнатиев“ 39 и се повтори месец след това, при неговото поредно пребиваване в България. Причината беше грижата за фамилното им жилище, след смъртта на майка му през есента на 2008 г. Д-р Антон Гребенаров беше любезен да ни предостави снимки и лични документи на баща си, за да се опитаме да попълним липсващата документация за работилите в Дружествената болница „Червен кръст“.Ето какво сподели той: Баща му се оженва за Ганка Рашеева от Габрово на 5

юли 1931 г. в църквата „Св. Марина“ в Пловдив. Имат двама сина - Димитър (28.05.1932- 2004 г.) –з оотехник, който имал два брака. От единия - с Богдана, имат дъщеря Ивон, която живее в Германия). Синът Антон (11.12.1934 г.) – лекар хирург. има три брака: (с Христина, с която имат дъщеря Радостина , родена през 1962 г); с Моник имат две деца а- син Ив (1981 г.) и дъщеря Клаудия (1984 г.); с Беатрис – имат две деца-: дъщеря Елена (1996 г). и син Антон(2000 г.).

Д-р Антон Гребенаров завършва медицина в София. Работи последователно в с. Тодоричене, Пловдивско; Околийска болница – Луковит (1960 г.); през 1962 г. е завеждащ хирургическия кабинет в медицинската служба на Кремиковци; през 1964-1970 г. е в Трета хирургия – ВМИ, София. В периода 1970-1973 г. е изпратен на работа в Етиопия , а от 1973 г. живее и работи в Швейцария.

Във всяка дума на д-р Гребенаров - младши личеше изключителната почит към неговия баща, стаената гордост от неговата личност и естествено - болката от ранната загуба. През 1958 г. той току- що е завършил медицина - трето поколение медици на рода Гребенарови, а губи най-добрия и най-строгия си съветник.

Когато пет години преди това съобщава на своя баща, че иска да учи за лекар, препатилият какво ли не медик го съветва добре да си помисли, защото „истинският лекар е слуга на слугите“, т. е. за него няма определено работно време, няма свободен ден.

В семейството цари разбирателство и топлота. Естествено, домашните грижи се падат на съпругата му Ганка, но силната и разностранно развита личност на бащата поставя своя отпечатък върху всичко у него. Д-р Иван Гребенаров обичал музиката. Докато работил Стара Загора, бил добър приятел с диригента на местната опера и цялото семейство редовно посещавало всички музикални прояви на операта и въобще в града. Вече изтъкнахме оценката на един от пациентите му за изящните му артистични ръце, създадени за скалпела, но и за пианото. Баща му свирел добре на пиано, но само за удоволствие.

Друго важно качество на д-р Гребенаров е страстта му към четенето. Владеел руски и френски език. Четял, естествено, главно медицинска литература. Това обяснява почти енциклопедичната му култура, която прави впечатление и респектира околните. По време на Отечествената война, например, си спечелва славата на „подвижна библиотека“, защото винаги можел да даде изчерпателен отговор на всеки въпрос.

Беше вълнуващо да слушам спомените на сина за неговия баща, половин век след кончината му. Д-р Иван Гребенаров бил много грижовен баща и съпруг, взискателен към себе си и към всички около себе си. През последните години от живота си е много обременен с работата си, а и с грижите за семейството си - синовете поемали по своите пътища, а той, вече 60-годишен, не просто работи всеотдайно, както през целия си живот, но и трябва да участва в типичните за онова време обществени инициативи, каквито бяха т. нар. трудови бригади. На една такава тридневна трудова бригада през 1958 г. той три пъти колабира и на третия път издъхва. И сега, от дистанцията на времето, довело ни до толкова пропуснати прозрения , се питам.- на кого ли трябваше такъв обществен принос на специалисти от различен ранг и профил, на артисти и художници; каква лична и обществена полза донасяше той - просто данък на времето, в което имаше странно разбиране за човешката личност и нейното място в обществото....

А колко обич и нежност може да носи едно човешко сърце, далече от най-скъпите му хора, доказва това единствено запазено писмо на д-р Иван Гребенаров, писано по време на хуманитарната му мисия като българин и български червенокръстец на Източния фронт: „ Мила Ганке и момченца,

И понеже е пак пайтае, рекох макар и с писмо да ви подойда на гости, за малко, колкото да не ви разтуря игрите. Да ви разправа за мене най-напред. Днес съм вече четвърти ден тука, и комай че привикнах. Колегите от нашата болница са на разходка, аз ходих на гости у един лекар от нашите легионовски познати и си побъбрахме и като наближи да мръква се прибрах. Имам една светла широка стая, отоплявана от голяма зидана печка, донесъл съм си даже и книжки и понеже няма да ме дърпат за това-онова, чувствам се нещо като на нова спирка студент. Само че с по-малко грижи от студента, понеже и за наема, и за храна други берат гайлето. И това ще трае приблизително до следната неделя.

Това имам да кажа за мене си. А вие какво правите? Защо мълчите „um die welte“? Здрави ли сте? Да не сте се изпоразболели сега накрай зима? Или сте ми обявили бойкот? Или пък момченцата са се заели да научат толкова немски, че да ми напишат едно писмо от 4 страници, а пък майка им урежда разбърканите спирки на баща им? То не е лошо всичко да е наред, ама сега е военно време, нека нещо остане и не дотам изкусурено.

Преди някое време д-р Намичев и д-р Бочаров ме помолиха да ходатайствам пред проф. Мирко. Аз го направих своевременно, но нямам по-нататък никакво известие. Освен това интересува ме какво и станало с крака на инженера Фишер, дали е станало нужда пак да се ампутира или и умрял, или е по-добре. А също искам да знам какво и станало с оперирания от мен арменец (анус!) дали е спряла гнойта и дали му държи сфинктерът? Тия работи нека ми пише Намичев. Други въпроси сега не ми хрумват - ще отложат до утре сутринта, а днеска довиждане - на книга и по една целувка на всеки от трима ви.

Ваш татко

Днес получих писмо- колективно от Гаро, Мила и Сашка – от 20 януари по пощата. Друго здраве.

P.S. Четох на едно място, че хубаво било една целувка, 2 не било толкова хубаво, а 20 съвсем никак. Аз съм съгласен с тази теория.

И понеже утре тръгва оттук последната партида отпускарите за сезона, искам да допиша и 4-та страница. Тук, във Варшава, си взех онова ръчно сладко от бадеми и стафиди и грозде. Беше вече поизсърхнало, но е много сладко и много вкусно. Досега само 1/4 съм изял за 5 дена и имам още една непокътната 1/2, ама не ми се иска да я давам - например на байперчо и ще си я изям сам.

Боята за обуца в кутийки „Тигрен“ е много хубава. Ако има, прати ми 1 кутийка от нея и си направи малко запас. И ако е възможно, абонирай ме на „Ars medici“ за 1943 г и дай да подвържат по мостра „Ars medici“ за 1942 и „Chirurgy“ 1942.

По тоя случай една целувка още екстра

Твой Иван

(писмо на д-р Иван Гребенаров, Варшава, 7 февруари 1943 г., 17,30 ч. Nejtae)

Д-Р ЯНАКИ ХОЛЕВИЧ

Трудно е да се характеризира личността на човек като проф. д-р Янаки Холевич, ако се позоваваш само на кратката, безчувствена биографична справка. В нея лаконично се съобщава, че Янаки Захариев Холевич е роден на 17 май 1915 г. в с. Септемврийци, Балчишко. Оттам, от златна Добруджа, тръгва сложният и нелек път на бъдещия изтъкнат лекар-хирург, ортопед и травматолог.

Той завършва медицина в София през 1942 г. В продължение на две години (1943-1944) работи като младши лекар в Държавната болница в Русе. От 1944 до 1951 г. е ординатор, началник на хирургическото отделение в болница "Червен кръст". Участва като консултант заедно с други изтъкнати български лекари в медицинските екипи, които от 1947 до 1953 г. са ангажирани в хуманитарните акции на санитарната авиация на БЧК.

Успешният професионален път на талантливия лекар продължава и през следващите години: 1951-1954 – работи в ИСУЛ, замествайки проф. д-р Б. Бойчев; 1954-1962 г. – директор на института по протезиране, възстановителна хирургия и трудоустройство (ул. „Урвич“ 13); 1962-1974 - завеждащ катедра по ортопедия и травматизъм към ИСУЛ, който след 1970 г. става База 2 към МА; доцент (1963), професор (1967), д. м. н. (1967); 1974- 1979 г. става пръв директор на създадения Институт по ортопедия и травматология в Горна баня. След пенсионирането си през 1983 г. остава консултант в него. От 1973 до 1975 г. е декан на МА (по съвместителство); директор на Института по ортопедия и травматология при Медицинската академия (1977-1980). От 1979 до 1983 г. е завеждащ клиника по ортопедия към Института за лечение на чужди граждани. Специализира в Чехословакия (1949 г.) и Франция (1963 г.).

Проф. Холевич има над 140 научни публикации и съобщения у нас и в чужбина, посветени на различни въпроси на ортопедията и травматологията, с оригинални практически приноси. Най-важните от тях са: Въвежда модерното апаратно лечение на вроденото изкълчване на тазобедрената става у децата (без гипсова превръзка); Въвежда оперативното лечение на същото заболяване у децата; Поставя началото на хирургията на ръката като отдел от ортопедията и травматизма; Пръв в страната извършва двуполусното ендопротезиране на тазобедрената става (асистира му неговата съпруга проф. д-р Елена Панева) и го въвежда в цялата страна. Въвежда металната остеосинтеза на костите по метода на Асоциацията по остеосинтеза. Като ръководител на група специалисти от БАН разработва биомеханиката на опорно-двигателния апарат. Разработва оригинален метод за пластична операция на ръката.

Проф. Холевич участва в редакционната колегия на Френското списание по ортопедия и травматология и на чехословашкото пластично списание. Главен редактор на: "Травматология на опорно-двигателния апарат", „Клинична ортопедия“, на допълнената „Оперативна ортопедия и травматология“ на проф. Бойчев; участва в руското многотомно издание „Ръководство по ортопедия и травматология.

Заслужил деятел на науката (1975 г.). Герой на социалистическия труд (1985 г.).

Още много може да се разказва за мястото на проф. Холевич в науката, медицинската практика и в живота. Негови колеги и ученици вероятно могат да споделят дълго за работата му. Но същността на тази уникална личност може да се открие единствено и вярно в реалните случки от самия живот, колкото и обикновени да са те...

Работохолик, безкрайно взискателен към себе си и към околните, проф. д-р Янаки Холевич раздава без остатък голямото си човешко сърце, когато става дума за болния. В такива моменти се разкрива истинската стойност на родения медик

Разказвали са ми за много случаи, в които съпругеският тандем Холевич - Панева води трудна битка за спасяване на болни хора - особено на деца. Няма да разказвам колко операции, колко безсънни нощи и колко вълнения съпровождат всички участници в тази битка. Но в края на краищата те излизат с победа, доколкото е възможно. А спасените се връщат в живота със самочувствие и увереност, че има свое достойно място в него. Победа, благодарение помощта и всеотдайността на семейство Холевич, които даряват не само медицинска помощ...

В скромния им дом в кв. „Лагера” в София медицината е живот, съдба. За него, за съпругата му проф. д-р Елена Панева - Холевич, за двете им дъщери... Боряна поема трудната професия на баща си, амбицирана да каже в новото време своята дума в живота, в медицинската наука и практика. Една от операциите, които тя извършва (на един малък Кристиан, по думите на майка му), е истинска “бродерия”. Чудно ли е това, като има до себе си примера и невероятната школа на своите родители?! Защото и тя, и сестра ѝ Мира – лекар офталмолог, растат в атмосфера на изключителна преданост към избраната професия. Тази преданост всъщност е съдбовната обреченост на човека и човечността.

И връзката на проф. Холевич с Червения кръст не е случайна, макар че той започва да работи за него в последния преломен момент от съществуването на неговата болница – до закриването ѝ като самостоятелно болнично заведение на Червения кръст и преустройството ѝ в Институт за спешна и неотложна помощ “Пирогов”. Според сестра Стефана Томасини в болница “Червен кръст” проф. Холевич поставя началото на действителната спешна помощ, развива ортопедията и травматологията, работи в областта на санитарната авиация. Много отговорна е работата му и като участник в медицинската бригада на Българския Червен кръст в Корея през 1952-1954 г. Но след връщането си той използва в практиката си наученото във военновременната обстановка в далечната страна, доразвива и внася свой принос в развитието на своята наука.

Преди 13 години ми се наложи да потърся консултацията му за 4-годишната ми внучка и така имах рядката възможност да се срещна лично с него. По съвета на сестра Томасини, която бе работила години при него, отидохме в дома му. Проф. Холевич ни прие и се извини, че малко е зает - оказа се, че дава ценна консултация на млад лекар, работещ в неговата област. Тогава ме поразих уважението му към сестра Томасини и въобще към нас като хора, свързани с Червения кръст. От тази среща запазих спомена за един голям хуманист – един изключителен лекар, за когото медицинската наука не е самоцел, а средство да спасяваш човека, да помагаш на човека - самият ти да оставаш Човек.

X X X

Това е незначителна част от медиците, свързали съдбата си с Българския Червен кръст. Имената на десетки други лекари и милосърдни сестри опитахме да открием при събирането на материали за историята на болница „Червен кръст”. Много от тях се съдържат в събирания вече 17 години архив на Клуба на милосърдните сестри при . Опитахме се да ги представим, според възможностите, в тази книга – не винаги достатъчно пълни, вероятно с пропуски и неточности. Други сигурно сме пропуснали поради недостатъчно информация. Надяваме се във времето – с усилията на други хора - този списък да се попълва - доколкото това е възможно. Защото в 132-годишната история на Българския Червен кръст и сега остават неизвестни имената на стотици негови радатели, пред които се прекланяме с почит и уважение.